

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Lucie Doušová

SOUČASNÝ STAV SOUDNÍHO TLUMOČENÍ V ČESKÉ REPUBLICE
COURT INTERPRETING IN THE CZECH REPUBLIC – THE STATUS QUO

Praha 2012

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Jettmarová, M.A., M.Sc., Ph.D.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Zuzaně Jettmarové, M.A., M.Sc., Ph.D. za její rady a připomínky, které přispěly k vypracování této práce. Rovněž děkuji Mgr. Marii Cimrové a Mgr. Vratislavu Cimrovi za jejich cenné rady v oblasti práva, poskytnutí materiálů a obětavou pomoc. Dále děkuji paní Evě Gorgolové, předsedkyni představenstva KST ČR, která mi umožnila návštěvu soudního řízení a akcí KST ČR a pomohla mi tak získat mnoho cenných informací.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 23. 8. 2012

.....

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá současným stavem soudního tlumočení v České republice. Práce se skládá ze dvou částí, teoretické a empirické. V teoretické části je popsána legislativa EU týkající se soudního tlumočení a projekty, které si kladou za cíl zvýšit kvalitu soudního tlumočení. Práce dále pojednává o vývoji české právní úpravy soudního tlumočení od jejích počátků do současnosti a zmiňuje rovněž očekávaný budoucí vývoj v oblasti soudního tlumočení a významné instituce, jako jsou EULITA na evropské úrovni a KST ČR v České republice. Empirickou část tvoří výzkum provedený formou dotazníkového šetření mezi soudními tlumočníky, soudci a vyšetřovateli. Cílem výzkumu je nalézt odpověď na otázku, kdo současní čeští soudní tlumočníci jsou a jaká je jejich spolupráce se soudci a vyšetřovateli.

Klíčová slova: soudní tlumočení, legislativa, tlumočník, spravedlivý proces, zákon o znalcích a tlumočnících

Abstract

This thesis addresses the current state of court interpretation in the Czech Republic. The work consists of two parts, theoretical and empirical. The theoretical part describes EU legislation on court interpretation and projects that aim to improve the quality of court interpretation. The thesis also discusses the development of Czech legislation regarding court interpretation from its inception to the present and expands to expected future development in the field of court interpretation. Major institutions such as EULITA at the European level and KST ČR in the Czech Republic are alluded to in the work. The empirical part consists of research conducted by a questionnaire among court interpreters, judges and investigators. The aim of the research is to answer the question who the present Czech court interpreters are and what their co-operation with the judges and investigators is like.

Keywords: court interpreting, legislation, interpreter, fair trial, act on experts and interpreters

OBSAH

1. Úvod	8
2. Soudní tlumočení v Evropské unii	10
2.1. Právo na tlumočení a překlad z hlediska mezinárodní legislativy	10
2.1.1. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	10
2.1.2. Rezoluce výboru ministrů Rady Evropy R (78)8	11
2.1.3. Doporučení Rady Evropy (81)7	11
2.1.4. Evropská úmluva o předávání žádostí o právní pomoc a směrnice Rady 2003/8/EC	12
2.1.5. Zasedání Evropské rady v Tampere	12
2.1.6. Zelená kniha Komise KOM(2003)0075	13
2.1.7. Smlouva o fungování Evropské unie	13
2.1.8. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení	14
2.1.9. Listina základních práv Evropské unie	16
2.2. Evropské projekty v oblasti soudního tlumočení	17
2.2.1. Grotius I	19
2.2.2. Grotius II	20
2.2.3. Agis I	21
2.2.4. Agis II	22
2.2.5. Building mutual trust project	22
2.2.6. Avidicus	22
2.2.7. Impli	23
2.2.8. Trafut	23
2.3. Evropská asociace soudních tlumočnicků a překladatelů	25
2.4. Tlumočení na soudním dvoře Evropské unie	27
3. Soudní tlumočení v České republice	30
3.1. Vývoj české právní úpravy soudního tlumočení	30
3.1.1. Pohled do historie	30
3.1.2. Současná právní úprava 36/1967. Sb. a její novely	34
3.1.3. Novela 444/2011 Sb.	35
3.1.4. Sjednání podmínek pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem	37

3.1.5. Návrh nového zákona – zákon o zapsaných tlumočnících a překladatelích	38
3.1.6. Česká legislativa upravující právo na tlumočníka a tlumočnickou činnost	42
3.1.6.1. Listina základních práv a svobod.....	42
3.1.6.2. Občanský soudní řád.....	43
3.1.6.3. Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR 59/2010-MOC-J.....	43
3.2. Tlumočnická činnost v České republice.....	45
3.2.1. Práva a povinnosti soudního tlumočníka	48
3.2.2. Jak se stát soudním tlumočnickem	50
3.3. Komora soudních tlumočnicků České republiky	52
3.3.1. Orgány KST ČR a způsob jejich jednání.....	52
3.3.2. Současné cíle KST ČR	54
4. Empirická část: Výzkum mezi soudními tlumočníky, soudci a vyšetřovateli.....	56
4.1. Metodika výzkumu	56
4.1.1. Formulace cílů, hypotéz a tvorba dotazníků.....	57
4.1.2. Distribuce dotazníků a sběr dat	58
4.1.2.1. Soudní tlumočníci	59
4.1.2.2. Soudci	60
4.1.2.3. Vyšetřovatelé	60
4.2. Analýza a vyhodnocení materiálu	62
4.2.1. Vyhodnocení dotazníku – soudní tlumočníci	62
4.2.2. Vyhodnocení dotazníku – soudci	91
4.2.3. Vyhodnocení dotazníku – vyšetřovatelé.....	98
4.3. Shrnutí empirické části a návrh na zlepšení dosavadní praxe	105
5. Závěr	109
Resumé	111
Summary	112
Bibliografie	113
Seznam příloh	118
Příloha I: Etický kodex soudního tlumočníka	119
Příloha II: Dotazník pro soudní tlumočnický	121
Příloha III: Dotazník pro soudce a vyšetřovatele	124

Seznam použitých zkratk

Česká republika - ČR

Komora soudních tlumočnicků České republiky - KST ČR, Komora

Evropská asociace soudních tlumočnicků a překladatelů - EULITA

Normostrana - NS

Soudní dvůr Evropské unie - SDEU

Jednota tlumočnicků a překladatelů - JTP

Evropské hospodářské společenství - EHS

Říšský zákoník - ř.z.

Sbírka zákonů soudních - Sb.z.s.

Sbírka zákonů a nařízení - Sb.z. a n.

Spisová značka - sp. zn.

Vyhláška 37/1967 Sb. - vyhláška

1. Úvod

"Most people believe that if you are bilingual you can interpret ... that's about as true as saying that if you have two hands, you can automatically be a concert pianist."

Jon A Leeth, známý soudní tlumočník z USA

Tato teoreticko-empirická diplomová práce pojednává o současném stavu soudního tlumočení v České republice. Soudnímu tlumočení se zatím nedostává takové prestiže jako tlumočení konferenčnímu, přesto se však jedná o velmi specifickou oblast, která na tlumočníka klade vysoké nároky a vyžaduje značnou míru zodpovědnosti. Se soudním tlumočením se setkáváme nejen u soudů a úřadů, soudní tlumočník rovněž poskytuje své služby právníkům a fyzickým osobám. Profesionalizace soudního tlumočení začala nedávno, teprve koncem 20. století.¹ Významným krokem v České republice bylo v tomto ohledu založení Komory soudních tlumočnicků. Soudní tlumočení se v dnešní době rychle vyvíjí. V České republice by v blízké budoucnosti mělo dojít k výrazným změnám v úpravě tlumočnické činnosti. Jedná se tedy o téma velmi aktuální.

V první části této diplomové práce pojednáváme o soudním tlumočení v Evropské unii – o právu na tlumočení a překlad z hlediska mezinárodní úpravy, které je základem rovného přístupu občanů EU ke spravedlnosti. Dále se zabýváme evropskými projekty, které si kladly či kladou za cíl zvyšovat kvalitu soudního tlumočení a překladu a podporovat spolupráci mezi evropskými státy v této oblasti. Některých těchto projektů se zúčastnila i Česká republika. Dále pojednáváme o Evropské asociaci soudních tlumočnicků a překladatelů, o jejíchž aktivitách slýcháme především díky Komoře soudních tlumočnicků České republiky stále častěji. Poslední část této kapitoly je věnována tlumočení u Soudního dvora Evropské unie, která se snaží poskytnout náhled do práce soudních tlumočnicků u této evropské instituce.

V druhé části diplomové práce se blíže zaměřujeme na situaci v České republice. Začínáme pohledem do historie a popisujeme vývoj české právní úpravy soudního tlumočení od prvních

¹ viz např. PÖCHHACKER, Franz. *Introducing interpreting studies*. 1st publ. London: Routledge, 2004, 252 s. ISBN 04-152-6887-7, str. 29.

dochovaných zmínek o soudních tlumočnících a úředních jazycích z 16. století až do současnosti. Tlumočnickou činnost v České republice v dnešní době upravuje zákon z roku 1967, který již není plně vyhovující, a proto bychom se poměrně brzy měli dočkat zákona nového, který by měl přinést zásadní změny. V této kapitole rovněž podáváme přehled nejdůležitější legislativy, která tlumočnickou činnost upravuje. V závěru kapitoly pojednáváme o Komoře soudních tlumočnicků, která již přes 15 let aktivně hájí zájmy českých soudních tlumočnicků, nabízí možnosti dalšího vzdělávání či spolupracuje na změnách právní úpravy tlumočnické činnosti s Ministerstvem spravedlnosti České republiky a má tak velké zásluhy na profesionalizaci soudního tlumočení v České republice.

Čtvrtá kapitola diplomové práce je empirická. Pojednáváme o výzkumu provedeném mezi třemi skupinami respondentů. Nejobsáhlejší výzkum byl proveden mezi těmi nepovolanějšími – soudními tlumočníky. Dalšími respondenty byli ti, kteří se soudními tlumočníky pravidelně spolupracují, tedy soudci a vyšetřovatelé. Zajímalo nás, kdo dnešní soudní tlumočníci jsou, jakou mají kvalifikaci, pro koho a jak často tlumočí a jaký je jejich názor na současnou praxi. V současné době se připravuje nový zákon o zapsaných tlumočnících a překladatelích, který s sebou mimo jiné přinese přísnější podmínky, které budou muset soudní tlumočníci a překladatelé splňovat. Zajímalo nás rovněž, zda jsou na tyto změny tlumočníci připraveni již dnes. V neposlední řadě nás zajímala spolupráce soudců a vyšetřovatelů s tlumočníky, zjišťovali jsme například, jak často soudci a vyšetřovatelé služby tlumočnicků potřebují, jak tlumočníky vybírají nebo jaké problémy se při spolupráci vyskytují. Jedním z témat dotazníků bylo rovněž finanční ohodnocení tlumočnických výkonů. V závěru práce se pokusíme na základě získaných poznatků přinést návrh na zlepšení stávající praxe.

Za vhodné považujeme rovněž zmínit, že rozšířený pojem *soudní tlumočnick* není pojmem nejsprávnějším, neboť zákon tento pojem nezná. Správnějším pojmem je stálý přísežný tlumočnick. Zákon 36/1967 Sb. pojednává pouze o tlumočnících. Toto označení zahrnuje jak tlumočnicka, tak překladatele. S novým zákonem budou tlumočnická a překladatelská činnost odděleny, budeme rozlišovat zapsané tlumočnicky a zapsané překladatele. Pojem *soudní tlumočnick* je však natolik rozšířený a zažitý (KST ČR ostatně vydává bulletin *Soudní tlumočnick* a má tento pojem i ve svém názvu), že jsme se ho rozhodli používat i v této diplomové práci a zahrnujeme do tohoto označení jak tlumočnickou, tak překladatelskou činnost.

2. Soudní tlumočení v Evropské unii

V Evropské unii existuje celá řada dokumentů, které zaručují rovný přístup ke spravedlnosti pro všechny občany. Právo na tlumočení a překlad je zakotveno v Evropské úmluvě o lidských právech, v Listině základních práv Evropské unie a dalších dokumentech. V této kapitole přinášíme přehled nejdůležitějších evropských dokumentů, které upravují právo na tlumočení a překlad. Mnohé z nich jsou platné i v České republice, protože jako členský stát EU zde byly mnohé mezinárodní smlouvy ratifikovány. Evropské právní předpisy jsou nadřazeny českým zákonům a musí být implementovány do české právní úpravy.

V posledních letech jsme zaznamenali v oblasti právního překladu a tlumočení mnoho změn. Vzniklo hned několik projektů, jež si kladly za cíl lépe zajistit práva občanů a prohloubit spolupráci mezi národními soudy, úřady či policií jednotlivých států EU. Spolupráce v této oblasti se stala nezbytnou, bez kvalifikovaných tlumočnicků by však nebyla možná. Mnohých projektů, které jsou v této kapitole představeny, se zúčastnila i Česká republika, a to především zásluhou KST ČR.

2.1. Právo na tlumočení a překlad z hlediska mezinárodní legislativy

V následující kapitole se zabýváme mezinárodní legislativou a podáváme přehled nejdůležitějších evropských právních dokumentů, které upravují právo na tlumočení a překlad. Jednotlivé dokumenty jsou řazeny chronologicky.

2.1.1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Ve všech státech Evropské unie mají lidé rovný přístup k justici, a to nezávisle na tom, jakým jazykem hovoří a z jaké kultury pocházejí. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, kterou podepsala Rada Evropy v roce 1950, vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv přijaté Valným shromážděním OSN roku 1948 a je zakomponována do právních systémů většiny států Evropské unie. Článek 5 pojednává o právu na svobodu a osobní bezpečnost: „*Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.*“² Článek 6 stanoví právo na spravedlivé

² Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 5, odst. 2

řízení: „Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva: a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu; (...) e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.“³ Obviněný má právo na bezplatné tlumočení a překlad, i když je uznán vinným. Toto právo na bezplatné služby tlumočnicka, které zahrnuje ústní tlumočení i písemné překlady, se zakládá na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva učiněném v případě Luedicke, Belkacem a Koc v. Německo z roku 1978: „Soud dospěl k závěru, že právo každé osoby, jež nemluví jazykem používaným u soudu, nebo tomuto jazyku nerozumí, chráněné v čl. 6 odst. 3 písm. e), obsahuje právo na bezplatnou pomoc tlumočnicka, aniž by se od této osoby zpětně vyžadovala úhrada takto vzniklých nákladů.“⁴ Na základě případu Kamasinski v. Rakousko z roku 1989 bylo dále rozhodnuto, že „poskytnuté tlumočnické služby by měly být na takové úrovni, aby obžalovanému umožnily rozumět řízení, které je proti němu vedeno, a obhajovat se. (...) Právo na tlumočení se vztahuje na písemné materiály.“⁵ V Československu byla Úmluva ratifikována 18. března 1992. V českém právním řádu je právo na tlumočnicka stanoveno nejen Úmluvou, ale i dalšími právními dokumenty (viz kap. 3).

2.1.2. Rezoluce výboru ministrů Rady Evropy R (78)8

Rezoluce výboru ministrů Rady Evropy R (78)8 o právní pomoci a poradenství z 2. března 1978 považuje právní pomoc za podstatný a nezbytný prvek demokratické společnosti. Snaží se zajistit stejné podmínky v přístupu k právní pomoci a odstranit ekonomické překážky, které by mohly bránit v přístupu k soudu. Zmíněno je mimo jiné právo na překlad: „*Legal aid should provide for all the costs necessarily incurred by the assisted person in pursuing or defending his legal rights and in particular lawyers' fees, costs of experts, witnesses and translations.*”⁶

³ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 6, odst. 3.

⁴ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení KOM(2010)82 v konečném znění, důvodová zpráva, str. 5.

⁵ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení KOM(2010) 82 v konečném znění, důvodová zpráva, str. 5-7.

⁶ Rezoluce výboru ministrů Rady Evropy č. R (78)8, čl. 3.

2.1.3. Doporučení Rady Evropy R (81)7

Doporučení Rady Evropy R (81)7 o opatřeních usnadňujících přístup ke spravedlnosti v civilních záležitostech ze 14. dubna 1981 vychází z toho, že je vhodné podniknout taková opatření, která by vedla ke zjednodušení a zrychlení řízení. Jedním z opatření je snaha zabránit tomu, aby nedostatečná znalost jazyka omezovala přístup k soudu nebo ztěžovala porozumění soudnímu jednání: „*Where one of the parties to the proceedings does not have sufficient knowledge of the language of the court, states should pay particular attention to the problems of interpretation and translation and ensure that persons in an economically weak position are not disadvantaged in relation to access to the court or in the course of any proceedings by their inability to speak or understand the language of the court.*”⁷

2.1.4. Evropská úmluva o předávání žádostí o právní pomoc a Směrnice Rady 2003/8/EC

Evropská úmluva o předávání žádostí o právní pomoc z roku 1977 se rovněž snaží odstraňovat ekonomické překážky, které by občanům mohly bránit v přístupu k soudu v příhraničních sporech a týká se tedy i jazykových překážek a práva na tlumočení a překlad. Tato úmluva v současné době platí pouze mezi Dánskem a některými členskými státy. V ostatních případech ji nahrazuje Směrnice Rady 2003/8/EC z 27. ledna 2003 o usnadnění přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v takovýchto sporech. V České republice na směrnici odkazuje Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR 59/2010-MOC-J a zákon 629/2004 Sb. o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie ji implementuje do českého práva.

2.1.5. Zasedání Evropské rady v Tampere

Amsterdamská smlouva si kladla za cíl vytvořit v Evropské unii prostor svobody, bezpečnosti a práva. Cíl stanovený touto smlouvou byl dále potvrzen na zasedání Evropské rady ve finském Tampere, které se konalo 15. - 16. října 1999. Evropská rada se na tomto summitu zabývala zejména azylovým právem, imigrací, bojem proti zločinu a přístupem ke spravedlnosti

⁷ Doporučení Rady Evropy R (81)7, čl. 6.

a poukázala také na to, že je třeba „sladit právo na volný pohyb osob uvnitř Evropské unie s vysokým stupněm ochrany a právních záruk pro všechny.”⁸

Pro soudní spolupráci států EU v občanských a trestních záležitostech bylo nezbytné, aby byla soudní rozhodnutí vzájemně uznávána: „(...) posílené vzájemné uznávání soudních rozhodnutí a rozsudků a nezbytné sblížení právních předpisů by usnadnilo spolupráci mezi orgány a soudní ochranu práv jednotlivců.”⁹ Pro soudní spolupráci mezi státy EU a vzájemné uznávání soudních rozhodnutí je však nezbytná vzájemná důvěra a spolehlivá komunikace, které by nebyly možné mimo jiné bez kvalifikovaných tlumočnicků.

2.1.6. Zelená kniha Komise KOM(2003)0075

Zelená kniha Komise KOM(2003)0075 z 19. února 2003 o procesních zárukách pro podezřelé a obžalované osoby v trestním řízení v celé Evropské unii (*Green Paper Procedural safeguards for suspects and defendants in criminal proceedings throughout the European Union*) se zabývá procesními právy podezřelých a obviněných v trestním řízení, tedy tím, aby práva zakotvená v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod byla skutečně dodržována. Patří sem mimo jiné i právo na tlumočení a překlad. Vydání zelené knihy bylo dalším krokem v debatě o problematice právního překladu a tlumočení a práva na ně.

Zelená kniha se však setkala jak s pozitivními, tak negativními hlasy. Kladné hodnocení získala u organizací zabývajících se lidskými právy, právních poradců, tlumočnicků a překladatelů i Evropského parlamentu. Členské státy byly naopak velmi často názoru, že zajištěním práv podezřelých a obviněných by se měly v první řadě zabývat státy samotné. Jedním z dalších důvodů kritiky některých členských států byla skutečnost, že tato práva již dostatečně zajišťuje Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a že pořizování překladů a tlumočení je finančně nákladná záležitost.¹⁰

⁸ http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/freedom/article_7305_cs.htm [cit. 15. 1. 2012]

⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU, str. 1.

¹⁰ WADENSJÖ, Cecilia, Birgitta ENGLUND DIMITROVA a Anna-Lena NILSSON. *The critical link 4: professionalisation of interpreting in the community: selected papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings, Stockholm, Sweden, 20-23 May 2004*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2007, str. 158 – 163.

2.1.7. Smlouva o fungování Evropské unie

Jednou ze součástí Lisabonské smlouvy, která byla podepsána 13. prosince 2007 a vstoupila v platnost 1. prosince 2009, je Smlouva o fungování Evropské unie. Dříve se tato smlouva nazývala Smlouva o založení Evropského společenství. Dokument mimo jiné pojednává o právech a povinnostech občanů EU a stanoví, že občané EU mají: „*petiční právo k Evropskému parlamentu, právo obracet se na evropského veřejného ochránce práv a právo obracet se na orgány a poradní instituce Unie v jednom z jazyků Smluv a obdržet odpověď ve stejném jazyce.*“¹¹ Smlouva o fungování Evropské unie je mimo jiné právním základem směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení.

2.1.8. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení byla schválena 20. října 2010. Právo na spravedlivý proces zaručuje Listina základních práv Evropské unie a tato směrnice je prvním konkrétním předpisem, který toto právo upravuje a dává členským zemím EU povinnost poskytovat podezřelým tlumočníka a překladatele.¹²

Směrnice je pro členské státy EU závazná. Do 27. října 2013 musí být právní předpisy jednotlivých členských států v souladu s touto směrnicí a musí na ni podle článku 9 odkazovat. Směrnice zohledňuje Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 6) a Listinu základních práv EU (čl. 47 a 48), které pojednávají o právu na spravedlivý proces a o právu na obhajobu. Směrnice si klade za cíl stanovit určitá minimální pravidla pro tlumočení a překlad v trestním řízení a zlepšit práva podezřelých a obviněných, kteří neovládají jazyk trestního řízení. Členské státy EU je mohou dále rozšiřovat tak, aby poskytovaly vyšší ochranu i v případech, kterými se tato směrnice nezabývá. Evropský parlament podporuje profesní organizace, aby se na implementaci podílely a pomohly tento proces v evropských státech usnadnit.¹³

¹¹ Smlouva o fungování Evropské unie, čl. 20, odst. 2 (bývalý čl. 18 Smlouvy o ES)

¹² <http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?articleid=320&zoneid=4> [cit. 15. 1. 2012] a <http://register.consilium.europa.eu/pdf/cs/10/st08/st08000.cs10.pdf> [cit. 15. 1. 2012]

¹³ <http://www.kstcr.cz/attachments/prilohy-obecne/priloha/st-0210-13-web2.pdf>. [cit. 15. 1. 2012]

Směrnice stanoví právo na tlumočení a překlad v trestním řízení a v řízení o výkonu evropského zatýkacího rozkazu, které se podle článku 1 „vztahuje na každého od okamžiku, kdy ho příslušné orgány některého členského státu vyrozumí, prostřednictvím úředního oznámení nebo jinak, že je podezřelý nebo obviněný ze spáchání trestného činu, až do ukončení trestního řízení.”¹⁴

Článek 2 pojednává o právu na tlumočení a stanoví povinnost členských států zajistit tlumočení ve vyšetřovací i soudní fázi řízení: *“Členské státy zajistí, aby podezřelému nebo obviněnému, který nemluví jazykem trestního řízení nebo mu nerozumí, bylo bez prodlení poskytnuto tlumočení při trestním řízení před orgány činnými v trestním řízení, včetně policejního výslechu, všech soudních jednání a jiných nezbytných předběžných jednání.”* Dále členské státy musí zajistit tlumočení mezi podezřelým nebo obviněným a jeho právním zástupcem: *„Členské státy zajistí, aby v případech, kdy je to nezbytné pro zaručení spravedlivého řízení, bylo dostupné tlumočení komunikace mezi podezřelým nebo obviněným a jeho právním zástupcem, která je v přímé souvislosti s výslechem či soudním jednáním v rámci řízení nebo s podáním opravného prostředku či jinými procesními úkony.”* Směrnice dále dává v tomto článku podezřelému nebo obviněnému právo vznést stížnost na kvalitu tlumočení nebo možnost odvolat se proti rozhodnutí, že tlumočení nepotřebuje. Tlumočení musí být kvalitní, aby bylo zajištěno spravedlivé řízení.”¹⁵

Článek 3 pojednává o právu na písemný překlad dokumentů potřebných pro spravedlivý průběh trestního řízení a stanoví, které dokumenty jsou pro trestní řízení podstatné a musí být přeloženy. Jedná se zejména o obžalobu nebo obvinění, výpovědi svědků, příkaz k zadržení, rozsudek, evropský zatýkací rozkaz a další. Dále tento článek stanoví právo podezřelého nebo obviněného vznést stížnost na kvalitu překladu a výjimku, kdy může být poskytnut překlad ústní místo písemného a kdy se překlad může omezit pouze na důležité pasáže.

Článek 4 stanoví, že náklady na tlumočení a překlad nesou členské státy, jelikož podezřelý či obviněný, který nemluví jazykem trestního řízení, má právo na spravedlivé řízení a tedy na bezplatný překlad a tlumočení.

Následující článek 5 se blíže týká kvality tlumočení a překladu. Stanoví, že členské státy musí přijmout opatření, která zajistí kvalitu tlumočení a překladu a že mají zavést databáze tlumočnicků a překladatelů. Ti musí být dostatečně kvalifikovaní, neutrální a zachovávat

¹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU, čl. 1, odst. 2.

¹⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU, čl. 2, odst. 1,2,5,8.

mlčenlivost. Článek 6 si klade za cíl zajistit účinnou a účelnou komunikaci a pojednává o spolupráci zástupců právnických povolání s tlumočníky.

2.1.9. Listina základních práv Evropské unie

Listina základních práv Evropské unie, nazývána také Charta základních práv, která upřesňuje základní práva občanů EU, byla schválena Evropským parlamentem 29. listopadu 2007 a vešla v platnost 1. prosince 2009. Jedná se o doplňkový text k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a je přiložena k Lisabonské smlouvě v podobě prohlášení. Dokument se zabývá ochranou základních práv jednotlivců před kroky orgánů EU a členských států při uplatňování smluv EU a shrnuje občanská, politická, hospodářská a sociální práva občanů EU a osob, kteří v EU žijí.¹⁶

Hlava III týkající se rovnosti. Pojednává o rovnosti před zákonem: „*Před zákonem jsou si všichni rovni.*“ Dále stanoví zákaz diskriminace mimo jiné z jazykových důvodů: „*Zakazuje se jakákoli diskriminace založená zejména na pohlaví, rase, barvě pleti, etnickém nebo sociálním původu, genetických rysech, jazyku, náboženském vyznání nebo přesvědčení, politických názorech či jakýchkoli jiných názorech, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, narození, zdravotním postižení, věku nebo sexuální orientaci.*“ A konečně, zmiňuje také kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost: „*Unie respektuje kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost.*“¹⁷

Hlava VI se týká soudnictví a pojednává o právu na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces: „*Každý, jehož práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinné prostředky nápravy před soudem. Každý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován. Bezplatná právní pomoc je poskytnuta všem, kdo nemají dostatečné prostředky, pokud je to nezbytné k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti.*“¹⁸

¹⁶ <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/00d2ba579f/Listina-z%C3%A1kladn%C3%ADch-pr%C3%A1v-EU.html> [cit. 21. 1. 2012]

¹⁷ Listina základních práv Evropské unie, hlava III, čl. 20-22.

¹⁸ Listina základních práv Evropské unie, hlava IV, čl. 47.

2.2. Evropské projekty v oblasti soudního tlumočení

V této kapitole se budeme zabývat několika nejdůležitějšími projekty, jejichž cílem bylo přispět ke zkvalitnění a profesionalizaci tlumočnických a překladatelských služeb. Do některých z nich se zapojila i Česká republika.

Evropská unie se v průběhu druhé poloviny minulého století stala zónou bez hranic, ve které se lidé mohou volně pohybovat, usadit a pracovat. Vznikl prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém se dodržují pravidla Listiny základních práv Unie a ctí se tradice a právní systémy členských států. Vnitřní trh Evropské unie a jeho čtyři základní svobody (volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu) vyžadují spolupráci jednotlivých členských států mimo jiné v soudní a policejní oblasti. Spolupráce v trestním a občanském právu postupně získávala na významu a stále výrazněji se začaly projevovat rozdíly v právních systémech jednotlivých zemí. Členské státy EU si tak začaly uvědomovat nutnost úzké spolupráce mezi národními soudními orgány a policejními složkami, aby občané EU byli chráněni před kriminalitou, měli rovný přístup k justici a mohli využívat všech svých práv nezávisle na tom, kde se na území EU nacházejí. Tyto myšlenky obsahovala již Maastrichtská smlouva z roku 1992, ale až v roce 1999 na vrcholné schůzce Evropské rady ve finském Tampere se těmito záležitostmi začali představitelé EU zabývat důkladněji a stanovili konkrétní postupy, jak z EU prostor svobody, bezpečnosti a práva vytvořit. Bylo třeba zajistit základní práva občanů a vytvářet takovou azylovou a imigrační politiku, aby se zacházelo s občany třetích států pobývajících na území EU rovným způsobem. Úzká spolupráce mezi jednotlivými národními policejními složkami, celními úřady, imigračními úřady a soudy v občanskoprávních i trestních záležitostech se stala nezbytnou.¹⁹

„Například soudní rozhodnutí přijatá v jedné členské zemi v občanském nebo trestním řízení musí být uznávána úřady po celé Unii. Tato zásada nazvaná ‘vzájemné uznávání’ může silně ovlivnit osobní život jedince, jestliže se začnou řešit otázky výživného, rozvodu a styku s dětmi, finanční záležitosti, jako jsou bankroty a nezaplacené účty, a dokonce i trestné činy.“²⁰

Evropské orgány na počátku své existence v roce 1958 fungovaly se čtyřmi jazyky. V současnosti má Evropská unie již 23 úředních jazyků. Tlumočí se a překládá i do dalších jazyků, například do regionálních jazyků členských států, do světových jazyků (jako je arabština,

¹⁹ *Svoboda, bezpečnost a spravedlnost pro všechny*, Evropská komise, 2004, str. 6. Dostupné z: http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/42/index_cs.htm [cit. 13. 1. 2012]

²⁰ tamtéž

činština nebo ruština), ale také do mnoha dalších jazyků, protože do EU přichází velké množství legálních i nelegálních imigrantů z celého světa. Nekvalitní tlumočení nebo překlad mohou značně narušit právo na rovný přístup k justici a na spravedlivý proces. „*Reliable standards of communication across languages and cultures are, after all, an essential pre-requisite to deal effectively with the increasing number of occasions when individuals from different language and cultural backgrounds become involved in the legal system of a member state or when judicial co-operation is required between the legal systems of two or more countries.*”²¹ Aby mohly jednotlivé státy efektivně spolupracovat, je podle Erika Hertoga zapotřebí profesionálních překladatelů a tlumočnicků, a to nejen pro trestní právo, ale azylovou a migrační problematiku, civilní, správní nebo obchodního právo: „*Without qualified legal interpreters and translators there can be no effective legal process across languages and cultures.*”²² Dále připomíná, že je třeba stanovit ve všech zemích EU určité minimální standardy – např. pro vzdělávání, výběr a hodnocení soudních tlumočnicků a překladatelů, pro etické kodexy a dále v právní oblasti (např. právo na právního zástupce, na tlumočnicka, na provádění důkazů, uvalení vyšetřovací vazby nebo vyhlášení rozsudku v nepřítomnosti).

Ani komunikace mezi policejními složkami, celními a imigračními úřady a soudy jednotlivých členských zemí EU by nemohla fungovat bez kvalifikovaných tlumočnicků a překladatelů: „*Interpreters also help the institutions of multilingual societies to function. They support immigrant communities in courts, hospitals, police and immigration services. Properly trained, interpreters thus contribute to safeguarding human and democratic rights.*”²³ Všechny země však nemají kvalifikovaných a zkušených soudních tlumočnicků a překladatelů dostatek. Poměrně častá je situace, kdy zejména v případech exotických jazyků musí být povolán nekvalifikovaný tlumočnick, protože těch kvalifikovaných a zkušených není dostatek. Situace však není v některých zemích uspokojivá nejen v případech exotických jazyků: „*Sufficient legal interpreting skills and structures are not yet in place in most Member States, though a process of development to do so is in progress across the EU, albeit still variable in coherence, quality and*

²¹ HERTOOG, Erik. Victoria F VÁSQUEZ a Holly MIKKELSON. *Aequitas: access to justice across language and culture in the EU*. Antwerpen: Lessius Hogeschool, Departement Vertaler-Tolk, 2001, 222 s. ISBN 90-804-4388-3), str. 4.

²² HERTOOG, Erik. Victoria F VÁSQUEZ a Holly MIKKELSON. *Aequitas: access to justice across language and culture in the EU*. Antwerpen: Lessius Hogeschool, Departement Vertaler-Tolk, 2001, 222 s. ISBN 90-804-4388-3, str. 5.

²³ http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2005&nu_doc=596 [cit. 5.1.2012]

quantity.”²⁴ Problematická je také odlišná nebo nedostatečná právní úprava překladatelské a tlumočnické činnosti v jednotlivých zemích EU: „*The interpreter or translator does not have an official recognition, an official status. Most of them are working as ‘sworn translators’, ‘court’ or ‘legal interpreters’, ‘certified’ or ‘authorised’ translators or interpreters, but often without screening, training or professional quality assessment. The law does not always provide a definition of a ‘court’ or ‘legal’ interpreter or translator. (...) And in all countries of the European Union there is a different system in place for the legal interpreters and translators, for their screening as well as for the monitoring of their minimum level of competence.*”²⁵

V některých zemích EU skládají uchazeči o jmenování soudním tlumočnickem zkoušky a musí splňovat přísné podmínky pro získání oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost, v jiných zemích je profesionalizace teprve v počátcích.

Výzkum z roku 2008, který provedl Luigi Fiorino, ukázal, že ve více než polovině členských států EU neexistují kurzy pro vzdělávání soudních tlumočnicků a že se vzdělávání v některých zemích neuskutečňuje celostátně, ale pouze na lokální úrovni a celá země tedy z takových kurzů nemá užitek. Dále se zjistilo, že v EU panují velké rozdíly v úrovni a kvalitě vzdělávání a že jednotlivé vzdělávací instituty dostatečně nespolupracují. Jako problematická se také jeví absence jednotného evropského etického kodexu, registru soudních tlumočnicků a překladatelů nebo diplomů uznávaných po celé Evropské unii.²⁶

Na evropské úrovni se uskutečnilo několik projektů zaměřených na soudní tlumočení a překlad podporovaných Generálním ředitelstvím Evropské komise pro spravedlnost.²⁷ Jejich cílem bylo přispět ke zkvalitnění tlumočnických a překladatelských služeb, sjednotit určité minimální standardy a odstranit výše zmíněné nedostatky.

2.2.1. Grotius I

Prvním projektem, kterým se budeme zabývat, je Grotius I 98/GR/131. Projekt probíhal v letech 1998 – 2000 a podílely se na něm instituty z Belgie, Dánska, Španělska a Velké Británie. „*The*

²⁴ HERTOOG, Erik, Jan van GUCHT a Holly MIKKELSON. *Status quaestionis: questionnaire on the provision of legal interpreting and translation in the EU*. Portland: Distribution for the USA and Canada, International Specialized Book Services, c2008, xiv, 254 s. ISBN 90-509-5804-4, str. 189.

²⁵ HERTOOG, Erik. Victoria F VÁSQUEZ a Holly MIKKELSON. *Aequitas: access to justice across language and culture in the EU*. Antwerpen: Lessius Hogeschool, Departement Vertaler-Tolk, 2001, 222 s. ISBN 90-804-4388-3, str. 10.

²⁶ http://ec.europa.eu/dgs/scic/docs/4_presentation_sur_linterpretation_aupres_des_tribunaux_.pdf [cit. 8.1.2012]

²⁷ http://ec.europa.eu/justice/index_cs.htm

fundamental need that inspired this Grotius project is the fundamental principle of equal access to justice across language and culture.”²⁸ Projekt si kladl za cíl vytvořit jednotné standardy pro soudní tlumočníky a překladatele v členských státech EU v několika oblastech. Vznikla doporučení pro výběr, vzdělávání, akreditace, hodnocení překladatelů a tlumočnicků nebo jejich spolupráci s úřady. Byla definována role tlumočnicků a překladatelů, jejich kompetence a odpovědnost. Projekt přinesl doporučení pro výkon tlumočnické a překladatelské profese, ale i pro spolupráci zástupců právnických povolání s tlumočníky a překladateli. Projekt dále obsahoval záměr vytvořit jednotný etický kodex, evropský centrální registr tlumočnicků a překladatelů, který by klientům usnadnil hledání vhodného tlumočnicka a dále měl stanovit podmínky, za kterých by tlumočnick nebo překladatel byl do registru zapsán. Jedním z cílů bylo také sjednotit vzdělávání soudních tlumočnicků a překladatelů a zavést studijní obory pro soudní tlumočníky a překladatele. V rámci projektu měl vzniknout určitý společný minimální standard pro všechny členské státy EU. Profese soudního překladatele a tlumočnicka by měla být uznána jako samostatné povolání a vzdělání uznatelné po celé EU, aby tlumočníci a překladatelé mohli pracovat ve všech členských zemích, kde se jejich pracovními jazyky hovoří.

Projekt probíhal v několika fázích. V přípravné fázi národní komise složené z odborníků z oblasti justice, tlumočení a překladu sbíraly informace, na jejichž základě se v následné fázi uskutečnilo několik mezinárodních setkání a seminářů, které se začaly zabývat jednotlivými cíli projektu. Výsledky tohoto projektu byly publikovány pod názvem *Aequitas - Access to Justice across Language and Culture in the EU*.²⁹

2.2.2. Grotius II

Projekt Grotius II 2001/GRP/015 z let 2001 - 2002 navázal na předchozí projekt Grotius I. Cílem tomto projektu bylo zlepšit již vzniklé strategie a zapojit ostatní členské i kandidátské státy EU a umožnit tak fungování projektu po celé EU. Kromě Belgie, Dánska, Nizozemí, a Velké Británie se projektu zúčastnila i Česká republika se zástupci z Ústavu translatologie FF UK, Ministerstva spravedlnosti ČR, České advokátní komory a Soudcovské unie a Komory soudních tlumočnicků.

²⁸ HERTOĞ, Erik. Victoria F VÁSQUEZ a Holly MIKKELSON. *Aequitas: access to justice across language and culture in the EU*. Antwerpen: Lessius Hogeschool, Departement Vertaler-Tolk, 2001, 222 s. ISBN 90-804-4388-3, str. 5.

²⁹ HERTOĞ, Erik. Victoria F VÁSQUEZ a Holly MIKKELSON. *Aequitas: access to justice across language and culture in the EU*. Antwerpen: Lessius Hogeschool, Departement Vertaler-Tolk, 2001, 222 s. ISBN 90-804-4388-3

Projekt srovnával systém výběru soudních tlumočnicků a překladatelů, zabýval se jejich kvalifikací, vzděláváním, pracovními podmínkami a etickými kodexy. Jedním ze záměrů bylo rovněž poskytnout základnu pro vytvoření evropského studijního oboru soudního tlumočení a překladu a připravit kvalitní učební materiály. Velký význam je přikládán vzdělávacím institucím, které by v jednotlivých státech EU nabízely samostatný studijní obor pro budoucí soudní tlumočníky a překladatele. Diplomy z těchto institutů by měly být uznávány po celé EU. V současné době v některých členských státech samostatné studijní obory soudního tlumočení a překladu existují (např. v Německu nebo Velké Británii), ale nabízejí většinou pouze velké západoevropské jazyky.

Projekt Grotius se chtěl zasadit o to, aby tlumočnickou a překladatelskou činnost vykovávali kvalifikovaní a zkušení tlumočníci a překladatelé. Kvalita překladů a tlumočení by se měla zvýšit tak, aby byla zajištěna ochrana lidských práv v trestním řízení. Každá země EU by měla mít národní seznam kvalifikovaných tlumočnicků a překladatelů. Požadavky na soudní tlumočníky a překladatele by měly být sjednoceny tak, aby bylo možné vytvořit evropský registr soudních tlumočnicků a překladatelů a jejich činnost by mohla být uznatelná po celé EU.

Projekt rovněž probíhal v několika fázích. Nejprve probíhaly konzultace na národní úrovni, následovaly mezinárodní semináře a konference. V březnu 2002 se konal jeden ze seminářů v Praze a účastnili se ho zástupci Německa, Francie, Itálie, Španělska a Švédska. Výsledky tohoto projektu byly publikovány pod názvem *Aequalitas - Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU - Grotius project 2001/GRP/015*.³⁰

2.2.3. Agis I

Mezi lety 2003 - 2007 následoval projekt Agis (*Aequilibrium or Instruments for lifting language barriers in intercultural legal proceedings JAI/2003/AGIS/048*), kterého se účastnilo osm zemí Evropské unie, mezi nimi i Česká republika. Snahou projektu bylo navázat na předchozí projekty Grotius I a II a dále vytvářet a rozšiřovat povědomí mezi soudci, právníky, policií a dalšími osobami zapojenými do soudního řízení o tom, jakou roli a význam mají překladatelé a tlumočníci v soudním řízení a jak s nimi efektivně spolupracovat. Projekt Agis I měl také přispět ke zvýšení ochrany evropských občanů v prostoru svobody, bezpečnosti a práva a odstraňování

³⁰ HERTOGE, Erik. *Aequalitas: equal access to justice across language and culture in the EU: Grotius project 2001/GRP/015*. Antwerpen: Lessius Hogeschool, Departement Vertaler-Tolk, 2003, 223 s. ISBN 978-908-0697-928

jazykových překážek. K dalším úkolům projektu patřilo například vypracování příručky s učebním materiálem pro soudní tlumočníky a překladatele, ale také pro úřady. Výsledky tohoto projektu byly publikovány pod názvem *Aequilibrium – Instruments for Lifting Language Barriers in Intercultural Legal Proceedings (EU project JAI/2003/AGIS/048)*.³¹

2.2.4. Agis II

V rámci projektu Agis II proběhl výzkum mapující poměry v oblasti soudního tlumočení a překladu v zemích EU. Výzkum proběhl ve všech členských státech ve formě obsáhlého dotazníku. Výsledky byly zveřejněny v publikaci s názvem *Status Quaestionis – Questionnaire on the Provision of Legal Interpreting and Translation in the EU*.³²

2.2.5. Building Mutual Trust project

Dalším projektem, který proběhl v rámci programu *Criminal Justice* v letech 2008 - 2011, je projekt *Building Mutual Trust: a framework project for implementing EU common standards in legal interpreting and translating - JLS/2007/JPEN219*. Na projektu se podílely univerzity ze šesti zemí EU - z Belgie, Dánska, Itálie, Španělska, Rumunska a Velké Británie pod vedením britské univerzity Middlesex. Projekt se zaměřoval na profesní přípravu právních překladatelů a tlumočnicků, zavedení společných norem v oblasti překladu a tlumočení. Vznikl internetový portál,³³ na kterém jsou k dispozici výukové materiály pro profesní přípravu právních překladatelů a tlumočnicků.

2.2.6. AVIDICUS

Dalším z řady evropských projektů je AVIDICUS JLS/2008/JPEN/037 (*Assessment of Videoconference Interpreting in the Criminal Justice Service*) probíhající rovněž v letech 2008 – 2011. Projekt se zabýval tlumočením přes video v trestním řízení. Videotlumočení v trestním

³¹ HELEEN KEIJER-LAMBOOY, Willem Jan Gasille. *Aequilibrium: instruments for lifting language barriers in intercultural legal proceedings*. Utrecht: ITV Hogeschool voor Tolken en Vertalen, 2005, 222 s. ISBN 90-809-5091-2.

³² HERTOOG, Erik, Jan van GUCHT a Holly MIKKELSON. *Status quaestionis: questionnaire on the provision of legal interpreting and translation in the EU*. Portland: Distribution for the USA and Canada, International Specialized Book Services, c2008, xiv, 254 s. ISBN 90-509-5804-4.

³³ <http://www.lr.mdx.ac.uk/mutual-trust>

řízení je stále častější praxí. Využívá se zejména při tlumočení výslechů svědků nebo znalců, ale i podezřelých nebo pro zprostředkování komunikace mezi soudy, policií a věznicemi v různých zemích EU. Videotlumočení vede ke zrychlení přeshraniční spolupráce, ke snižování nákladů na tlumočení a zvyšování bezpečnosti osob zapojených do trestního řízení. Pomocí videotlumočení lze rovněž řešit nedostatek kvalifikovaných tlumočnicků pro některé jazyky. Tlumočení pomocí videa však má svá specifika a klade na tlumočníka nové nároky. Proto vznikl projekt AVIDICUS, který se rovněž zabývá kvalitou videotlumočení a školením tlumočnicků pro tento způsob tlumočení.

2.2.7. IMPLI

Projekt Impli (*Improving Police and Legal Interpreting*) je mezinárodní evropský projekt, který vznikl v rámci programu *Criminal Justice*. Jeho cílem je zlepšovat spolupráci tlumočnicků s policií, celní správou, soudy a státním zastupitelstvím. Projekt chce podpořit implementaci směrnice 2010/64/EU z 20. října 2010 o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení. Směrnice musí být implementována i do českého práva.

Do projektu je zapojeno šest evropských zemí. Projekt vede Francie, mezi další účastníky patří Belgie, Česká republika, Itálie, Německo, Velká Británie. Turecko je zapojeno jako pozorovatel. Projekt zkoumá situaci v uvedených šesti zemích a srovnává spolupráci tlumočnicků a překladatelů zejména s policií, dále s celní správou, soudy a státním zastupitelstvím. Na projektu se podílí i Komora soudních tlumočnicků České republiky a Univerzita Karlova (Ústav translatologie). V rámci projektu se konají odborné kulaté stoly s přednáškami a diskuzemi, jeden z nich se konal v Praze 20. -21. ledna 2012.

Jednotlivé státy představí současnou praxi v oblasti tlumočení a strategie používané při tlumočení výslechů podezřelých, obviněných, svědků nebo obětí. Každý zúčastněný stát rovněž připravil film zachycující běžnou praxi v této oblasti. Výsledky projektu budou představeny na konferenci v Paříži v polovině roku 2012.

2.2.8. TRAFUT

Dalším projektem, který vznikl v rámci programu *Criminal Justice* a za podpory Evropské asociace soudních tlumočnicků a překladatelů (EULITA) je projekt TRAFUT (*Training for the*

future - JUST/JPEN/AG/1549). Projekt se zabývá implementací směrnice 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení a vzděláváním všech účastníků procesu právního překladu a tlumočení. Stěžejním tématem projektu je kvalita tlumočení. Zajistit kvalitní tlumočení je povinností každého členského státu EU, podmínky pro vykonávání tlumočnické činnosti jsou však v jednotlivých státech velmi odlišné. V některých zemích může být tlumočnickem kdokoli, kdo ovládá požadovaný jazyk. V jiných zemích musí tlumočníci splňovat přísné požadavky. Směrnice si proto klade za cíl stanovit určitá minimální pravidla pro překlad a tlumočení v trestním řízení, která budou muset dodržovat všechny členské státy. Nezbytné je například celoživotní vzdělávání nejen pro tlumočníky, ale i pro další účastníky trestního řízení. Rovněž soudci nebo státní zástupci musí vědět, jak s tlumočníky efektivně spolupracovat.

Na období od listopadu 2011 do října 2012 byly naplánovány čtyři workshopy ve Slovinsku, Španělsku, Finsku a Belgii. Každého workshopu se účastní zástupci dalších zemí EU. V rámci projektu se uskuteční se celá řada přednášek a diskuzí se zástupci z oblasti justice, odborníky z řad policie a organizacemi sdružujícími právní překladatele a tlumočníky.

2.3. Evropská asociace soudních tlumočnicků a překladatelů

Organizace EULITA (*European Legal Interpreters and Translators Association*) byla založena v Antverpách na mezinárodní konferenci s názvem *Aspects of Legal Interpreting and Translation* pořádané ve dnech 26. – 28. listopadu 2009. Posláním organizace je sdružovat tlumočnické komory a další profesní organizace tlumočnicků mluveného a znakového jazyka ze zemí EU. EULITA byla založena pod záštitou Generálního ředitelství Evropské komise pro spravedlnost, svobodu a bezpečnost. EULITA se ve svém Prohlášení o poslání zavazuje „*k prosazování kvalitní justice zajištěním přístupu ke spravedlnosti napříč jazyky a kulturami a tím hlavně k zaručení základních principů lidských práv tak, jak je ukládá Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách.*“³⁴

EULITA si ve svém Prohlášení o poslání³⁵ klade za cíl celou řadu úkolů. Chce zastupovat zájmy svých členů, podporovat vznik asociací soudních tlumočnicků a překladatelů v zemích, kde ještě neexistují. Dále chce upevňovat spolupráci s akademickými institucemi ve vzdělávání a výzkumu, sdílet zkušenosti se vzděláváním tlumočnicků a jejich celoživotním profesním rozvojem a organizovat vzdělávací a jiné akce. Důraz je také kladen na spolupráci s justicí nebo vytvoření registrů kvalifikovaných tlumočnicků a překladatelů na národní i evropské úrovni a uznání profesního postavení soudních tlumočnicků a překladatelů. Tyto cíle mají podpořit kvalitu soudních překladů a tlumočení a posilovat víru členských států ve skutečnost, že tlumočnické a překladatelské služby v jakémkoliv členském státě EU jsou dostatečně kvalitní a umožňují přeshraniční spolupráci a rovný přístup ke spravedlnosti.

Mezi řádné členy asociace patří profesní organizace sdružující soudní překladatele a tlumočníky. V současné době (srpen 2012) má EULITA 26 řádných členů. Dne 7. září 2010 se členem asociace stala i Komora soudních tlumočnicků České republiky. Za členy přidružené se považují ostatní organizace, instituce, ústavy a fyzické osoby, které se zasazují o zlepšování kvality soudních překladů a tlumočení.

V roce 2008 Evropská komise založila fórum s názvem *Justice Forum*, které má sloužit „*diskusi se zúčastněnými stranami o politikách Evropské unie v oblasti práva, posilování vzájemné důvěry mezi příslušníky právnických povolání a prosazování osvědčených postupů v justičních*

³⁴ Bulletin *Soudní tlumočnick* 2/2009, s. 26. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/attachments/prilohy-obecne/priloha/tlumocnik-2-s26-35-1.pdf> [cit. 21. 12. 2011]

³⁵ <http://www.eulita.eu/mission-statement> [cit. 21. 12. 2011]

systemech členských států.“³⁶ Mezi členy fóra patří v současné době přes 40 organizací, které sdružují nejrozumnější odborníky v oblasti evropského práva. Jednání fóra se účastní i zástupci členských států a orgánů EU. Do činnosti fóra se po svém založení zapojila i EULITA a přispěla k vypracování Směrnice Evropského parlamentu a Rady o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení přijaté 26. října 2010. EULITA se podílí i na dalších evropských projektech, jako je například TRAFUT.³⁷

³⁶ https://e-justice.europa.eu/content_justice_forum-24-cs.do?init=true [cit. 21. 3. 2012]

³⁷ TRAFUT – Training for the future - JUST/JPEN/AG/1549 – více viz kap. 2.2.8.

2.4. Tlumočení na Soudním dvoře Evropské unie

Soudní dvůr Evropské unie (SDEU) je soudní orgán EU, který spolupracuje se soudy v jednotlivých členských státech a zaručuje jednotný výklad a provádění evropského práva. Každý stát Evropské unie má vlastní jazyk, kulturu a specifický právní systém. Soudní dvůr Evropské unie, založený v roce 1952, z tohoto důvodu musí být mnohojazyčnou institucí. „*Jeho jazykový režim nemá obdoby u žádného jiného soudu na světě, neboť jeho jednacím jazykem se v konkrétní věci může stát kterýkoli z úředních jazyků Unie. Soudní dvůr totiž musí dodržovat plnou mnohojazyčnost jednak proto, aby vyhověl potřebě komunikovat s účastníky řízení v jazyce právě projednávaného případu, a jednak proto, aby řádně zpřístupnil svou judikaturu ve všech členských státech.*“³⁸

SDEU se skládá ze tří soudů - Soudního dvora, Tribunálu a Soudu pro veřejnou službu. Soudem nejvyšší instance je Soudní dvůr, který vznikl v roce 1952 a zajišťuje jednotný výklad a uplatňování práva EU. Tribunál, založený v roce 1988, se zabývá například žalobami členských států nebo podniků proti rozhodnutím Evropské komise. Na Soud pro veřejnou službu, vytvořený v roce 2004, se obracejí zaměstnanci institucí EU, například pokud mají pocit, že výběrové řízení proběhlo nespravedlivě.

Jednotlivé instituce Evropské unie mají své vlastní tlumočnické a překladatelské útvary. Tlumočníky a překladaatele (a další zaměstnance institucí EU) zajišťuje Evropský úřad pro výběr personálu (*European Personnel Selection Office - EPSO*) vytvořený v roce 2003. Tlumočnický útvar zaměstnávající tlumočníky pro všechny tři soudy Soudního dvora Evropské unie se nazývá Ředitelství tlumočnické služby Soudního dvora. V současné době zaměstnává Ředitelství tlumočnické služby kolem 70 stálých tlumočnicků a přibližně 350 externích tlumočnicků. Překladatelská služba SDEU překládá dokumenty potřebné pro soudní řízení všech tří soudů. Překladateli těchto dokumentů jsou právníci-lingvisté s úplným právnickým vzděláním, kterých je přibližně 600.

Tlumočení na veřejných jednáních Soudního dvora, Tribunálu a Soudu pro veřejnou službu Evropské unie zajišťuje Ředitelství tlumočnické služby. Aby měli všichni občané EU rovný přístup k Soudnímu dvoru, musí mít každý možnost vyjadřovat se ve svém rodném jazyce. Všechna veřejná jednání se proto simultánně tlumočí. V porovnání s Evropským parlamentem

³⁸ http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11972/?hlText=jazykov%C3%BD+re%C5%BEim [cit. 1.11.2011]

(Generální ředitelství pro tlumočení a konference – DG INTE) nebo Evropskou komisí (Generální ředitelství pro tlumočení - SCIC) se jedná o poměrně malé oddělení. Jednání se však netlumočí do všech úředních jazyků EU zároveň. Žalobce si zpravidla volí ze všech úředních jazyků EU jednací jazyk. Volba jednacího jazyka je závazná pro všechny účastníky řízení, kteří zvolený jazyk musí používat po celou dobu řízení jak v psané tak v písemné komunikaci. Dále se tlumočí do jazyka států, které se jednání účastní, pro soudce a případné skupiny návštěvníků. Tzv. „velké“ jazyky mají 5-8 stálých tlumočnicků, jazyky „malé“ mají 2-4. V současnosti má např. němčina stálých tlumočnicků 7, čeština 2. Podle statistik má jeden tlumočnický Soudního dvora 3,6 pracovních jazyků.³⁹

Jednací řád Soudního dvora v kapitole 6 (články 29 – 31) a jednací řád Tribunálu v kapitole 5 (články 35 – 37) pojednávají o jazykovém režimu. Jednací řád Soudu pro veřejnou službu v článku 29 stanoví, že se tato ustanovení vztahují rovněž na Soud pro veřejnou službu. V jednacích řádech jsou vyjmenovány možné jednací jazyky, dále výjimky, kdy jednací jazyk nevolí žalobce a další pravidla týkající se používání jednacích a úředních jazyků a překladů či tlumočení. Jednací řády soudů Evropské unie vychází z Nařízení č. 1 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství z 15. dubna 1958, které upravovalo používání tehdejších čtyř úředních jazyků EHS. V současné době má EU 23 úředních jazyků. Všechny potřebné překlady pro Soudní dvůr zajišťuje Generální ředitelství pro překlad. Ústní komunikaci zajišťuje již zmíněné Ředitelství tlumočnické služby. Jednání před Soudním dvorem Evropské unie se tlumočí do tolika jazyků, kolik jich je v konkrétním případě potřeba.

Společným jazykem Soudního dvora Evropské unie je francouzština, ve které se vedou porady soudů a do které se vždy překládají dokumenty z ostatních jednacích jazyků. Některé dokumenty existují pouze ve francouzštině, a proto musí každý tlumočnický alespoň dobře rozumět psané francouzštině: „*Court interpreters need to be able to read French easily. It is in fact preferable, though not essential, if French is a working language as well.*“⁴⁰

Článek 22 jednacích řádů Soudního dvora dále stanoví požadavek právnického vzdělání u svých zaměstnanců: „*Soudní dvůr zřizuje útvar poskytující překladatelské a tlumočnické služby složený z odborníků, kteří mají odpovídající právní vzdělání a důkladnou znalost několika úředních jazyků Soudního dvora.*“ Právnické vzdělání pro tlumočnické SDEU však není absolutní podmínkou. Jinak je tomu u překladatelů (a všech ostatních zaměstnanců), kteří úplné právnické

³⁹ Přednáška tlumočnice SDEU Angely Rogner, Jeronýmovy dny, Praha, 5.11.2011

⁴⁰ tamtéž

vzdělání mít musí. Překladaři SDEU jsou tedy nejčastěji právníci ovládající dané jazyky. Dříve měla podmínka právnického vzdělání platit i pro tlumočníky, ale bylo obtížné najít dostatečný počet právníků, kteří by byli schopni i tlumočit. V současnosti je praxe taková, že si tlumočníci právnické vzdělání doplňují.

Tlumočí se pro soudce, advokáty, zástupce stran, návštěvníky soudních jednání (právníky, studenty práv, atd.). Tlumočí se simultánně v kabinách, ale také z listu (např. řeči advokátů). Veškeré tlumočení do francouzštiny je nahráváno. Podle Angely Rogner, tlumočnice SDEU, se v období od září 2010 do září 2011 nejvíce tlumočilo z angličtiny. Neustále rostoucí význam angličtiny je typickým vývojem ve všech mezinárodních institucích. Angličtina je také jednacím jazykem v oblasti hospodářské soutěže. Tendence přejít k angličtině se objevují i ve velkých německých koncernech, protože angličtina má významné postavení v právní oblasti. Druhým nejčastějším jazykem, ze kterého se tlumočí, je němčina, protože z Německa pochází mnoho žalob. Třetí místo zaujímá francouzština.⁴¹

Tlumočníci pracující pro Soudní dvůr Evropské unie musí nejen dokonale znát své pracovní jazyky, ale také se dobře vyznat v oblasti, které se jednání týká. Příprava na tlumočení tak zpravidla zabere nejvíce času, protože je třeba prostudovat velké množství dokumentů a obeznámit se se zúčastněnými stranami. Tlumočníci musí dobře znát spisy, ke kterým mají neomezený přístup, aby se mohli na tlumočení dobře připravit, jak z hlediska projednávané záležitosti, tak terminologie. Jsou vázáni absolutní mlčenlivostí. Častým problémem při tlumočení je rychlé čtení textu. SDEU na svých internetových stránkách uvádí rady pro řečníky k přednesu řečí.⁴²

⁴¹ Přednáška tlumočnice SDEU Angely Rogner, Jeronýmovy dny, Praha, 5.11.2011

⁴² http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_12354/conseils-aux-plaideurs

3. Soudní tlumočení v České republice

V České republice zatím existuje málo publikací, které by se podrobně zabývaly problematikou soudního tlumočení. Díla srovnatelná s americkou publikací *Fundamentals of Court Interpretation* (1992), jejímiž autory jsou R.D. Gonzales, V.F. Vasquez a H. Mikkelsen nebo s knihou *The Practice of Court Interpreting* (1995) od autorky A.B. Edwards či rozsáhlý výzkum v oblasti soudního tlumočení *Dolmetschen bei Gericht* rakouské autorky Miry Kadric, u nás zatím neexistují. Nedávno vyšla publikace *Soudní překlad a tlumočení* (Chovanec a kol. 2011), která je však spíše praktickou příručkou obsahující českou a anglickou terminologii a kontexty, ve kterých se dané výrazy používají.

Soudní tlumočení se však stále častěji stává tématem diplomových prací na různých fakultách českých univerzit. Na Národohospodářské fakultě VŠE vznikla diplomová práce s názvem *Regulace profesionálních služeb – případ soudních tlumočnicků* (Havlíková 2008), na Právnické fakultě Masarykovy univerzity byla napsána bakalářská práce *Tlumočnick v trestním řízení* (Chládková 2011), na Filozofické fakultě Ostravské univerzity vznikla diplomová práce *Soudní tlumočení v praxi* (Klimovičová 2012) a na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity práce *Remote Court Interpreting – soudní tlumočení na dálku* (Vojnarová 2012). Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy byla v letošním roce obhájena diplomová práce s názvem *Postavení soudního tlumočnicka v České republice* (Sojáková 2012). Především na právnických fakultách najdeme diplomové práce, které pojednávají o soudním tlumočení alespoň okrajově.

Nejspolehlivějším zdrojem informací o soudním tlumočení je Komora soudních tlumočnicků České republiky, která pravidelně pořádá nejrůznější vzdělávací přednášky a semináře, pravidelně vydává bulletin *Soudní tlumočnick* a rovněž publikovala příručku pro zájemce o jmenování soudním tlumočnickem *Soudní tlumočení v teorii a praxi*.

3.1. Vývoj české právní úpravy soudního tlumočení

3.1.1. Pohled do historie

Dílo, které by se zabývalo dějinami soudního tlumočení, u nás zatím neexistuje. V mnoha pramenech se však objevují zmínky o úředních jazycích a o snahách zrovnoprávnit češtinu s němčinou, ale i o soudních tlumočnících a překladatelích již z počátků Habsburské monarchie.

Jedna z nejstarších zmínek týkajících se úředních jazyků na našem území pochází z druhé poloviny 16. století. Práva městská Království českého a Markrabství moravského schválil pro Čechy císař Rudolf II roku 1579, pro Moravu císař Leopold I roku 1697. List XXII, artikul VIII stanoví, že jazykem soudů v Českém království má být čeština a dokumenty v jiném jazyce musí být přeloženy:

’I. *Především soudy v Království českém pořádnými, kdyžby jeden druhého z čehožpakkoli viniti chtěl, má a povinen bude původ (tj. žalobce, navrhovatel) svou žalobu v jazyku českém na obeslaného aneb obviněného činiti. Obviněný pak též jazykem českým má jemu odpovídati.*”

’II. *A mělaliby která strana průvody (tj. podání, návrhy důkazů) své v jazyku cizím, takové své průvody, prvé nežby na tu při z strany prokazování přišlo, dej je sobě přísežnému při témž právu do jazyka českého přeložiti. A tak potom tu při jedna y druhá strany v témž jazyku českém k místu a k koncy přivést hled’.*“⁴³

Po porážce stavů v bitvě na Bílé hoře v roce 1620 nastala postupná germanizace a Ferdinand II zrovnoprávnil němčinu s češtinou v úředním styku. Úřady veřejné obžaloby používaly němčinu ve vnitřním úředním styku již od doby svého vzniku. V 18. století tlumočili nižší diplomatictí úředníci, tzv. *Sprachknaben*, jejichž vzdělávání nařídila Marie Terezie. Jejich úkolem bylo především zajišťovat komunikaci mezi Habsburskou monarchií a Osmanskou říší.

V roce 1803 vyšel zákon, který povoloval češtinu ve vnějším úředním styku soudních orgánů. Císařské patenty č. 81/1853 ř.z. z 3. května 1853, č. 208/1854 ř.z. z 9. srpna 1854 a nařízení č. 262/1854 ř.z. z 10. října 1854 stanovily „*stejné právo všech jazyků v jednotlivých zemích obvyklých při jednání u veškerých úřadů soudních.*“ Karel Schelle⁴⁴ uvádí, že se toto neuplatnilo pro vnitřní úřadování, protože 23. května a 30. června 1852 vyšlo tajné nařízení ministerstva spravedlnosti, které stanovilo jako jediný jazyk při vnitřním úřadování pouze němčinu a které platilo i po vydání zmiňovaných patentů a nařízení.

V roce 1867 vzniklo Rakousko-Uhersko a podle § 19 prosincové ústavy vydané v tomto roce měly úřady zachovávat mezi češtinou a němčinou rovnost. Tuto skutečnost dále upravovala Stremayerova jazyková nařízení z 9. dubna 1880. Čeština a němčina si byly rovné při podávání žalob, přijímání podání, sepisování protokolů, vydávání rozhodnutí a rozsudků nebo vedení

⁴³ SINÁPÍ, František Ignác Jus. *Práva městská Království českého a Markrabství moravského*. 1701, artikul 22/B8 rozdíel 1.2.

⁴⁴ SCHELLE, Karel, Jana ČUHELOVÁ. *Staatsanwaltschaft in der Tschechischen Republik (Geschichte, Gegenwart und Perspektiven)*. Norderstedt: Grin Verlag, 2009, 387 s. ISBN 978-3-640-41762-9, str. 51.

trestního řízení. Návrhy při hlavním přelíčení se musely konat ve stejném jazyce, ve kterém trestní řízení začalo. Autonomní orgány a jednotlivé strany mezi sebou mohly komunikovat oběma jazyky. Vnitřním úředním jazykem však byla nadále němčina. Vrchní zemský soud na Moravě vydal 19. prosince 1882 usnesení, že i státní návladnicva musí používat němčinu, protože nejsou stranami.⁴⁵

Badeniho jazyková nařízení z 22. dubna 1897 rozšířila rovnoprávnost češtiny a zavedla ji také jako vnitřní úřední jazyk. Čeština se používala u soudů a státních zastupitelství při jednání v záležitostech stran a také pro styk s úřady. Čeština i němčina se používaly v hlavním líčení tehdy, bylo-li přítomno více obžalovaných obou národností. V řízení proti neznámému pachateli se používal jazyk, který byl považován za pravděpodobný jazyk pachatele. V dalších záležitostech (služebních, disciplinárních, prezidiálních, atd.) při podávání statistických hlášení nebo v účetní službě se používala němčina. V tiskových věcech se ve styku mezi státními zastupitelstvími a ministerstvem používala němčina, ale mezi soudy a stranami se mohly používat jazyky oba. Razítka a pečete všech úřadů veřejné obžaloby byly dvojjazyčné, stejně jako podací protokoly, aby je mohly využívat obě strany.⁴⁶

24. února 1898 následovala Gautschova jazyková nařízení, která zmírňovala Badeniho nařízení. Vnitřní jazyk ve státních úřadech se neměl řídit podle jazyka prvního podání, ale podle jazyka většiny obyvatel okresu. Nařízení zrušila požadavek všeobecné dvojjazyčnosti úřednictva. Napětí mezi Čechy a Němci však trvalo a po pádu Thunova ministerstva v roce 1899 se vnitřním úředním jazykem stala opět němčina a situace se nezměnila až do pádu monarchie.

První samostatnou právní úpravou tlumočnické činnosti byl dvorský dekret č. 109/1835 sb.z.s., o soudních tlumočnících z 22. prosince 1835. Více nebo méně obsáhlá ustanovení o potřebě a přibírání tlumočnicků nebo jen zmínky o nich obsahovala řada procesních předpisů té doby. Jako příklad lze uvést §§ 62 – 65 zák. č. 75/ 1871 ř. z., notářského řádu, §§ 207, 213 zák. č. 113/ 1895 ř. z., civilního řádu soudního nebo §§ 100, 163, 164, 198 zák. č. 119/ 1873 ř. z., trestního řádu.

Zákon z 28. října 1918, č. 11/ 1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého stanovil v článku 2, že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

⁴⁵ SCHELLE, Karel, Jana ČUHELOVÁ. *Staatsanwaltschaft in der Tschechischen Republik (Geschichte, Gegenwart und Perspektiven)*. Norderstedt: Grin Verlag, 2009, 387 s. ISBN 978-3-640-41762-9, str. 51.

⁴⁶ tamtéž

Právní řád předmnichovské republiky, tvořený zpočátku pouze převzatými předpisy z dob monarchie, byl ohledně předmětu našeho zájmu doplněn významným ústavním zákonem č. 122/ 1920 Sb., jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé. Ten byl v podrobnostech proveden pro orgány státní moci a správy a orgány samosprávy obsáhlým vládním nařízením č. 17/ 1926 Sb. a obzvláště pro oblast justice ještě obsáhlejším výnosem ministra spravedlnosti ze dne 3. února 1926, č. 7478. V maximální stručnosti lze říci, že oficiálním státním jazykem Československé republiky byl jazyk československý, který byl tedy jazykem úředním a jednacím. Zákon rozlišoval češtinu a slovenštinu jen v podrobnostech a stavěl je na stejnou úroveň. Avšak v soudních okresech, kde počet československých občanů hovořících určitým jiným jazykem (pro území dnešní České republiky přichází v úvahu jen němčina, v několika málo případech i polština) přesáhl určité procento, mohla být podání a musela být i jejich vyřízení v jazyce menšiny. V určitých případech mohlo být v menšinovém jazyce vedeno i jednání. To nepochybně vyžadovalo tlumočníky a překladatele.

Za okupace, po německé okupaci a ztrátě samostatnosti, platilo vládní nařízení přijaté 4. července 1939 o právním postavení Židů ve veřejném životě (uveřejněné až 24. dubna 1940 pod č. 136/1940 Sb. z. a n.), které Židům zakazovalo vykonávat funkci přísedního tlumočníka: „*Židé nemohou, pokud dále není ustanoveno něco jiného, vykonávat žádnou funkci v soudnictví ani ve veřejné správě, s výjimkou funkcí náboženské organizace židovské. Zejména nemohou býti: (...) notáři (kandidáty notářství), přísedními tlumočníky, soudními nebo úředními znalci, (...)*“ Tento rasový předpis byl zákonem č. 12/ 1946 Sb., jímž se schvalují, doplňují a mění předpisy o obnovení právního pořádku, postaven mimo československý právní řád a nebyl použitelný, i když snad nebyl individuálně v té době zrušen.⁴⁷

Výše zmíněná prozatímnost platnosti pro Československou republiku u zásadních zákonů monarchie trvala většinou s drobnými aktualizacemi až do změny společenského systému po roce 1948, tedy do let 1949 / 1950, kdy došlo k zásadní obměně právního řádu.

Tak byl až v roce 1949 zrušen i dvorský dekret č. 109/ 1835 sb. z. s. , a to zákonem č. 167/1949 Sb. o stálých přísedních znalcích a tlumočnících. Stálý přísední tlumočník mohl být jmenován na základě své žádosti nebo z úřední moci krajským soudem. Neexistoval právní nárok na jmenování, byl-li však tlumočník ustanoven z úřední moci, bylo jeho povinností jmenování přijmout. Tlumočník byl zapsán do seznamu krajského soudu poté, co složil přísahu a obdržel

⁴⁷ Přednáška o historii soudního tlumočení Evy Gorgolové, předsedkyně představenstva KST ČR, kurz pro uchazeče o jmenování soudním tlumočníkem, Praha, 30. 4. 2011.

ustavovací dekret a mohl být rovněž pověřen k ověřování správnosti opisů dokumentů v cizím jazyce (v současnosti shodu originálu s opisem mohou provádět pouze notáři nebo pracovníci odboru vnitřních věcí). Počet zapsaných přísežných tlumočnicků závisel na potřebě obvodu daného krajského soudu. Zákon umožňoval přibrat i tzv. příležitostného tlumočnicka (dnešní tlumočnick ad hoc): „bylo-li by to spojeno s nepoměrnými náklady nebo nesnesla-li věc odkladu, mohl soud podle svého uvážení přibrat i jinou osobu, která měla potřebné znalosti...“⁴⁸ Krajské soudy prováděly kontroly a každých pět let přezkoumávaly, zda tlumočnick stále splňuje podmínky pro ustanovení. Také měly kárnou pravomoc a mohly tlumočnicka ze seznamu vyškrtnout. Důvodem pro vyškrtnutí ze seznamu byla i změna bydliště, pokud se tlumočnick odstěhoval z obvodu soudu. Odměňování tlumočnicků upravovalo prováděcí nařízení vlády č. 76/1950 Sb. o odměně a náhradě hotových výloh stálých přísežných znalců a tlumočnicků.

Změny v úpravě tlumočnické činnosti nastaly v roce 1959 zákonem 47/1959 Sb. o úpravě právních poměrů znalců a tlumočnicků, který zrušil předcházející zákon z roku 1949 i prováděcí nařízení vlády z roku 1950. Znalce a tlumočnicky vybíraly podle tohoto zákona orgány státní správy a socialistické organizace. Jazykové a hospodářské školy poskytovaly krajským soudům seznamy svých pracovníků, kteří mohli tlumočnickou činnost vykonávat. Tento zákon, který nezaručoval nestrannost a nezávislost, platil do roku 1967, kdy vznikl zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, který platí až do současné doby.⁴⁹

3.1.2. Současná právní úprava 36/1967 Sb. a její novely

Základem současné právní úpravy činnosti soudních tlumočnicků je zákon 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů a prováděcí vyhláška 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích ve znění pozdějších předpisů. Zákon má zajišťovat řádný výkon tlumočnické činnosti v řízení před státními orgány a v souvislosti s právními úkony občanů, právnických a fyzických osob. Vztahuje se na všechny tlumočnicky, kteří vykonávají tlumočnickou činnost na základě jmenování.⁵⁰

⁴⁸ Přednáška o historii soudního tlumočení Evy Gorgolové, předsedkyně představenstva KST ČR, kurz pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem, Praha, 30. 4. 2011.

⁴⁹ <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-soudnich-znalcich-a-soudnich-tlumocnicich-vecny-zamer-nove-pravni-upravy-20821.html?mail> [cit. 6.3.2012]

⁵⁰ zákon 36/1967 Sb., § 1 a 2

Současný zákon je zastaralý, protože nezohledňuje dnešní vývoj, například elektronickou komunikaci, ochranu osobních údajů a další skutečnosti.⁵¹ První dvě novely tohoto zákona z 6. dubna 1967 přinesly pouze malé úpravy. K první změně došlo zákonem č. 322/2006 Sb. navyšujícím tlumočné o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou tlumočnick z odměny odvádí. Další změna byla provedena na základě přijetí zákona č. 111/2009 Sb. o základních registrech, a to zákonem č. 227/2009 Sb., který stanoví, že každému soudnímu tlumočnickovi bude přiděleno identifikační číslo osoby. Snahy o větší úpravy nebyly až do roku 2011 úspěšné. Od roku 1989 bylo připraveno několik novel a návrhů nových zákonů, ale žádné z nich neprošly celým legislativním procesem. K výraznějším změnám došlo až schválením třetí novely 444/2011 Sb., kterou se zabýváme v následující kapitole.

Změnami prošla také vyhláška ze dne 17. dubna 1967, která podrobně provádí jednotlivá ustanovení zákona. Novely č. 11/1985 Sb., č. 184/1990 Sb., č. 77/1993 Sb. a č. 432/2002 Sb. však také přinesly pouze menší změny, a to především ve výši tlumočného.

3.1.3. Novela 444/2011 Sb.

Tato poslední novela zákona č. 36/1967 Sb. si klade za cíl vyřešit aktuální problémy týkající se činnosti soudních tlumočnicků (a znalců), zvýšit kvalitu soudního tlumočení a překladů a zlepšit státní dohled nad tlumočnickou činností do té doby, než vejde v platnost zcela nový zákon. Novela 444/2011 Sb. z 6. prosince 2011 nabyla účinnosti dne 1. ledna 2012.

Novela stanoví sankce pro tlumočnick, kteří poruší zákon nebo nedodrží etický kodex. Podle JUDr. Jiřího Pospíšila, tehdejšího ministra spravedlnosti, je cílem novely „*nastavit taková pravidla, aby bylo možno soudní znalce, kteří porušují zákon nebo svůj etický kodex, postihovat, což je dnes velmi obtížné, protože starý zákon z 60. let, z roku 1967, fakticky neupravuje procesní pravidla pro postih znalce, byť tuto pravomoc ministerstvu dává, a my chceme, aby do budoucna bylo možné v rámci správního řízení znalce, který poruší zákon, postihnout, uložit mu sankci, od méně závažných sankcí až po případné vyškrcnutí ze seznamu znalců.*“⁵² Posoudí-li Ministerstvo spravedlnosti ČR práci soudního tlumočnicka (nebo znalce) jako špatnou a soud to potvrdí, hrozí tlumočnickovi pokuta do výše 100 000 Kč a zákaz činnosti. Potrestání hrozí i v případě

⁵¹ Přednáška o historii soudního tlumočení Evy Gorgolové, předsedkyně představenstva KST ČR, kurz pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem, Praha, 30. 4. 2011.

⁵² <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/016schuz/s016252.htm> [cit. 6. 2. 2012]

nedodržení lhůty pro provedení tlumočnického úkonu, porušení mlčenlivosti, bezdůvodného odmítnutí tlumočit nebo v případě řádného nevedení tlumočnického deníku. V opakovaných nebo závažných případech může být tlumočnický ze seznamu vyškrtnut. K tomuto Eva Gorgolová, předsedkyně představenstva Komory soudních tlumočnicků ČR, uvedla, že se tyto změny tlumočnicků příliš nedotknou a že se vztahují spíše na znalce, protože Ministerstvo spravedlnosti ČR zaznamenává desítky stížností na činnost znalců a jejich nekvalitní posudky, které soudní řízení protahují a mohou výsledek řízení značně ovlivnit: *„Nás přijetí novely netrápí, protože s tlumočnickými problémy nejsou. Vzhledem k tomu, že stále platí zákon, který tlumočnickou a znaleckou práci řeší dohromady, tak jsme se takzvaně svezli. Postihy ale míří spíš na znalce a znalecké ústavy.“*⁵³ Ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu rovněž mohou pozastavit právo vykonávat tlumočnickou činnost, bylo-li proti tlumočnickovi zahájeno trestní stíhání nebo řízení o způsobilosti k právním úkonům, nebo pokud tlumočnický musí nastoupit výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Novela dále stanoví nové podmínky pro zapsání tlumočnicků do seznamu soudních tlumočnicků. Tlumočnickem může být jmenován ten, kdo je bezúhonný, plně způsobilý k právním úkonům a nebyl v posledních třech letech ze seznamu tlumočnicků z důvodu porušení povinnosti vyškrtnut. Novela dále v souladu s právem EU, které vyžaduje rovné zacházení a rovný přístup na trh pro všechny, ruší požadavek českého státního občanství tlumočnicka. Tlumočnickou činnost může nyní vykonávat i občan jiného státu Evropské unie, který na území České republiky trvale nebo přechodně pobývá, popřípadě občan kteréhokoliv jiného státu, který má na území ČR povolení k trvalému pobytu. Tímto došlo k odstranění překážky, se kterou se často potýkali především tlumočníci exotických jazyků (např. vietnamštiny) a museli žádat o výjimky. Nově jsou rovněž upraveny podmínky zachování mlčenlivosti, kterou je tlumočnický povinen zachovávat i po skončení tlumočnické činnosti a zprostit jí může pouze orgán veřejné moci, který znalce ustanovil nebo ten, pro koho byla tlumočnická činnost vykonávána. Tlumočnický deník může být nově veden i v elektronické podobě.

Novela se nezabývá zvýšením tlumočného, pouze upravuje lhůty pro vyplacení odměny. Výše tlumočného má být upravena až v novém zákoně nebo v novele vyhlášky 37/1967 Sb. Podoba novely v současné době (červen 2012) není známá. Počítá se však s odstraněním rozpětí v tlumočném, které dnes činí 100-350 Kč za jednu normostranu překladu nebo za jednu hodinu tlumočení. Dosud se výše odměny určuje podle náročnosti tlumočení nebo překladu, dále bude

⁵³ <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-53021360-tlumocnikum-a-znalcum-bude-za-spatnou-praci-hrozit-pokuta-schvalili-poslanci> [cit. 6. 2. 2012]

zřejmě platit pouze horní hranice 350 Kč za hodinu tlumočení nebo jednu normostranu překladu.⁵⁴

3.1.4. Sjedení podmínek pro uchazeče o jmenování soudním tlumočníkem

Další změnou v roce 2011 bylo sjedení podmínek, které žadatelé o jmenování soudním tlumočníkem musí splnit. Po dlouhou dobu se tyto podmínky u jednotlivých soudů lišily, a tak Ministerstvo spravedlnosti ČR spolu s krajskými soudy v říjnu 2011 přistoupily ke sjedení pravidel a nastavení stejně přísných podmínek pro všechny žadatele o jmenování. Komora soudních tlumočníků shrnuje tyto podmínky v následující tabulce:⁵⁵

Vzdělání	Speciální výuka	Odborná praxe
- získání vysokoškolského vzdělání v magisterském studijním programu překladatelství a tlumočnictví	- absolvování doplňkového studia pro tlumočníky a překladatele v oblasti práva na právnické fakultě VŠ	- min. 5 posledních let aktivní překladatelské a tlumočnické praxe (převážná část musí být získána po ukončení vysokoškolského studia)
- získání vysokoškolského vzdělání v magisterském studijním programu učitelství jazyka, filologie	- absolvování doplňkového studia pro tlumočníky a překladatele v oblasti práva na právnické fakultě VŠ	- min. 5 posledních let aktivní překladatelské a tlumočnické praxe (převážná část musí být získána po ukončení vysokoškolského studia)
- získání vysokoškolského vzdělání v jiném magisterském (inženýrském) studijním programu (ve zvlášť odůvodněných případech lze nesplnění této podmínky prominout)	- absolvování doplňkového studia pro tlumočníky a překladatele v oblasti práva na právnické fakultě VŠ - absolvování státní jazykové zkoušky speciální pro obor překladatelský nebo tlumočnický	- min. 5 posledních let aktivní překladatelské a tlumočnické praxe (převážná část musí být získána po absolvování státní jazykové zkoušky)
- rodilí mluvčí, tj. osoba, jejímž rodným jazykem je daný jazyk – získání vysokoškolského vzdělání v rodném jazyce (ve zvlášť odůvodněných případech lze nesplnění této podmínky prominout)	- absolvování doplňkového studia pro tlumočníky a překladatele v oblasti práva na právnické fakultě VŠ - absolvování státní jazykové zkoušky speciální pro obor překladatelský nebo tlumočnický	- min. 5 posledních let aktivní překladatelské a tlumočnické praxe (převážná část musí být získána po absolvování státní jazykové zkoušky)

Tabulka 1: Podmínky pro uchazeče o jmenování soudním tlumočníkem

⁵⁴ http://www.znaleckyportal.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=182:rok-2012-a-novela-zakona-c-361967-sb-o-znalcich-a-tlumocnicich&catid=204:znalectvi-obecne&Itemid=306 [cit. 15. 6. 2012]

⁵⁵ <http://www.kstcr.cz/zajemce-o-clenstvi> [cit. 12. 8. 2012]

3.1.5. Návrh nového zákona – zákon o zapsaných tlumočnících a překladatelích

V současnosti je zákon 36/1967 Sb. v mnoha ohledech nevyhovující a zastaralý, viz např. důvodová zpráva k nově připravovanému zákonu: *„Tato právní úprava vzhledem k době svého přijetí a se zřetelem k tomu, že od nabytí účinnosti byla velmi zřídka novelizována, je zcela obsoletní a po všech stránkách nevyhovující současným podmínkám nastalým v důsledku vývoje společnosti a technologického rozvoje. Dosavadní právní úprava tak obsahuje instituty a terminologické názvosloví, které v dnešní době a praxi nelze použít, a pro nově vzniklé subjekty, společenské vztahy a postupy, které vznikly v důsledku vývoje od roku 1967, adekvátní řešení neobsahuje.“*⁵⁶ Z tohoto důvodu se Komora soudních tlumočníků České republiky již delší dobu snaží prosadit novou právní úpravu, která by lépe odpovídala dnešním potřebám a požadavkům.

Dne 16. listopadu 2011 vydala vláda České republiky usnesení č. 835 k návrhu věcného záměru zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích. Věcný záměr v něm schvaluje a jako datum, do kterého má být předložen návrh zákona, stanoví 31. srpen. 2012.⁵⁷ Očekává se, že zákon nabude účinnosti v březnu 2013 a bude se jednat o zásadní reformu překladatelské a tlumočnické činnosti.

Nově připravovaný zákon bude lépe odpovídat současné situaci a garantovat vysokou kvalitu tlumočnických a překladatelských služeb. Tlumočnická činnost byla po mnoho let upravována se znaleckou činností v jednom společném zákoně (např. první samostatná právní úprava znalecké a tlumočnické činnosti na našem území, zákon č. 167/1949 Sb. o stálých přísedních znalcích a tlumočnících a dosud platný zákon 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících).

Tehdejší ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil potvrdil, že nově připravovaný zákon bude upravovat pouze činnost tlumočnickou a překladatelskou, znalectví bude upraveno samostatným zákonem: *„Platné právní předpisy z roku 1967 již nevyhovují současným poměrům, protože dostatečně neodrážejí realitu hospodářského a společenského vývoje. Nezohledňují ani rozdílnost problematiky znalectví na straně jedné a tlumočnictví a překladatelství na straně druhé a nemohou tak reagovat na rozdílné potřeby těchto profesí. Proto jsme připravili věcné záměry dvou samostatných zákonů.“*⁵⁸ Oddělení tlumočnické a znalecké činnosti je hlavní rozdíl mezi stávajícím zákonem 36/1967 Sb. a nově připravovaným zákonem. Komora usilovala o oddělení

⁵⁶ Věcný záměr zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích z 16. 11. 2011, str. 29. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/legislativa/platna-legislativa> [cit. 21. 1. 2012]

⁵⁷ Usnesení vlády České republiky ze dne 16. listopadu 2011, č. 835. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/legislativa/platna-legislativa> [cit. 21. 1. 2012]

⁵⁸ <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5130&d=318074> [cit. 21. 1. 2012]

tlumočnické a znalecké činnosti po dlouhou dobu a argumentuje takto: „*Znalec není samostatná profese. Nelze získat vzdělání v oboru znalec. Neexistuje kvalifikace znalec. (...) Tlumočník a překladatel – to jsou samostatné profese s vlastní jednoznačnou kvalifikací. (...) Problematika znalců a znaleckých ústavů je velmi komplikovaná vzhledem k množství oborů a specializací, ve kterých znalci provádějí znaleckou činnost, a je zbytečné složitostmi, týkajícími se znalců, zatěžovat právní úpravu týkající se činnosti tlumočnicků a překladatelů. Samostatný zákon o tlumočnicích a překladatelích by mohl být podstatně jednodušší – např. díky vypuštění celé řady specifických ustanovení týkajících se činnosti znalců a zejména znaleckých ústavů, neboť v tlumočení a překladech (zvláště pro státní orgány a právní úkony občanů) se takovýto jev nevyskytuje. Další výhoda oddělených právních úprav spočívá i v tom, že je tím dána možnost měnit potřebná ustanovení příslušného zákona v budoucnu podle vývoje společnosti a dané problematiky nezávisle na úpravě pro jiný druh činnosti (např. při potřebě změnit některá ustanovení o tlumočnicích a překladatelích, bude možno toto učinit nezávisle na znalcích, kterých by se daná změna nemusela týkat). To by velice zjednodušilo možný budoucí legislativní proces.*“⁵⁹

Jako velký krok vpřed ve zvyšování profesionality lze hodnotit rozlišení překladatele a tlumočnicka, jako je to obvyklé v mnoha jiných evropských zemích (např. Dánsko, Nizozemí, Slovensko, atd.). Toto odlišení tlumočnické a překladatelské profese v připravovaném zákoně je jednou ze zásluh KST ČR, která dlouhodobě vyjednávala se zástupci Ministerstva spravedlnosti ČR a přesvědčila je, že je odlišení nezbytné. Mezi tlumočením a překladem se rozlišuje i na úrovni Evropské unie: Evropská komise má Generální oddělení pro překlady (DGT) a Generální oddělení pro tlumočení (SCIC), směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU také pojednává o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení. Komora dále argumentuje, že je třeba respektovat vývoj, kterým translatologie od roku 1967 prošla, a rozlišovat dva lingvistické termíny, tedy překlad a tlumočení. Nelze je zaměňovat nebo používat pojem tlumočení shodně pro obojí, protože se jedná o dvě odlišné odborné profese, které při převodu textu do jiného jazyka využívají jiné techniky.⁶⁰

Na základě nového zákona by dále měl vzniknout centrální registr zapsaných tlumočnicků a překladatelů, který bude veřejně přístupný na internetu. Jeho součástí má být i neveřejný registr překladatelských tlumočnických úkonů, který nahradí současné tlumočnické deníky v papírové podobě. Od 1. ledna 2012 mohou tlumočnické deníky existovat ve dvojí podobě – v papírové i

⁵⁹ Bulletin *Soudní tlumočnick* 2/2010, str. 8-11. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/bulletin-soudni-tlumocnik>

⁶⁰ tamtéž

elektronické verzi. Podle nového zákona budou existovat deníky pouze elektronické, které lze snadněji kontrolovat. Ke kontrole se budou předkládat jednou ročně. Registry povede Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Noví zájemci o zapsání do centrálního registru budou muset splnit přísnější podmínky než dosud. Budou skládat vstupní zkoušku, a to z jazykových znalostí i ze znalostí procesních předpisů souvisejících s výkonem překladatelské a tlumočnické činnosti. Všichni zapsaní překladatelé a tlumočníci se budou muset rovněž trvale vzdělávat. Všechna tato opatření mají vést ke zvyšování kvality překladatelských a tlumočnických služeb. Na základě požadavků práva EU budou mít zájemci o výkon tlumočnické nebo překladatelské činnosti pocházející z ostatních zemí EU na zapsání do centrálního registru nárok, splní-li všechny podmínky stanovené zákonem.⁶¹

V současné době je výběr soudních tlumočnicků a překladatelů nevyhovující pro svou netransparentnost a nepovolenou uzavřenost, která já zakázána právem Evropské unie. Konečné rozhodnutí o jmenování náleží příslušnému krajskému soudu nebo Ministerstvu spravedlnosti ČR. I v případě, že zájemce splňuje všechny zákonné podmínky, nemusí být jmenován a ani se dozvědět důvod nepřijetí. Věcný záměr zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích obsahuje argument, že by zájemce měl být do centrálního registru tlumočnicků a překladatelů zapsán, jakmile splní všechny zákonné podmínky, a to na základě požadavků plynoucích z práva Evropské unie a zejména na základě Smlouvy o fungování EU (čl. 49 a násl., 56 a násl., a 81 a násl.). „V rámci Evropské unie bylo současné postavení znalců a tlumočnicků v březnu 2011 řešeno ve spojených věcech rozhodovaných Soudním dvorem EU sp. zn. C-372/09 a C-373/09, kde byly služby soudních znalců a tlumočnicků prohlášeny za služby ve smyslu čl. 57 Smlouvy o fungování Evropské unie. Ten mimo jiné stanoví, že za služby se podle Smluv pokládají výkony poskytované zpravidla za úplatu. To znamená, že jde o hospodářskou činnost, což je unijní terminologický ekvivalent pojmu podnikání v České republice, a tudíž se na ni vztahují požadavky stanovené judikaturou týkající se transparentnosti podmínek zápisu do příslušného seznamu či registru. Tuto problematiku je nutné posuzovat i s ohledem na naplnění svobody usazování ve smyslu čl. 49 a násl. Smlouvy o fungování Evropské unie, zejména pak uznávání odborné kvalifikace nabyté v jiném členském státě, jakož i s ohledem na naplnění požadavku na právní jistotu žadatelů a na nárok na soudní přezkum rozhodnutí o zápisu.“ (...) „Má-li tedy být v novém zákoně nastaven transparentní systém zápisu překladatelů a tlumočnicků do centrálního

⁶¹ Věcný záměr zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích z 16. 11. 2011. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/legislativa/platna-legislativa> [cit. 21. 1. 2012]

registru, je potřeba upravit takový přístup na trh, který naplní pravidla hospodářské soutěže. Tato povinnost vyplývá pro členský stát z čl. 101 Smlouvy o fungování Evropské unie v kombinaci s čl. 4 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii. Nejvhodnějším řešením je zápis do centrálního registru tlumočnicků a překladatelů po splnění kvalifikačních kritérií a dalších podmínek stanovených zákonem, neboť pouze takový systém zamezuje cílenému výběru konkrétní osoby a zároveň směřuje k výraznému omezení potenciálních korupčních rizik. Pokud jde o omezení korupčních rizik, návrh je plně v souladu s Programovým prohlášením vlády, resp. plně v souladu s vládní politikou boje proti korupci ve veřejné správě, protože právě transparence procesů přístupu k oprávnění k výkonu určitých činností je nejlepším nástrojem pro prevenci. V souvislosti s tím je nutno mít na paměti, že samotným cílem tlumočnické a překladatelské činnosti je zabezpečení odborných podkladů pro rozhodovací činnost orgánů veřejné moci, což má přímý vliv na naplňování podstaty ústavněprávního principu spravedlivého procesu.“⁶²

Zákon na základě předpisů ES/EU k rovnému zacházení tedy nově přinese právní nárok na zápis do seznamu soudních tlumočnicků nebo překladatelů, pokud daná osoba splní všechny podmínky nutné pro jmenování. Současná právní úprava byla po dlouhou dobu nedostačující z hlediska stanovené minimální odborné způsobilosti tlumočnicků a překladatelů. K částečnému zpřísnění podmínek pro jmenování došlo v roce 2011.⁶³ Kromě těchto požadavků budou zájemci o jmenování soudním tlumočnickem nově mít povinnost uzavřít profesní pojištění odpovědnosti za škodu a celoživotně se vzdělávat. Povinnosti budou stejné pro všechny jazyky až na výjimky, kdy u některých jazyků nebude splnění všech kritérií možné. Toto se týká zejména malých exotických jazyků nebo komunikace s neslyšícími a hluchoslepými.

Co se týče působnosti Ministerstva spravedlnosti ČR, počítá návrh věcného záměru zákona se dvěma možnými variantami. První možností je vznik Komory zapsaných překladatelů a tlumočnicků, která dohlíží nad zapsanými tlumočnickými a překladateli, organizuje vstupní zkoušky pro zapsání do centrálního registru nebo celoživotní vzdělávání. Tato varianta přináší několik výhod: „*Hlavní výhodou je bezesporu odborné vedení komory, které by mohlo garantovat oblast trvalého vzdělávání a možnost odborného ověření znalostí člena komory či uchazeče o zápis. (...) Pro zajištění aktualizace poznatků a promítnutí vývoje terminologie do překladatelské a tlumočnické činnosti bude komora s vlastním odborným aparátem lépe a pružněji schopna organizovat vzdělání, než by tomu bylo v případě Ministerstva spravedlnosti. Další výhodou této*

⁶² Věcný záměr zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích z 16. 11. 2011, str. 15-16. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/legislativa/platna-legislativa> [cit. 30. 1. 2012]

⁶³ viz kap. 3.1.4. Sjednocení podmínek pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem

varianty je především finanční úspora, neboť nově vzniklá Komora zapsaných tlumočnicků a překladatelů by svoji činnost financovala sama, prostřednictvím peněžitých prostředků vybraných od členů komory na příspěvcích.⁶⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR by v tomto případě vykonávalo nad činností komory státní dohled. Ve druhé variantě vykonává dohled nad tlumočnickou a překladatelskou činností pouze Ministerstvo spravedlnosti ČR a komora nevznikne. Tato možnost však přináší jisté komplikace: „V případě přijetí této varianty by mohla být problematická oblast trvalého vzdělávání tlumočnicků a překladatelů. Ministerstvo spravedlnosti by rovněž obtížněji provádělo vstupní zkoušku, kde by bezproblémovou byla pouze část zkoušky z právních předpisů. Podstatně náročnější, a to jak organizačně, tak finančně, by bylo provádění znalostní zkoušky z jazyka...“⁶⁵ Centrální registr zapsaných tlumočnicků a překladatelů vedený Ministerstvem Spravedlnosti ČR by znamenal více administrativních záležitostí a vyšší náklady pro státní rozpočet, ale byl by veden pouze ministerstvem, což by umožnilo přímou kontrolu činnosti zapsaných tlumočnicků a překladatelů.

3.1.6. Česká legislativa upravující právo na tlumočníka

3.1.6.1. Listina základních práv a svobod

Usnesení předsednictva České národní rady z 16. prosince 1992 vyhlásilo Listinu základních práv a svobod jakou součást ústavního pořádku ČR. Listina základních práv a svobod vycházela ze Všeobecné deklarace lidských práv v roce 1948 a dále z Mezinárodního paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech (1966), Evropské konvence o ochraně práv člověka a základních svobod (1950), Evropské sociální charty (1961), z Československé ústavy z roku 1920 a rakouské ústavní úpravy v roce 1867. Listina základních práv a svobod byla přijata za dob federace jako součást ústavního zákona 23/1991 Sb. Po vzniku České republiky byla Listina nově vyhlášena jako usnesení Předsednictva České národní rady 2/1993 Sb.⁶⁶

Listina základních práv a svobod pojednává o právech národnostních a etnických menšin a zaručuje mimo jiné právo používat mateřský jazyk: „Občanům tvořícím národní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny

⁶⁴ Věcný záměr zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích z 16. 11. 2011, str. 5. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/legislativa/platna-legislativa> [cit. 30. 1. 2012]

⁶⁵ Věcný záměr zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích z 16. 11. 2011, str. 5. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/legislativa/platna-legislativa> [cit. 30. 1. 2012]

⁶⁶ http://cs.wikipedia.org/wiki/Listina_z%C3%A1kladn%C3%ADch_pr%C3%A1v_a_svobod [14.3.2012] a <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html> [14.3.2012]

*rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.*⁶⁷ Dále stanoví právo užívat mateřského jazyka v úředním styku: *„Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též (...) právo užívat jejich jazyka v úředním styku.“*⁶⁸ A konečně, je zde zakotveno právo na tlumočníka: *„Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka.“*⁶⁹

3.1.6.2. Občanský soudní řád

Občanský soudní řád (99/1963 Sb.) je základní pramen občanského procesního práva. § 17 upravuje vyloučení tlumočníka z řízení pro podjatost. V § 18 se promítá článek 96 (odst. 1) Ústavy a článek 37 (odst. 3 a 4) Listiny základních práv a svobod. Týká se účastníků řízení, kteří musí mít před soudem stejné možnosti k uplatnění práv, jsou si před soudem rovni a mají tedy právo na tlumočníka, pokud jejich mateřštinou není český jazyk: *„Účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení. Mají právo jednat před soudem ve své mateřštině. Soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv.“*⁷⁰ *„Účastníku, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočníka, jakmile taková potřeba vyjde v řízení najevo. Totéž platí, jde-li o ustanovení tlumočníka účastníku, s nímž se nelze dorozumět jinak než některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.“*⁷¹ § 137 a 139 pojednávají o nákladech na řízení a tedy i o tlumočném, jehož výši stanoví vyhláška 37/1967 Sb. § 141 stanoví, že náklady spojené s tlumočením nehradí účastník řízení, ale stát.

3.1.6.3. Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR č.j. 59/2010-MOC-J

Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR ze dne 11. června 2010, č.j. 59/2010-MOC-J o postupu justičních orgánů ve styku s cizinou ve věcech občanskoprávních a obchodních je dokument pojednávající o soudních překladech. § 11 stanoví úpravu písemností určených pro cizinu: *„Je-li třeba přeložit písemnost do cizího jazyka, pak překlad vyhotovený tlumočnickem musí být pevně spojen s českým textem v pořadí český text - překlad a opatřen kulatým razítkem tlumočníka,*

⁶⁷ Listina základních práv a svobod, hlava III, čl. 25, odst. 1.

⁶⁸ Listina základních práv a svobod, hlava III, čl. 25, odst. 2.

⁶⁹ Listina základních práv a svobod, hlava V, čl. 37, odst. 4.

⁷⁰ Občanský soudní řád, § 18, odst. 1.

⁷¹ Občanský soudní řád, § 18, odst. 2.

*jeho podpisem a tlumočnickou doložkou. Pokud překlad vyhotoví sám soudce, musí být oba texty podepsány a opatřeny kulatým úředním razítkem justičního orgánu.*⁷² § 17 o zajištění právní pomoci v rámci EU odkazuje na směrnici Rady 2003/8/ES o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech a na zákon č. 629/2004 Sb., o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie, který tuto směrnici implementuje do českého práva. § 20 pojednává o jazyce dožádání a doručovaných písemností a říká, kdy překlad není nutný: *„Dožádání se vyhotovuje v úředním jazyce dožádaného státu (nebo v českém jazyce s připojeným překladem do úředního jazyka dožádaného státu), jinak v jazyce stanoveném v mezinárodní smlouvě.“* (...) *„Překlad není nutný, doručuje-li se prostřednictvím zastupitelského úřadu ČR v zahraničí osobě, o níž se předpokládá, že je státním občanem ČR. Není-li dostupný tlumočnický do určitého jazyka, vyžádá si justiční orgán stanovisko ministerstva.“*⁷³ § 27 stanoví postup podle Úmluvy o provádění důkazů: *„Dožádání se vyhotovuje v úředním jazyce dožádaného státu nebo v jiném jazyce, který dožádaný stát umožnil (případně v českém jazyce s připojeným překladem). Kromě toho lze dožádání vyhotovit i v jazyce francouzském či anglickém, pokud v tomto smyslu příslušný stát neučinil výhradu. (...) Překlad musí být ověřen, postačí ověření tlumočnickem.“*⁷⁴

⁷² Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR, č.j. 59/2010-MOC-J, § 11, odst. 3.

⁷³ Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR, č.j. 59/2010-MOC-J, § 20, odst. 1-2.

⁷⁴ Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR, č.j. 59/2010-MOC-J, § 27, odst. 2.

3.2. Tlumočnická činnost v České republice

Justice a veřejná správa se bez soudních tlumočnicků neobejdou. Soudní řízení se vedou v českém jazyce. Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat své mateřštiny anebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá a má právo na tlumočnicka.⁷⁵ Kromě tlumočení soudní tlumočníci také vyhotovují ověřené překlady. Současný zákon nerozlišuje mezi překladem a tlumočením, osoba jmenovaná soudním tlumočnickem vykonává jak činnost tlumočnickou, tak překladatelskou. Základem dnešní právní úpravy činnosti soudních tlumočnicků a překladatelů je zákon 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů a prováděcí vyhláška 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů.

Činnost soudního tlumočnicka může vykonávat tlumočnick, který splnil zákonem dané podmínky a byl jmenován předsedou krajského soudu nebo ministrem spravedlnosti a je tedy zapsaný do seznamu tlumočnicků. K výkonu tlumočnické činnosti není třeba vlastnit živnostenské oprávnění, podle zákona se vykonává na základě jmenování a je ji možné vykonávat při zaměstnání. Funkce soudního tlumočnicka je doživotní. Tlumočnick však může být ze seznamu vyškrtnut, například pokud svou funkci neplní řádně.

Ke dni 12. srpna 2012 bylo v České republice evidováno 3391 soudních tlumočnicků. Seznamy tlumočnicků vedou krajské soudy a tlumočníci jsou v nich evidováni podle trvalého bydliště. Centrální seznam vede Ministerstvo spravedlnosti ČR. Úplný seznam soudních tlumočnicků je k dispozici na Oficiálním serveru českého soudnictví⁷⁶.

V následující tabulce je uveden celkový počet tlumočnicků v jednotlivých krajích a počet tlumočnicků anglického a německého, pro které je v České republice jmenováno tlumočnicků nejvíce. Stav odpovídá dni 12. srpna 2012.

Kraje	Všechny jazyky	Anglický jazyk	Německý jazyk
Hlavní město Praha	572	119	137
Středočeský	314	82	102
Jihočeský	318	82	185
Západočeský	375	61	208

⁷⁵ viz Listina základních práv a svobod, čl. 37, odst. 4.

⁷⁶ [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$SearchForm?OpenForm)

Severočeský	264	39	85
Východočeský	329	107	100
Jihomoravský	776	182	303
Severomoravský	443	94	128

Tabulka 2: Počet tlumočnicků v jednotlivých krajích

Tento seznam však vykazuje poměrně mnoho nedostatků. Výzkum, který jsme mezi soudními tlumočníky provedli, ukázal, že je seznam zastaralý a neúplný.⁷⁷ V seznamu jsou zapsáni i tlumočníci, kteří tlumočnickou činnost již nevykonávají a skutečný počet osob, které se aktivně věnují tlumočnické činnosti, je tedy nižší. V současné době se připravuje nový zákon upravující tlumočnickou a překladatelskou činnost, který zavede nové podmínky pro zapsané tlumočníky a překladatele. Vznikne i nový seznam zapsaných tlumočnicků a překladatelů, který by měl tento problém vyřešit.⁷⁸ Návrh věcného záměru o zapsaných tlumočnících a překladatelích rovněž potvrdil naše zjištění o neaktuálnosti současného seznamu soudních tlumočnicků: „Z celkového množství cca 3000 tlumočnicků a překladatelů je v současné době aktivních přibližně jeden tisíc tlumočnicků a překladatelů, stejná část vykonává funkci okrajově a zbylá část nevykonává funkci vůbec.“⁷⁹

Tlumočnick není účastník řízení, ale tzv. zúčastněná osoba na řízení. V soudní síni se většinou nachází vedle osoby, která neovládá český jazyk (tedy vedle obžalovaného, svědka, poškozeného, atd.). Tlumočnick během výkonu své činnosti nejčastěji střídá konsektivní a simultánní tlumočení (šušotáž). Postupně se začíná zavádět i tlumočení pomocí videotechniky. Ministerstvo spravedlnosti ČR a některé soudy již mají místnosti, které jsou na tento druh tlumočení vybavené a umožňují tak přeshraniční tlumočení. V České republice však není tento typ tlumočení zatím tak častý jako například ve Velké Británii nebo v Německu.⁸⁰

Soudní tlumočnick vykonává tlumočnickou činnost pro úřady, ale i fyzické a právnické osoby. Vždy se však musí řídit zákonem 36/1967 Sb. a vyhláškou 37/1967 Sb., pouze účtování překladu se může lišit. Výši odměny za tlumočnické úkony pro úřady stanoví vyhláška, cena za tlumočení a překlady pro fyzické a právnické osoby se neřídí vyhláškou, je smluvní.

Soudní tlumočnick vykonává zejména následující činnosti:

⁷⁷ viz kap. 4. Výzkum.

⁷⁸ viz kap. 3.1 Vývoj české právní úpravy týkající se soudního tlumočení.

⁷⁹ <http://www.cktj.com/navrh-vecneho-zameru-o-zapsanych-tlumocnicich-a-prekkladatelich> [cit. 13. 3. 2012]

⁸⁰ Obecný seminář pro překladatele a tlumočníky, KST ČR, Praha, 9.12.2011.

- a) Tlumočení u soudu, které může zahrnovat: hlavní líčení, výslech svědka, výslech obžalovaného, uvalování vazby, vyhlášení obvinění, zkrácená řízení, čtení listinných důkazů (znalecké posudky, pitevní zprávy, balistické expertízy, seznámení se spisem, atd.).
- b) Tlumočení pro policii, tedy při zadržení podezřelého, podání vysvětlení, při domovních nebo jiných prohlídkách, u výslechu viníka či poškozeného, po nehodě nebo na místě nehody, dále tlumočení odposlechů nebo kamerového zařízení, atd.
- c) Tlumočení promluvy advokáta s obviněným. Ve vězení se v budoucnosti počítá se zavedením tlumočení pomocí videotechniky.⁸¹
- d) Tlumočení na cizinecké policii (při nedovoleném příjezdu cizince na území ČR, v azylovém řízení, atd.). V těchto případech tlumočení často může probíhat i po telefonu.
- e) Tlumočení na státním zastupitelství (při výslechu obviněného nebo svědka, atd.).
- f) Tlumočení u notáře (exekuční tituly, zástavní smlouvy, zakladatelské dokumenty společností, atd.). V těchto případech se často tlumočí z listu.
- g) Tlumočení matričních úkonů (uznávání otcovství, svatby, atd.).
- h) Tlumočení u zkoušek (řidičský průkaz, zbrojní pas, atd.).
- i) Soudní tlumočník rovněž vyhotovuje ověřené překlady. Překládá pro státní orgány, ale i pro soukromé fyzické a právnické osoby. Pro soudy se nejčastěji překládají dožádání, rozsudky, předvolání, evropské nebo mezinárodní zatýkácí rozkazy, pro státní zastupitelství žádosti o právní pomoc, pro policii dokumenty spojené s extradicí – vydáváním, dále se překládá pro notáře nebo pro advokáty, například plné moci nebo výpisy z obchodního rejstříku. Pro soukromé osoby se překládají nejčastěji různá vysvědčení a diplomy, doklady pojištění, doklady bezúhonnosti, rodné listy, oddací listy, pro právnické osoby např. smlouvy. Ověřený překlad vždy musí obsahovat originální dokument (nebo jeho ověřenou kopii), který se spojuje s překladem, dále se připojuje tlumočnická doložka a kulaté razítko.

⁸¹ Obecný seminář pro překladatele a tlumočníky, KST ČR, Praha, 9.12.2011.

3.2.1. Práva a povinnosti soudního tlumočníka

Povinnosti soudního tlumočníka stanoví § 8 -16 zákona 36/1967 Sb. Tlumočník je podle zákona povinen vykonávat tlumočnickou činnost řádně, ve stanovené lhůtě, osobně a v obvodu i mimo obvod krajského soudu, v jehož seznamu je zapsán.

Tlumočník je povinen vést tlumočnický deník, do kterého zaznamenává veškeré své úkony, tedy překlady i tlumočení. Tlumočnické deníky mají stále ještě papírovou podobu, která je přesně stanovena § 8 vyhlášky 37/1967 Sb. Na zavádění deníků elektronických se však již pracuje a nově připravovaný zákon bude zřejmě povolovat pouze deníky elektronické. Kontrolu tlumočnické činnosti, tedy především pravidelnou kontrolu tlumočnických deníků, provádějí jednotlivé krajské soudy, u kterých byli tlumočníci jmenováni.

Tlumočník je povinen tlumočit úplně a přesně. Tlumočník se dále musí vyvarovat zkreslování a nepřesností. Nesmí informace vynechávat, ale ani přidávat své vlastní názory nebo výpověď hodnotit a komentovat. Jeho úkolem je pouze tlumočit, do procesu nesmí nijak jinak zasahovat, i když by to od něj některá ze zúčastněných stran mohla vyžadovat. Nesmí obžalovanému (popř. svědkovi, poškozenému) radit, jak má odpovídat nebo vysvětlovat (pokud nerozumí některému právníckému termínu, atp.).

Jedná-li se o obtížnou problematiku, umožňuje zákon tlumočnickovi přibrat konzultanta. I v tomto případě však tlumočník nese zodpovědnost za celý úkon, včetně konzultované části.⁸²

Tlumočník musí být nestranný a zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se při tlumočení dozvěděl. Před každým tlumočnickým úkonem se musí řádně připravit a musí tlumočnickou činnost vykonávat podle svého nejlepšího vědomí a plně využívat všech svých znalostí. Je nutné, aby předem znal danou problematiku a terminologii. Tlumočník dále nemá přijmout práci, o které ví, že by ji mohl provést nekvalitně nebo že by mohl být obviněn z podjatosti.

Dopustí-li se tlumočník křivého tlumočení, jedná se podle trestního zákoníku o trestný čin:

(1) „Kdo jako tlumočník nesprávně, hrubě zkresleně nebo neúplně tlumočí nebo písemně překládá v řízení před orgánem veřejné moci nebo v souvislosti s takovým řízením skutečnosti nebo okolnosti, které mají podstatný význam pro rozhodnutí orgánu veřejné moci, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.“

⁸² zákon 36/1967 Sb., § 10.

(2) „Kdo jako tlumočník před soudem nebo před mezinárodním soudním orgánem, státním zástupcem nebo před policejním orgánem, který koná přípravné řízení podle trestního řádu, anebo před vyšetřovací komisí Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky nesprávně, hrubě zkresleně nebo neúplně tlumočí nebo písemně překládá, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.“

(3) „Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu, nebo b) páchá-li takový čin v úmyslu jiného vážně poškodit v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu.“⁸³

Tlumočník má dále povinnost oznámit skutečnosti, které by mu mohly zabránit v řádném výkonu tlumočnického úkonu, tedy například proto, že by mohl mít osobní vztah k věci, k orgánům, k účastníkům nebo k jejich zástupcům.⁸⁴

Za provedení tlumočnického úkonu náleží tlumočnickovi tlumočné, jehož výši upravuje vyhláška 37/1967 Sb. Tlumočník má rovněž právo na náhradu nákladů, které mu vznikly v souvislosti s tlumočnickým úkonem. Patří sem například cestovní náklady nebo náhrada ušlé mzdy.

Soudní tlumočník by rovněž měl dodržovat Etický kodex soudního tlumočníka⁸⁵, který schválila Komora soudních tlumočnicků na VI. valné hromadě dne 3. března 2000. Etický kodex v osmnácti bodech shrnuje zejména morální a etické zásady, které by měl tlumočník a člen KST ČR dodržovat.

Za určitých okolností (např. neplní-li tlumočník řádně své povinnosti) může být tlumočník odvolán a vyškrtnut orgánem, který ho ustanovil. Důvody, pro které může dojít k vyškrtnutí tlumočníka ze seznamu, jsou stanoveny zákonem.⁸⁶

Trestní zákoník dále upravuje trestné činy proti tlumočnickovi (§ 140 – vražda, § 145 a 146 ublížení na zdraví, § 149 mučení, § 175 vydírání, § 228 poškozování cizí věci, § 353 vyhrožování).

Dalším dokumentem upravujícím tlumočnickou činnost je Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR 37/1992 Sb. z 23. prosince 1991 o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy. Pojednává o

⁸³ zákon 40/2009 Sb., § 347, odst. 1-3.

⁸⁴ zákon 36/1967 Sb., § 11.

⁸⁵ viz Příloha 1.

⁸⁶ zákon 36/1967 Sb., § 20.

jednoduchých úkonech konaných justičními čekateli, soudními tajemníky a vedoucími soudní kanceláře a stanoví, že tito jmenovaní mohou být pověřeni „*rozhodnutím o výši odměny ustanoveného obhájce a o znalečném a tlumočném*“. Dále vyhláška upravuje přiřazení tlumočnicka a říká, že tlumočnick může být rovněž zapisovatelem: „*Ustanoví-li soud tlumočnicka, může být tlumočnick zároveň zapisovatelem. Tato okolnost se poznamená v protokolu.*“ (...) „*Protokol se zapisuje v českém jazyce. Záleží-li na doslovném znění výpovědi toho, kdo nevypovídá v českém jazyce, zapíše zapisovatel nebo tlumočnick její příslušnou část pokud možno také v jazyce, jímž vyslýchaný vypovídal.*“⁸⁷

3.2.2. Jak se stát soudním tlumočnickem

Návrh na jmenování tlumočnicka podávají státní orgány, vysoké školy, vědecké instituce nebo právnické osoby, u nichž je uchazeč o jmenování zaměstnán. Tlumočnick může o jmenování také požádat sám. V současné době neexistuje právní nárok na jmenování soudním tlumočnickem: „*Pro každý obor (jazyk) je třeba jmenovat tolik znalců (tlumočnicků), aby jejich počet stačil krýt potřebu posudků (tlumočnických úkonů), aniž by jednotliví znalci (tlumočnicki) museli být neúměrně zatěžováni výkonem znalecké (tlumočnické) činnosti.*“⁸⁸ Nastat však může i situace opačná, tedy že pro příslušný jazyk je tlumočnicků dostatek a krajský soud po určitou dobu nové tlumočnicky nejmenuje. Nově připravovaný zákon však počítá se změnou, po splnění všech podmínek by na jmenování soudním tlumočnickem měl v budoucnu vznikat nárok. Zákon stanoví, že tlumočnicka může jmenovat ministr spravedlnosti nebo předseda krajského soudu v místě, kde má tlumočnick trvalé bydliště. Tlumočnick musí splňovat zákonem stanovené podmínky, které se týkají dosaženého vzdělání a praxe.⁸⁹

Tlumočnick skládá slib do rukou toho, kdo jej jmenoval. Může to tedy být předseda krajského soudu nebo ministr spravedlnosti. Slib zní: „*Slibuji, že při své tlumočnické činnosti budu přesně dodržovat právní předpisy, že tlumočnickou činnost budu konat nestranně podle svého nejlepšího vědomí, že budu plně využívat všech svých znalostí a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsem se při výkonu tlumočnické činnosti dozvěděl.*“⁹⁰

⁸⁷ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR 37/1992 Sb., § 6, 18, 21.

⁸⁸ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR 37/1967 Sb., § 2, odst. 4.

⁸⁹ viz tab. 1. str 36.

⁹⁰ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR 37/1967 Sb., § 6, odst. 2.

Každý jmenovaný soudní tlumočník obdrží jmenovací dekret a průkaz tlumočníka. Dále si opatří tlumočnické razítko a tlumočnickou doložku. Na razítku je uveden státní znak, jméno tlumočníka a jazyk nebo jazyky, pro které byl jmenován. V tlumočnické doložce může tlumočník zaznamenat případné chyby v originálním dokumentu nebo poznámky k přepisu cizojazyčných jmen. Poté ji podepíše a označí tlumočnických razítkem. Náležitosti tlumočnické doložky jsou uvedené v § 13 a 14 vyhlášky 37/1967 Sb. Tlumočník dále vede tlumočnický deník, do kterého zaznamenává všechny provedené úkony.

V některých případech se může stát, že je nutné rychle opatřit tlumočníka, ale tlumočník zapsaný do seznamu není pro určitý jazyk k dispozici. V těchto případech lze podle § 24 trestního řádu ustanovit tlumočnickem osobu, která není do seznamu zapsána, ale má potřebnou kvalifikaci. Tlumočník ad hoc složí slib a následně má práva a povinnosti jako tlumočník zapsaný.

Komora soudních tlumočníků České republiky dvakrát ročně pořádá kurzy pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem. Jedná se o jednodenní kurz, který probíhá formou přednášek na různá témata spjatá se soudním tlumočením (historie soudního tlumočení, právní úprava soudního tlumočení, kvalifikační požadavky a proces jmenování, praktické zkušenosti s prací soudních tlumočníků, vzdělávání soudních tlumočníků, výkon tlumočnické činnosti nebo odměňování soudních tlumočníků). V závěru kurzu uchazeči absolvují test pojednávající o znalostech právních předpisů a do stanovené lhůty vypracují zkušební překlad a vyúčtování. Úspěšní absolventi obdrží osvědčení o absolvování kurzu.⁹¹

⁹¹ viz www.kster.cz

3.3. Komora soudních tlumočnicků České republiky

Komora soudních tlumočnicků České republiky (KST ČR) je dobrovolná profesní organizace založená v roce 1996, která sdružuje soudní tlumočníky. Jejím cílem je „*prosazovat a obhajovat profesní, pracovně právní a sociální zájmy svých členů*.“⁹² V současné době má asi 600 členů.

Komora informuje své členy o dění v oblasti soudního tlumočení a pravidelně pořádá nejrůznější semináře (především terminologické, ale i všeobecně vzdělávací) a umožňuje tak tlumočnickům snadnější přístup k celoživotnímu vzdělávání a ke zvyšování kvalifikace. Mnohé vzdělávací kurzy se uskutečňují ve spolupráci s Justiční akademií, s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, s Ústavem translatologie v Praze, Masarykovou univerzitou v Brně a mnoha dalšími partnerskými organizacemi. Nejstarším vzdělávacím projektem KST ČR je česko-německý terminologický seminář, který se v roce 2011 konal již šestnáctkrát. Pravidelně se rovněž konají kurzy pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem, které jsou připravovány ve spolupráci s Krajským soudem v Praze. Komora se také účastní projednávání právních předpisů, které se týkají činnosti soudních tlumočnicků. Veškeré informace týkající se činnosti Komory a připravovaných kurzů se zveřejňují na internetových stránkách www.kstcr.cz. Zdrojem příjmů KST ČR jsou roční členské příspěvky, bankovní úroky, výnosy z pořádaných akcí, případně dary a dotace.

3.3.1. Orgány KST ČR a způsob jejich jednání

Způsob jednání orgánů Komory je dán stanovami.⁹³ KST ČR se skládá ze tří orgánů. Nejvyšším orgánem je valná hromada. Představenstvo a dozorčí rada jsou volené orgány, volí se na dva roky a odpovídají za svou činnost valné hromadě KST ČR. Mají-li orgány dojít k usnesení, musí být přítomna více než polovina jejich členů. Pokud však uplyne 30 minut od zahájení schůze, usnesení nezávisí na počtu členů. Usnesení je přijato, pokud pro něj hlasuje nadpoloviční většina přítomných a stává se pro členy KST ČR závazným.

Valná hromada se schází podle potřeby, nejméně však jednou ročně. Svolává ji představenstvo, které ji musí svolat, pokud o to žádá jedna třetina členů Komory. Podle stanov KST ČR se valná hromada zabývá především těmito činnostmi:

⁹² <http://www.kstcr.cz> [cit. 10.12.2011]

⁹³ <http://www.kstcr.cz/o-nas/stanovy-kst-cr> [cit. 10.12.2011]

- projednává a stanoví zásadní úkoly KST ČR,
- přijímá a mění stanovy KST ČR,
- volí a odvolává členy a náhradníky představenstva a členy dozorčí rady KST ČR
- projednává a schvaluje zprávu o činnosti KST ČR a zprávu dozorčí rady KST ČR,
- schvaluje výsledky hospodaření KST ČR,
- schvaluje program činnosti a rozpočet KST ČR na další kalendářní rok,
- stanovuje výši ročního členského příspěvku,
- rozhoduje o zániku KST ČR.

Představenstvo KST ČR je výkonný orgán řídící činnost Komory a zasedá několikrát ročně. V čele představenstva je předseda volený na jeden rok, který Komoru zastupuje navenek. Představenstvo se skládá ze sedmi členů volených na dva roky a plní usnesení valné hromady. Členové představenstva Komory jsou členy pracovní komise Ministerstva spravedlnosti ČR a spolupracují při zpracovávání připomínek z tlumočnické a překladatelské praxe s odborníky z legislativního odboru. Jedním z hlavních cílů, o které Komora usiluje, je přijetí samostatného zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích.⁹⁴

Stanovy obsahují výčet povinností, které představenstvu náleží:

- představenstvo KST ČR chrání a prosazuje zájmy KST ČR a jejích členů.
- vede evidenci členů KST ČR
- svolává valnou hromadu KST ČR
- zajišťuje plnění programu činnosti KST ČR na příslušný kalendářní rok
- hospodář s finančními a hmotnými prostředky KST ČR v souladu s platnými právními předpisy-vytváří fondy KST ČR a v rámci pravidel schválených valnou hromadou rozhoduje o jejich použití
- zajišťuje nakladatelskou a vydavatelskou činnost
- informuje veřejnost o činnostech KST ČR
- zajišťuje účast KST ČR v legislativní a normotvorné činnosti
- garantuje mezinárodní spolupráci a zajišťuje zastupování KST ČR v mezinárodních nevládních organizacích
- organizuje spolupráci s ostatními tuzemskými organizacemi, spolky a zájmovými svazy
- zajišťuje podle potřeby dokumentační, studijní a pedagogickou činnost.

⁹⁴ viz kapitola 3.1.5. Návrh nového zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích

Dozorčí rada KST ČR je kontrolní a revizní orgán Komory, který se schází nejméně čtyřikrát ročně. Dozorčí rada se řídí stanovami Komory, usneseními valné hromady a obecně závaznými právními předpisy. Kontroluje činnost představenstva Komory, tedy především to, zda dochází k plnění usnesení valné hromady a zda se dodržují povinnosti, které jsou dané stanovami. Dále šetří stížnosti vůči KST ČR a jejím členům a vůči představenstvu KST ČR a jeho členům. Dozorčí rada se skládá nejméně ze tří členů, kteří mezi sebou volí předsedu. Předseda zastupuje dozorčí radu navenek a řídí její činnost. Členem dozorčí rady nemůže být podle stanov osoba, která je členem představenstva nebo je členovi představenstva blízká.

3.3.2. Současné cíle KST ČR

Komora soudních tlumočnicků České republiky existuje již přes 15 let. Je zakládajícím členem mezinárodní organizace EULITA (Evropská asociace soudních tlumočnicků a překladatelů), nedávno (2011) se také stala řádným členem FIT (Mezinárodní federace překladatelů) a i nadále chce na mezinárodní úrovni prohlubovat spolupráci s dalšími organizacemi. Jednou z hlavních priorit Komory je prosadit přijetí nové právní úpravy soudního tlumočení. Této problematice se podrobněji věnujeme v kapitole 3.1.5.

KST ČR se účastní projektu IMPLI. Jedná se o evropský projekt srovnávající situaci v oblasti soudního tlumočení mezi jednotlivými účastnickými zeměmi. Projekt usiluje o zlepšení spolupráce tlumočnicků se soudy, policií a dalšími úřady a podporuje implementaci směrnice 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení. Vedoucím projektu je Francie a dále se ho účastní Německo, Velká Británie, Itálie, Belgie, Česká republika a jako pozorovatel i Turecko.

V současnosti Komora rovněž připravuje dispečink tlumočnických služeb pro soudy, státní zastupitelství a policejní orgány. Cílem projektu je zlepšit a usnadnit spolupráci mezi justicí, policií a tlumočníky. Má vzniknout stálá služba v podobě dispečera, který bude nepřetržitě dostupný na telefonu a bude od těchto orgánů přijímat objednávky tlumočení a předávat je tlumočnickům, kteří v danou dobu budou k dispozici. Zakázky budou spravedlivě rozdělovány mezi všechny tlumočníky, kteří se do projektu zapojí. Jako dispečeri budou pracovat tlumočníci, kteří o tuto čestnou funkci projeví zájem a budou se mezi sebou pravidelně střídat.

V neposlední řadě patří mezi významné aktivity Komory zajišťování odborného vzdělávání tlumočnicků a překladatelů v podobě nejrozličnějších kurzů, seminářů a přednášek, které zahrnují jednodenní, ale i dvousemestrální akce.

4. Empirická část: Výzkum mezi soudními tlumočníky, soudci a vyšetřovateli

V předchozí teoretické části jsme se zabývali evropskou a českou legislativou, která se týká soudního tlumočení, shrnuli jsme nejdůležitější projekty, které si kladly za cíl zvýšit úroveň soudního tlumočení v EU, představili si významné instituce přispívající k profesionalizaci oboru, jako jsou EULITA a KST ČR. Blíže jsme popsali činnost soudního tlumočnicka v ČR a připravovanou novou právní úpravu tlumočnické činnosti. Nyní se zaměříme na výzkum, který by nám měl odpovědět na následující otázky: Kdo jsou soudní tlumočníci v ČR? Jaká je spolupráce soudních tlumočnicků se soudci a vyšetřovateli?

4.1. Metodika výzkumu

Empirickou část tvoří tři výzkumy, které byly provedeny mezi soudními tlumočníky, soudci a vyšetřovateli. Podnětem k provedení výzkumu mezi soudními tlumočníky nám byly návštěvy přednášek a seminářů pořádaných Komorou soudních tlumočnicků České republiky a Jednotou tlumočnicků a překladatelů. Účast na těchto akcích, kterých se soudní tlumočníci účastnili ve vysokém počtu, nás přivedla k zamyšlení, kdo soudní tlumočníci vlastně jsou. Vystala celá řada otázek. Zajímalo nás, jakou mají tlumočníci kvalifikaci a zkušenosti, případně jaký je jejich postoj k dalšímu vzdělávání. Chtěli jsme zjistit, kolik tlumočnicků je členem KST ČR a jak hodně jsou jako soudní tlumočníci pracovní vytiženi, zda častěji vyhotovují překlady nebo spíše tlumočí. Častým tématem akcí KST ČR byly změny stávající právní úpravy soudního tlumočení. Chtěli jsme tedy rovněž zjistit, jak jsou tlumočníci na tyto změny připraveni. Dále nás zajímal pohled na tlumočnickou činnost z druhé strany – jak vidí spolupráci se soudními tlumočníky soudci a vyšetřovatelé? Jak často se ve svých případech tlumočníky setkávají a jak je vybírají? Jaké problémy při spolupráci s tlumočníky nejčastěji vznikají? V neposlední řadě nás zajímal názor všech tří zúčastněných stran na finanční ohodnocení soudních tlumočnicků, které je ve srovnání s doporučovanými minimálními tarify JTP nízké.⁹⁵

Inspirací nám rovněž byl rozsáhlý výzkum na téma soudní tlumočení, který provedla Univ.-Prof. Mag. Dr. Mira Kadric – Scheiber z Vídeňské univerzity mezi vídeňskými soudci.⁹⁶ Provést výzkum podobného rozsahu v ČR však nebylo v našich možnostech. Doufáme však, že i náš

⁹⁵ Pro rok 2012 doporučuje JTP minimální sazbu 390 Kč/NS za překlad do češtiny a 430 – 760 Kč/NS (dle jazyka) za překlad do cizího jazyka. Za 1 den tlumočení činí doporučená sazba 6000 Kč za konsektivní a 8500 Kč za simultánní tlumočení.

⁹⁶ KADRIC, Mira. *Dolmetschen bei Gericht: Erwartungen, Anforderungen, Kompetenzen*. Wien: WUV-Univ.-Verl, 2001, 244 s. ISBN 38-511-4573-9

předkládaný výzkum bude přínosný. Odhlédneme-li od diplomových prací, které u nás vznikají především v poslední době⁹⁷, je soudní tlumočení v České republice velmi málo zkoumaný jev. Obdobně obsáhlý výzkum, jaký provedla Kadric, u nás nemá obdoby, a tak bychom chtěli přispět k poznání tohoto rychle se rozvíjejícího oboru alespoň v menší míře.

4.1.1. Formulace cílů, hypotéz a tvorba dotazníků

V počáteční fázi výzkumu jsme na základě nastudované literatury a absolvovaných přednášek o soudním tlumočení formulovali své cíle a stanovili hypotézy. Na základě získaných informací z výše uvedených zdrojů a otázek, které jsme si položili, jsme formulovali následující hypotézy:

- a) Soudní tlumočníci jsou dobře připraveni na chystanou změnu právní úpravy soudního tlumočení.*
- b) Soudní tlumočníci považují své finanční ohodnocení za neadekvátní.*
- c) Soudy a vyšetřovatelé tlumočnický neúměrně zatěžují, bylo by jich potřeba více.*
- d) Soudy a vyšetřovatelé rovněž považují finanční ohodnocení tlumočnicků za nízké.*

Dalším krokem bylo sestavení dotazníku. Připravili otázky pro všechny tři skupiny respondentů. Otázky byly formulovány tak, aby se co nejvíce dotýkaly současné praxe soudního tlumočení. Před zahájením vlastního výzkumu jsme ověřili, zda je výzkum realizovatelný, prověřili jsme zvolené nástroje a rovněž srozumitelnost a jednoznačnost všech otázek. S dotazníky jsme navštívili Katedru sociologie FF UK a konzultovali je s doc. PhDr. Jiřím Buriánkem CSc. Díky konzultaci se nám podařilo mnohé otázky přesněji a srozumitelněji formulovat, odstranili jsme možné dvojí interpretace, některé otázky jsme vyřadili nebo nahradili jinými s větší výpovědní hodnotou. Takto upravené dotazníky jsme poté konzultovali s paní Evou Gorgolovou, předsedkyní představenstva Komory soudních tlumočnicků České republiky. Dotazníky pro soudce a vyšetřovatele jsme rovněž konzultovali s Mgr. Marií Cimrovou a Mgr. Vratislavem Cimrem, kteří k dotazníkům neměli žádné závažnější výhrady.

První a nejobsáhlejší dotazník (30 otázek) byl určen soudním tlumočnickům. Druhou skupinou dotazovaných byli soudci a třetí vyšetřovatelé. Soudci a vyšetřovatelé odpovídali na menší počet

⁹⁷ Nejnověji viz Sojáková (2012).

otázek (7), dotazník byl pro tyto dvě skupiny respondentů identický, aby bylo možné odpovědi obou dotazovaných skupin případně porovnat.

Dotazníky obsahovaly různé typy otázek. Uzavřené otázky byly povinné. Podle typu otázky respondenti volili jednu nebo více odpovědí z nabízených možností. Otevřené otázky, tedy takové, kde respondenti doplňovali své vlastní odpovědi, byly převážně nepovinné. Nepovinné otázky jsme volili proto, aby vyšší počet otázek některé respondenty neodradil od dokončení dotazníku. Snažili jsme se o co nejnižší počet otevřených otázek, protože si uvědomujeme vyšší obtížnost jejich vyhodnocení a skutečnost, že nepovinné otázky mohou vést ke snížení množství získaných informací.

4.1.2. Distribuce dotazníků a sběr dat

Jako metodu pro sběr dat jsme zvolili dotazníkové šetření a jako způsob distribuce dotazníku k respondentům zpočátku pouze internet, protože jsme předpokládali možnost oslovení větší skupiny respondentů a vyšší návratnost než u výzkumu s dotazníky v papírové podobě. Zaregistrovali jsme se na stránkách dotazníkové služby www.vyplnto.cz a zvolili placené členství *Vyplňto Premium*, které umožnilo vytvořit vhodný dotazník se všemi potřebnými funkcemi a možnostmi vyhodnocení. Výhodou internetového výzkumu je anonymita, rychlost, automatické zpracování výsledků a vytvoření grafů a snadné uživatelské prostředí pro tvůrce dotazníku i respondenty.

Dotazníky pro všechny tři skupiny respondentů byly vytvořeny jako neveřejné a respondenti byli kontaktováni s žádostí o vyplnění dotazníku emailem. Výzkum mezi soudními tlumočníky probíhal v období 9. 1. 2012 – 15. 2. 2012. Výzkum mezi soudci a vyšetřovateli pomocí internetového dotazníku se uskutečnil v období 16. 1. 2012 – 22. 2. 2012. Tímto způsobem se nám však podařilo získat jen velmi malý počet respondentů (11 soudců, 10 vyšetřovatelů). Z tohoto důvodu jsme se rozhodli provést dotazníkové šetření mezi soudci a vyšetřovateli pomocí stejných dotazníků rovněž v papírové podobě v období 1. 4. – 30. 4. 2012. Takto se nám podařilo zvýšit počet respondentů na 50 soudců a 56 vyšetřovatelů.

4.1.2.1. Soudní tlumočníci

Pro distribuci dotazníků jsme záměrně nevyužili KST ČR, protože jsme chtěli mimo jiné zjišťovat, kolik tlumočníků patří k jejím členům a odpovědi získané přes Komoru by byly zkreslené. Kontakty na tlumočníky jsme získali na *Oficiálním serveru českého soudnictví*⁹⁸, na kterém je volně k dispozici evidence soudních tlumočníků. Seznam obsahuje přes 3000 soudních tlumočníků. Z nich jsme náhodným výběrem zvolili 200 tlumočníků a oslovili je emailem. Tlumočníky jsme vybírali z úplného seznamu, nezávisle na místě jejich trvalého bydliště, specializace nebo dalších kritérií pomocí generátoru čísel, který je dostupný na internetu.⁹⁹ Z 200 oslovených tlumočníků dotazník vyplnilo 79 osob, návratnost tedy činí 39,5 %. Jako mnohem obtížnější se ukázalo šetření mezi soudci a vyšetřovateli.

Hlavním problémem, se kterým jsme se potýkali při oslovování respondentů z řad soudců a vyšetřovatelů, bylo jejich obtížné kontaktování a následně nízký počet respondentů. U tlumočníků tento problém nenastal, ukázalo se však, že evidence soudních tlumočníků na portálu justice.cz není aktuální a obsahuje jména a kontakty na osoby, které se z různých důvodů již tlumočnické činnosti nevěnují. Několik oslovených tlumočníků nám zaslalo email s omluvou, že dotazník nemohou objektivně vyplnit a zkreslili by výsledky, protože soudními tlumočníky v České republice již nejsou (nejčastěji z důvodu odchodu do důchodu, odstěhování do zahraničí nebo mateřské dovolené). Z uživatelského hlediska považujeme rovněž za problém, že zmíněná evidence obsahuje neúplné kontaktní údaje. Poměrně velké množství tlumočníků nemá u svého jména uvedenou žádnou formu kontaktu (email nebo telefonní číslo). V několika případech se email vrátil zpět jako nedoručitelný. Emailová adresa tlumočníka tedy buď byla uvedena chybně, nebo již neexistovala. V těchto případech jsme kontaktovali další tlumočníky, kteří byli zvoleni náhodným výběrem jako další v pořadí. Takto jsme vyloučili „neexistující respondenty“ a počet skutečně oslovených tlumočníků (200) zůstal zachován.

Dotazník pro soudní tlumočníky obsahoval uzavřené i otevřené otázky. V některých případech bylo nezbytné poskytnout respondentům prostor na vlastní odpověď, protože nebylo možné vytvořit úplný výčet odpovědí, ze kterých by respondenti pouze zvolili odpověď. Otevřené otázky samozřejmě ztížily proces vyhodnocování. V mnoha případech tlumočníci uvedli naprosto stejnou odpověď, ale vyjádřili ji slovně odlišně, a tak byly odpovědi při automatickém vyhodnocení na portálu vyplnto.cz započítány jako odlišné výsledky. (Např. u otázek vyžadující odpověď v procentech někteří respondenti odpovídali v podobě „5“, jiní „5%“ nebo „pět“.

⁹⁸ <http://portal.justice.cz>

⁹⁹ <http://www.generatorcisel.zaridi.to/>

V těchto případech nemohla být otázka vyhodnocena automaticky na portálu vyplnto.cz, odpovědi jsme zpracovali ručně.

Ze všech tří dotazovaných skupin byli tlumočníci nejochotnějšími respondenty. Někteří z nich nás po vyplnění dotazníku kontaktovali emailem s návrhy na další možné otázky. Mnohé z nich byly velmi zajímavé, ale na jejich začlenění do dotazníku bylo již bohužel pozdě, protože zásahem do struktury dotazníku by došlo ke zkreslení již získaných odpovědí. Několik tlumočnicků projevilo zájem o zaslání výsledků výzkumu.

4.1.2.2. Soudci

K distribuci dotazníků a získání kontaktů na soudce jsme rovněž využili portálu justice.cz. V České republice v současné době působí asi 3000 soudců. Soudce však nelze oslovit přímo, proto jsme kontaktovali podatelny všech krajských soudů (Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Plzeň, Praha, Ostrava, Ústí nad Labem), pražských obvodních soudů (Praha 1 – Praha 10) a Městský soud v Praze a požádali jsme o zaslání dotazníku soudcům. Nejvstřícnější byl v tomto ohledu Obvodní soud pro Prahu 2, odkud jsme obdrželi informaci, že byl dotazník přeposlán do kanceláře správy soudu a dále soudcům. Dotazník určený soudcům obsahoval 7 otázek.

Soudce nebylo možné oslovit přímo, a proto nelze určit návratnost dotazníku. Oslovit soudce bylo obtížné, proto jsme se snažili vytvořit dotazník s malým počtem otázek, jehož vyplnění zabere velmi málo času. I přes tyto snahy jsme emailem získali pouhých 11 vyplněných dotazníků. Papírové dotazníky byly úspěšnější. S pomocí Mgr. Marie Cimrové a Mgr. Vratislava Cimra jsme získali dalších 39 respondentů. Celkový počet respondentů mezi soudci tedy činil 50.

4.1.2.3. Vyšetřovatelé

K distribuci dotazníků a získání kontaktů na vyšetřovatele jsme využili internetový portál Policie ČR a kontaktovali jsme všechny útvary s působností na celém území ČR, které zaměstnávají vyšetřovatele. Útvar odhalování korupce a finanční kriminality byl nejvstřícnější a potvrdil přeposlání dotazníku vyšetřovatelům. Z jiných útvarů jsme dostali doporučení kontaktovat

rovněž Krajské ředitelství policie hlavního města Prahy a na Policejní prezidium, a to jsme také učinili.

Vyšetřovatele jsme také nemohli oslovit přímo emailem, a proto nelze určit návratnost dotazníku. Oslovit vyšetřovatele bylo stejně jako v případě soudců poměrně obtížné. Vyšetřovatelé odpovídali na 7 stejných otázek jako soudci, počet vyplněných dotazníků po internetu byl však také velmi nízký. Dotazník na internetu vyplnilo 10 vyšetřovatelů. Z tohoto důvodu jsme dotazníkové šetření zopakovali i s papírovými dotazníky a získali tak dalších 46 respondentů, opět díky pomoci Mgr. Marie Cimrové a Mgr. Vratislava Cimra. Celkem jsme tedy získali 56 respondentů.

4.2. Analýza a vyhodnocení materiálu

Nyní se budeme věnovat vyhodnocení získaného materiálu. Veškeré údaje v procentech jsou zaokrouhleny na celá čísla.

4.2.1. Vyhodnocení dotazníku – soudní tlumočníci

Počet oslovených tlumočnicků: 200

Počet responsí: 79

Návratnost: 39.5%

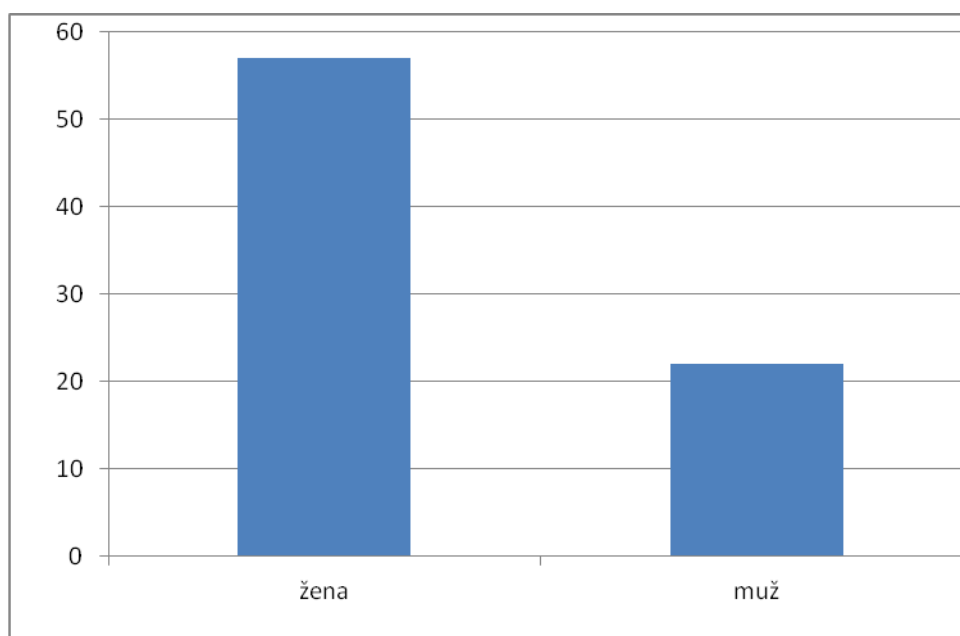
Počet otázek: 30

Průběh šetření: 9.1 2012 – 15. 2. 2012

Způsob distribuce dotazníku: internet

Otázka 1: Pohlaví

Respondentky tvořily téměř tři čtvrtiny dotázaných. Dotazník vyplnilo 57 žen a 22 mužů. Převaha žen je v tlumočnické profesi obvyklá.

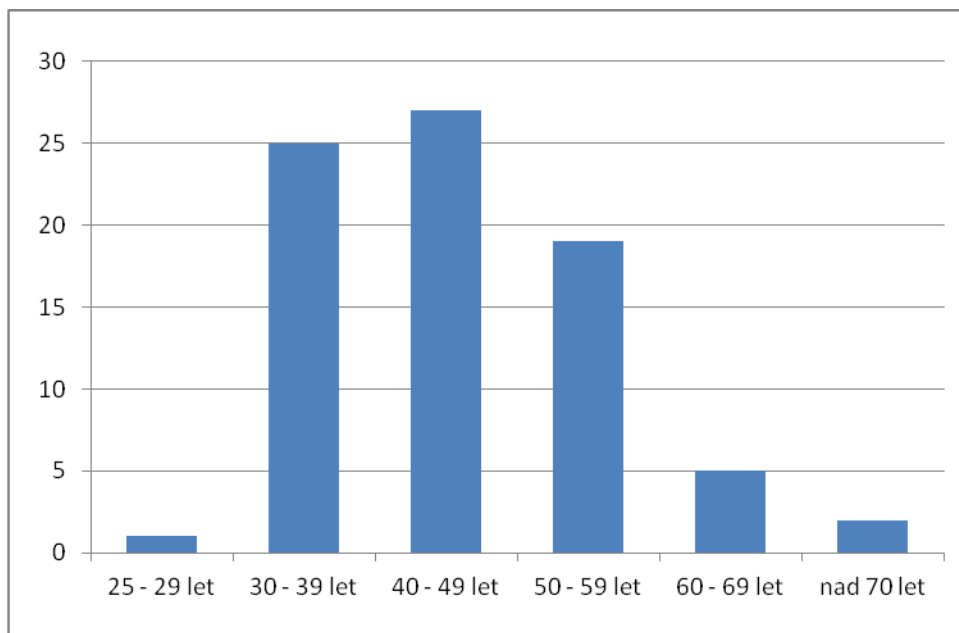

odpověď	počet respondentů	%
Žena	57	72%
Muž	22	28%

graf 1: pohlaví

Otázka 2: Věk

Nejvíce respondentů (přibližně 65%, tedy 52 ze 79 dotázaných) patřilo do věkové kategorie 30 – 49 let. Pouze jeden tlumočník náležel do nejmladší kategorie (25 - 29 let) a dva byli starší 70 let. Velmi malé zastoupení tlumočnicků v nejmladší věkové kategorii svědčí o tom, že se tlumočníci neucházejí o jmenování soudním tlumočnickem ihned po skončení studií, ale spíše později, když získají určité tlumočnické zkušenosti. Od roku 2011 musí uchazeči o jmenování soudním tlumočnickem nově prokázat 5 let praxe v tlumočení a překladu, která by měla být absolvována z převážné části až po ukončení vysokoškolského studia. Tímto se věk začínajících soudních tlumočnicků pravděpodobně mírně zvýší. Existují však i tlumočníci, kteří se profesi věnují i po dosažení důchodového věku, i když v menším počtu.

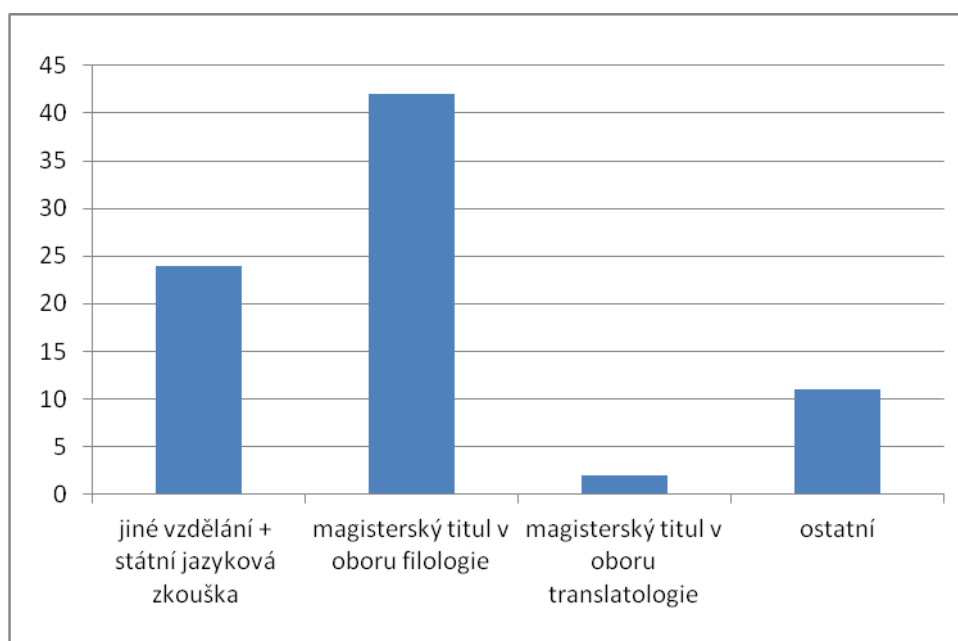

odpověď	počet respondentů	%
25 - 29 let	1	1%
30 - 39 let	25	32%
40 - 49 let	27	34%
50 - 59 let	19	24%
60 - 69 let	5	6%
nad 70 let	2	3%

graf 2: věk

Otázka 3: Jaké je Vaše vzdělání, které Vás opravňuje vykonávat tlumočnickou činnost?

Odpověď na otázku ohledně dosaženého vzdělání tlumočníci vybírali ze čtyř předem daných odpovědí. Dotázaní nejčastěji byli absolventy magisterského studijního oboru filologie (42 ze 79 respondentů). Následují tlumočníci, kteří mají vzdělání jiné a složili státní jazykovou zkoušku (24). Mezi dotazovanými byl pouze nepatrný počet absolventů studijního oboru překladatelství a tlumočnictví (2). Čtvrtou skupinu tvoří tlumočníci, kteří nejsou absolventy magisterského studijního oboru filologie nebo překladatelství / tlumočnictví a zároveň nesložili státní jazykovou zkoušku. Do této skupiny mohou patřit tlumočníci, kteří studovali filologii v době, kdy magisterské tituly neexistovaly.¹⁰⁰ Převaha absolventů filologie zřejmě souvisí s tím, že je nabídka filologických oborů na českých univerzitách poměrně široká, naopak překladatelství a tlumočnictví bylo po řadu let možné studovat pouze na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

odpověď	počet respondentů	%
jiné vzdělání + státní jazyková zkouška (překladatelská / tlumočnická)	24	30%
magisterský titul v oboru filologie	42	53%
magisterský titul v oboru překladatelství / tlumočnictví	2	3%

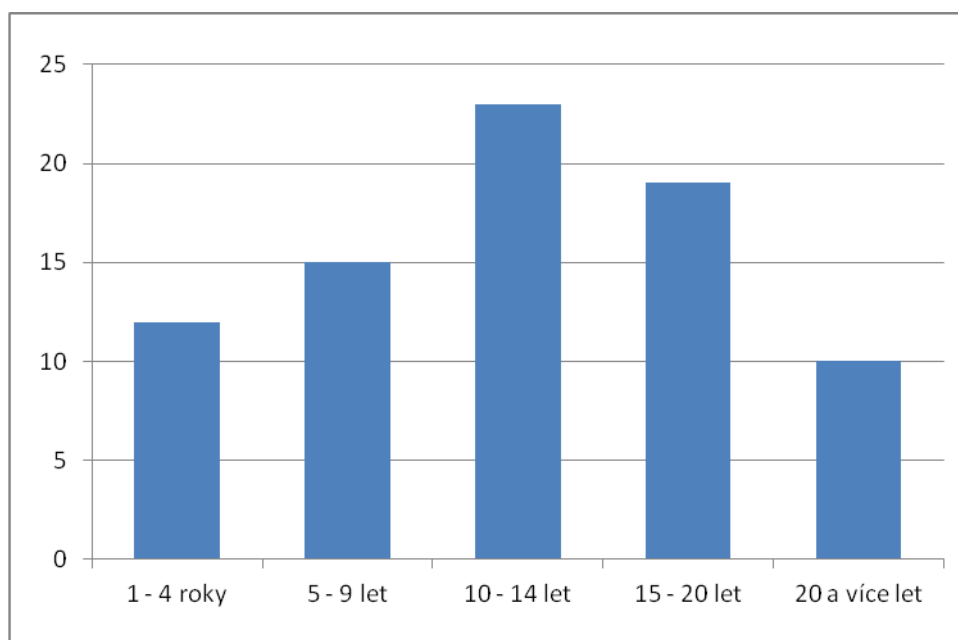
¹⁰⁰ Například v 80. letech byli absolventi studijního oboru filologie promovány filology. Pokud složili rigorózní zkoušku, získali titul PhDr., ale magistry nikdy nebyli. Tuto možnost náš dotazník původně nezahrnoval, upozornila nás na ni jedna ze soudních tlumočnic po vyplnění dotazníku.

ostatní	11	14%
---------	----	-----

graf 3: vzdělání

Otázka 4: Jak dlouho jste jmenováni soudním tlumočníkem?

Z odpovědí na otázku týkající se délky výkonu činnosti soudního tlumočníka vyplynulo, že má většina respondentů se soudním tlumočením dlouholeté zkušenosti. Více než 65% dotázaných uvedlo, že jsou soudními tlumočníky více než 10 let. Pouze 12 soudních tlumočnicků ze 79 dotázaných tlumočí méně než čtyři roky.

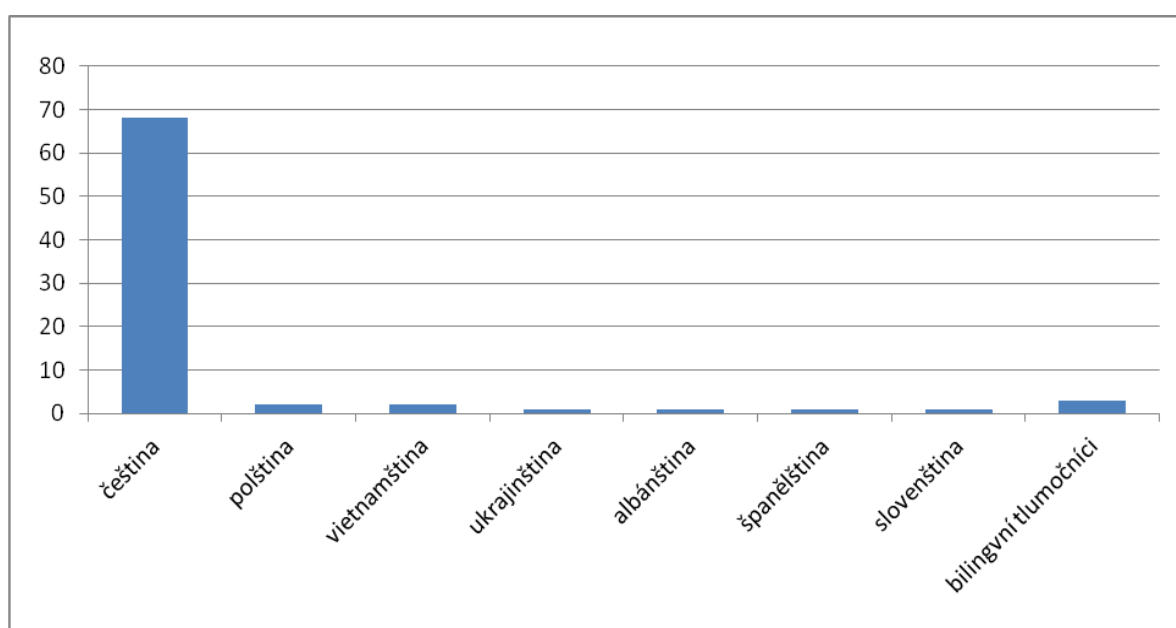

odpověď	počet respondentů	%
1 - 4 roky	12	15%
5 - 9 let	15	19%
10 - 14 let	23	29%
15 - 20 let	19	24%
20 a více let	10	13%

graf 4: tlumočnické zkušenosti

Otázka 5: Jaký je Váš rodný jazyk?

Převážná část dotázaných udala jako svůj rodný jazyk češtinu (70 ze 79 dotázaných). Mezi dalšími rodnými jazyky byla dvakrát zastoupena polština a vietnamština, další rodné jazyky byly uvedeny vždy jedním tlumočníkem (albánština, slovenština, španělština, ukrajinština). Mezi respondenty však byli i tři tlumočníci bilingvní, kteří kromě češtiny uvedli i další jazyk (srbštinu, arabštinu a španělštinu).

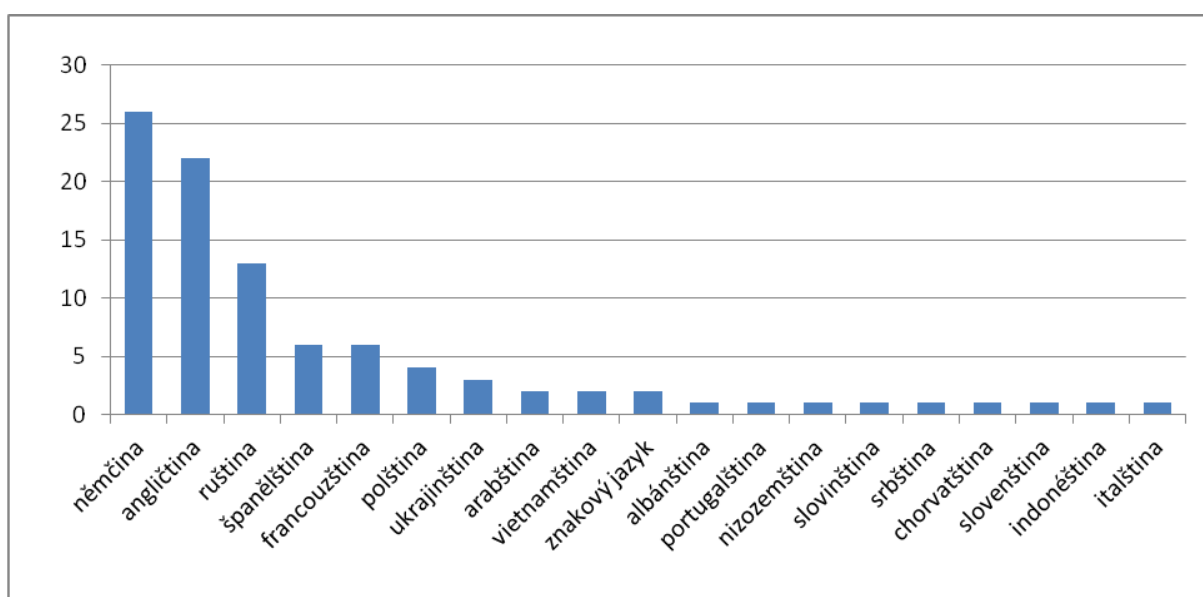

odpověď	počet respondentů	%
čeština	68	86%
polština	2	3%
vietnamština	2	3%
ukrajinština	1	1%
albánština	1	1%
španělština	1	1%
slovenština	1	1%
bilingvní tlumočníci (čeština + jiný jazyk)	3	4%

graf 5: rodný jazyk

Otázka 6: Pro jaké jazyky jste jmenováni?

Nejvíce dotázaných tlumočnicků uvedlo, že jsou jmenováni pro jazyk německý (26 ze 79 respondentů), dále jazyk anglický (22) a ruský (13). Seznam jazyků, pro které jsou tlumočníci jmenováni, je poměrně rozsáhlý a počet odpovědí je vyšší než počet respondentů. Je tomu tak z toho důvodu, že jsou tlumočníci často jmenováni pro více než jeden jazyk zároveň a tuto skutečnost nebylo možné v dotazníku technicky zpracovat lepším způsobem.

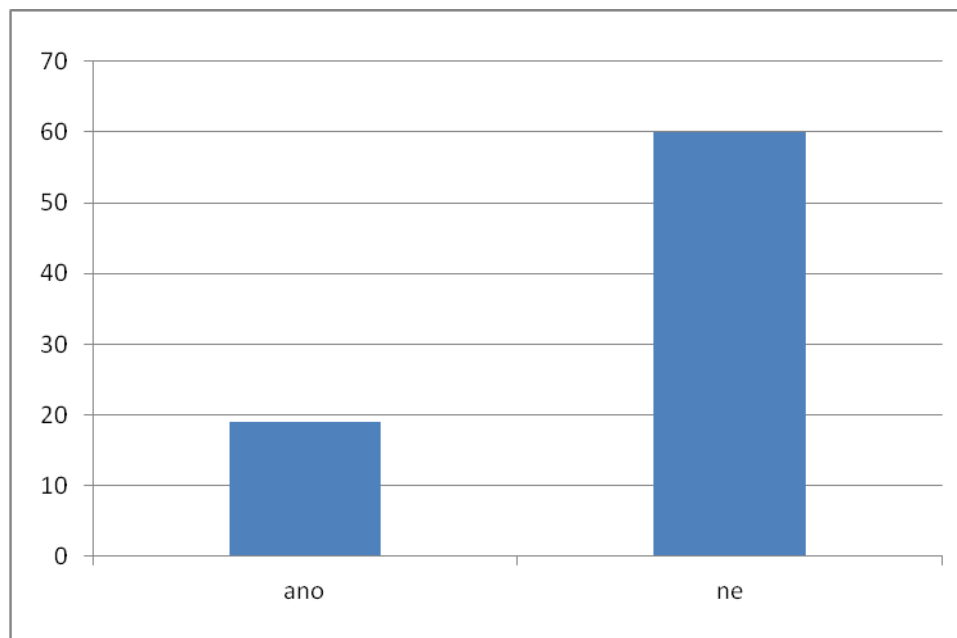
odpověď	Počet respondentů	%
němčina	26	27%
angličtina	22	23%
ruština	13	14%
španělština	6	6%
francouzština	6	6%
polština	4	4%
ukrajinština	3	3%
arabština	2	2%
vietnamština	2	2%
znakový jazyk	2	2%
albánština	1	1%

portugalština	1	1%
nizozemština	1	1%
slovinština	1	1%
srbština	1	1%
chorvatština	1	1%
slovenština	1	1%
indonéština	1	1%
italština	1	1%

graf 6: pracovní jazyky

Otázka 7: Absolvovali jste kurz právnického minima na právnické fakultě?

Z výzkumu vyplynulo, že se soudní tlumočníci málo vzdělávají v právní oblasti. S ohledem na to, že je toto doplňkové studium od října 2011 jednou z podmínek pro všechny nové uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem, je takto výrazná převaha záporných odpovědí stávajících tlumočnicků poměrně překvapivá. Tři čtvrtiny soudních tlumočnicků nenavštěvovaly kurz právnického minima na právnické fakultě (60 ze 79 respondentů).

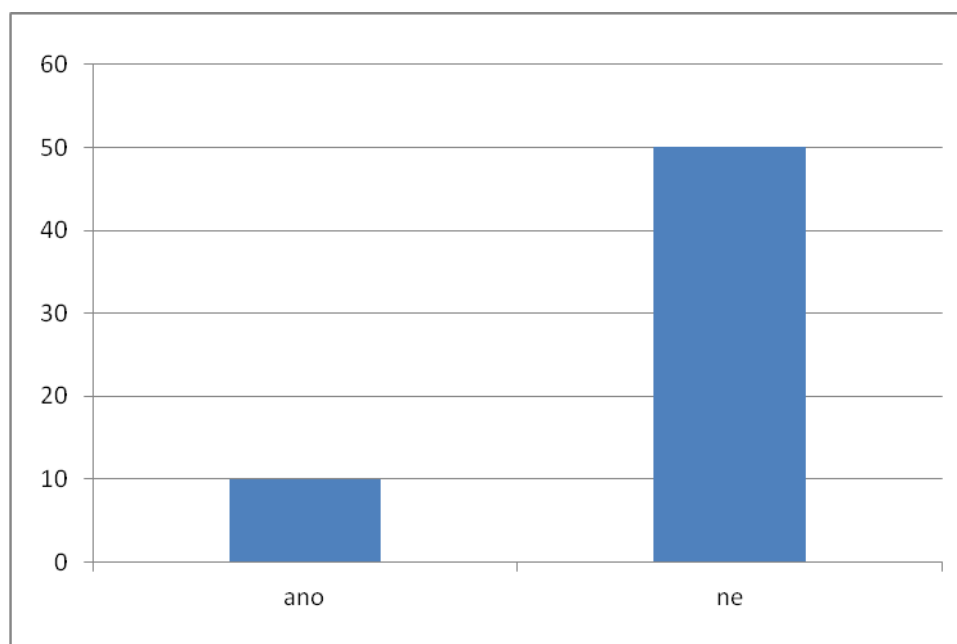

odpověď	počet respondentů	%
ano	19	24%
ne	60	76%

graf 7: kurz právnického minima

Otázka 8: Máte jiné právnické vzdělání?

Podíváme-li se, jak na tuto otázku odpovídali tlumočníci, kteří kurz právnického minima nenavštěvovali, zjistíme, že převážná většina nemá ani jiný druh právnického vzdělání. Jedná se o 50 z 60 tlumočnicků, kteří uvedli, že kurz právnického minima nenavštěvovali. Důvodem takto nízkého počtu tlumočnicků, kteří se vzdělávají v právní oblasti, může být skutečnost, že se kurzy právnického minima konají v Praze a v Brně a pro některé tlumočnický tedy mohou být obtížněji dostupné. Poměrně velká část dotázaných má se soudním tlumočením dlouholeté zkušenosti. Mnozí byli jmenováni v době, kdy obdobné vzdělávací kurzy neexistovaly. Když vznikly, mohli tito tlumočníci již mít několikaleté zkušenosti, a tak účast například na dvousemestrálním kurzu právnického minima nepovažovali za nezbytnou.

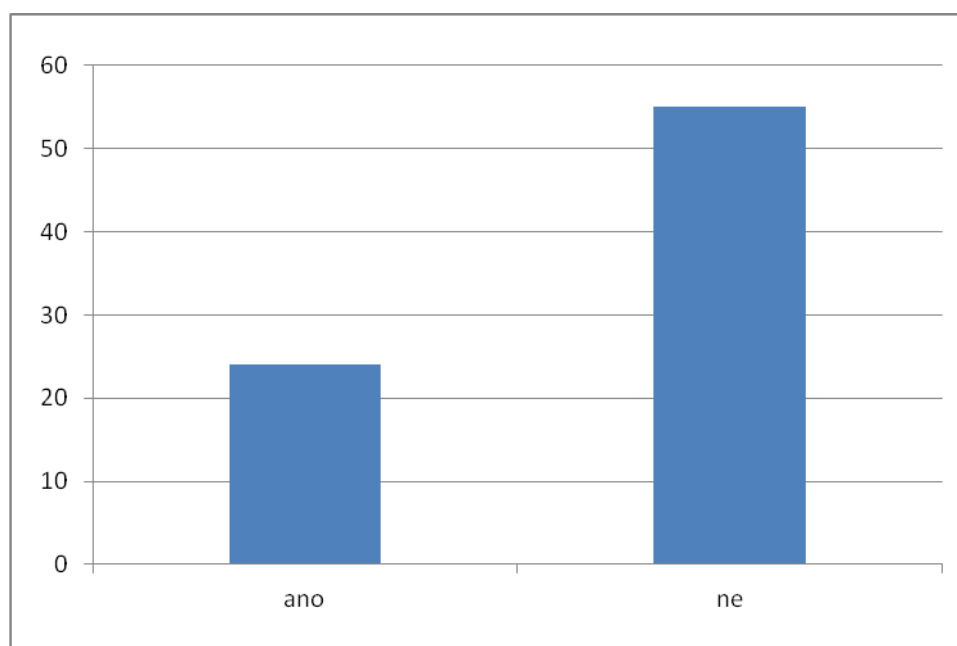

odpověď	počet respondentů	%
ano	10	17%
ne	50	83%

graf 8: jiné právnické vzdělání

Otázka 9: Účastníte se pravidelně kurzů celoživotního vzdělávání, které pořádá např. KST ČR?

Z výzkumu vyplynulo, že rovněž účast na dalších vzdělávacích kurzech je nízká. Téměř 70% soudních tlumočnicků se pravidelně (tedy alespoň jednou ročně) neúčastní kurzů dalšího vzdělávání. Někteří tlumočníci využili možnosti zanechat komentář na konci dotazníku, ve kterém jako hlavní důvod neúčasti na kurzech uváděli vzdálenost místa konání kurzu od tlumočnickova bydliště (5 tlumočnicků), případně nedostatek odborníků pro některé jazyky, kteří by kurzy mohli vést (2 tlumočníci) a finanční náročnost těchto kurzů vzhledem k tomu, že tlumočení není hlavní pracovní náplní respondenta (2 tlumočníci). Podmínka celoživotního vzdělávání má však být zahrnuta do nového zákona upravujícího tlumočnickou činnost. Zjištění, že takto vysoký počet tlumočnicků tyto kurzy v současné době nenavštěvuje, je opět poměrně překvapivé.

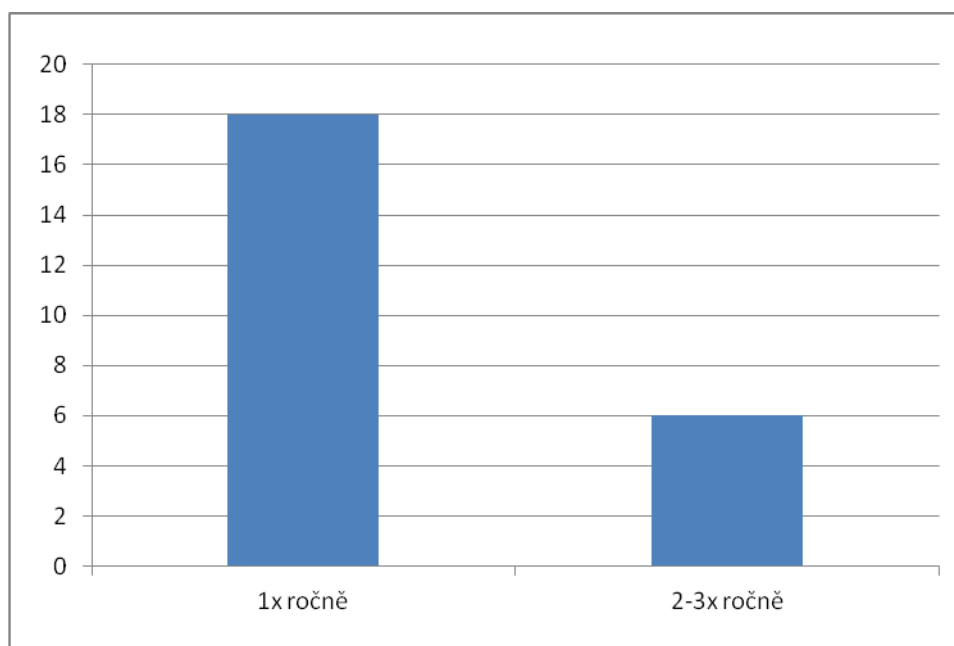

odpověď	počet respondentů	%
ano	24	30%
ne	55	70%

graf 9: další vzdělávání

Otázka 10: Jak často takové kurzy navštěvujete?

Na tuto otázku odpovídali pouze tlumočníci, kteří kladně zodpověděli předcházející otázku o pravidelné účasti na kurzech dalšího vzdělávání, celkem tedy 24 respondentů. Tlumočníci vybírali ze čtyř možných odpovědí - 1x ročně, 2-3x ročně, 4-5x ročně, častěji než 5x ročně. Poslední dvě možné odpovědi nezvolil žádný respondent. Tři čtvrtiny tlumočnicků navštěvují kurzy dalšího vzdělávání jednou za rok.

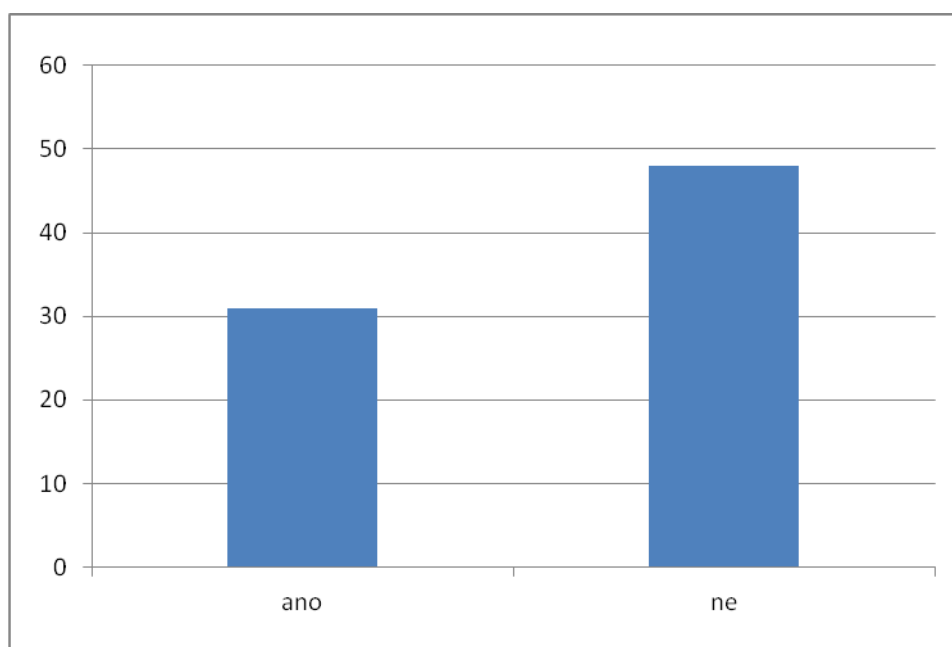

odpověď	počet respondentů	%
1x ročně	18	75%
2-3x ročně	6	25%

graf 10: frekvence dalšího vzdělávání

Otázka 11: Máte pocit, že pro některý z Vašich pracovních jazyků není dostatek možností dalšího vzdělávání?

31 ze 79 dotázaných uvedlo, že má pocit, že kurzů dalšího vzdělávání pro jejich pracovní jazyky není dostatek. Lze předpokládat, že tento názor zastávají především tlumočníci do exotických nebo menších evropských jazyků (mezi pracovními jazyky dotázaných tlumočnicků se objevila např. indonéština, vietnamština, slovinština, chorvatština, atd.). Zajistit vzdělávací kurz pro tyto jazyky je v porovnání s angličtinou nebo němčinou samozřejmě velmi obtížné. V České republice je jen malý počet odborníků, kteří by takové kurzy mohli vést, ale i počet zájemců o takové kurzy by byl v porovnání s velkými evropskými jazyky nízký.

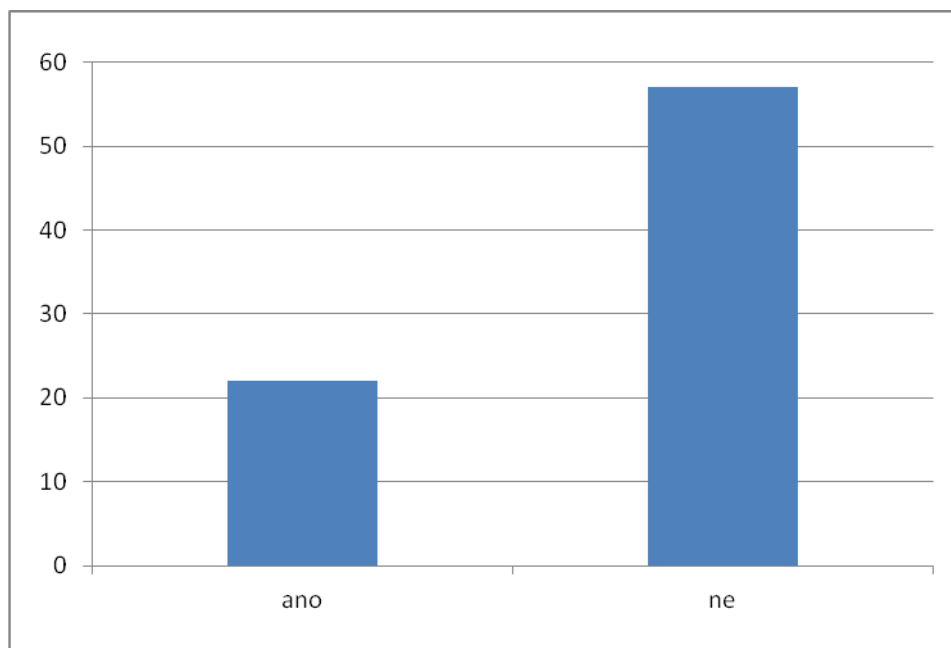

odpověď	počet respondentů	%
ano	31	39%
ne	48	61%

graf 11: možnosti dalšího vzdělávání

Otázka 12: Jste členem KST ČR?

Mezi respondenty se vyskytl pouze malý počet členů Komory soudních tlumočnicků České republiky – téměř tři čtvrtiny dotázaných tlumočnicků uvedly, že členem KST ČR nejsou. Opět se jedná o zajímavý a neočekávaný výsledek. V následující otázce se budeme blíže zabývat důvody, proč tak vysoký počet soudních tlumočnicků zájem o členství nemá.

odpověď	počet respondentů	%
ano	22	28%
ne	57	72%

graf 12: členství v KST ČR

Otázka 13: Uveďte hlavní důvody, proč členem KST ČR jste, popř. nejste:

Tato otázka byla nepovinná a respondent mohl napsat odpověď vlastními slovy. Z tohoto důvodu odpovědi zpracováváme slovně.

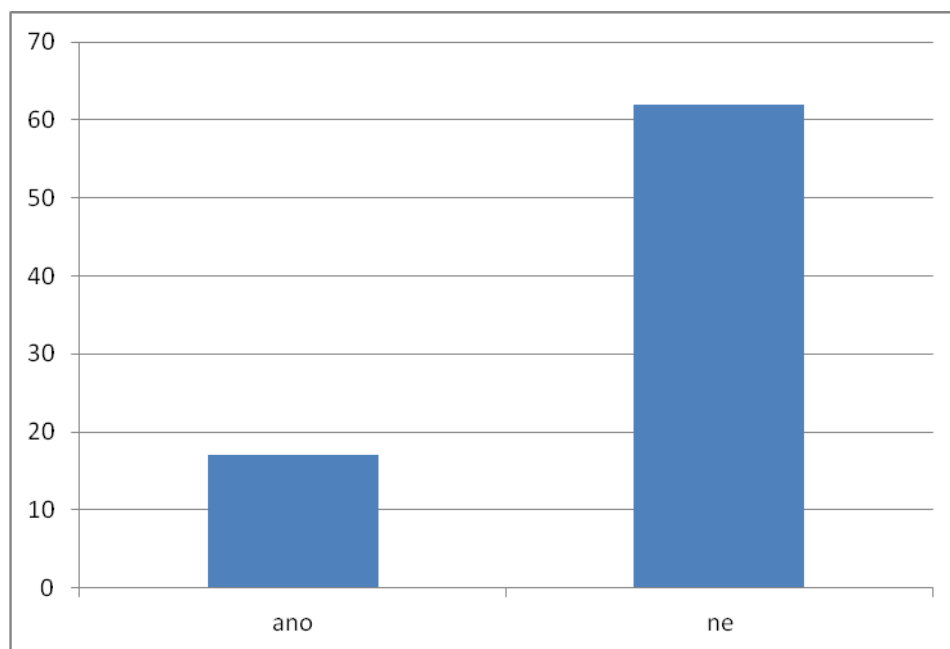
Mezi nejčastěji zmiňované důvody pro členství v KST ČR byla informovanost o aktuálním dění v oboru a možnosti dalšího vzdělávání a udržování kontaktu s kolegy (9). Tlumočníci si cení seminářů a přednášek, na kterých se společně řeší nejrůznější problémy týkající se soudního tlumočení a překladů a kde zkušenější kolegové předávají zkušenosti a rady začínajícím. Mají tak pocit profesní sounáležitosti a považují členství v KST ČR za prestižní. Komora je pro ně

organizací, která je reprezentuje, dává jim určité zázemí a může jedince zastupovat vůči vnějším subjektům a případně pomoci nebo prosazovat změny v legislativě upravující činnost soudních tlumočnicků. Tlumočníci také uvádějí, že díky členství v Komoře získávají více zakázek, protože jsou registrováni v seznamu tlumočnicků Komory (3).

Důvody, proč tlumočníci nejsou členy KST ČR, byly rozmanité a bylo jich více než argumentů pro členství. Jeden respondent zpravidla uvedl více než jeden důvod. Nejčastěji opakovaným argumentem proti členství byla skutečnost, že výkon tlumočnické činnosti není hlavní pracovní činností respondenta. Několik tlumočnicků uvedlo, že tlumočí a překládají velmi příležitostně a jsou zaměstnáni na plný úvazek jinde (7). Následující otázky (č. 17 – 25), jejichž cílem bylo zjistit, jak jsou soudní tlumočníci vytíženi a jaké množství zakázek získávají od státních orgánů či soukromých fyzických a právnických osob, ukázaly, že je počet takových zakázek spíše nízký. Tlumočníci tedy mohou mít pocit, že se jim členství v KST ČR nevyplatí. Toto může být rovněž důvod nízké účasti na kurzech dalšího vzdělávání. Jiní jako hlavní důvod udali, že se akce KST ČR konají převážně v Praze, tedy daleko od jejich bydliště a kvůli pracovnímu vytížení nemají možnost se jich účastnit (5). Další argumentovali, že jim členství nepřipadá přínosné (5) a že nejsou členy proto, že členství v KST ČR není povinné ze zákona (4) nebo že nemají potřebu být organizováni (2). Tlumočníci malých jazyků namítají, že jich je jen velmi malý počet a není dostatek odborníků, kteří by jim mohli něco přínosného sdělit (3). Mají pocit, že malým jazykům se nedostává tak velké podpory jako jazykům velkým (2). Dalším argumentem byly i důvody finanční, poplatky za členství se jim zdají vysoké (3). Někteří tlumočníci uvedli, že členy nejsou, protože z časových důvodů nemají čas členství vyřídit (2) nebo že jsou soudními tlumočníky krátce, ale mají v plánu se členy KST ČR stát (2). Dalším důvodem bylo to, že členství nebylo respondentům nikým nabídnuto a mají nedostatek informací, především pokud bydlí daleko od Prahy (3). Zejména mimopražští tlumočníci nevěří, že by pro ně členství mohlo být přínosné, protože se kvůli pracovnímu vytížení nemohou pravidelně účastnit akcí KST ČR. Někteří pochybují o smyslu členství a namítají, že by se členy stali, pokud by KST ČR měla stejný smysl jako např. Česká advokátní komora, v opačném případě nemají potřebu se organizovat (1). Tlumočníci nevidí potřebu členství rovněž proto, že mají dlouholeté zkušenosti a širokou klientelu. Členství by jim tedy podle nich přineslo málo výhod (3).

Otázka 14: Specializujete se jako soudní tlumočník na určité obory?

Více než tři čtvrtiny z oslovených tlumočnicků se nespecializují na konkrétní obory.

odpověď	počet respondentů	%
ano	17	22%
ne	62	78%

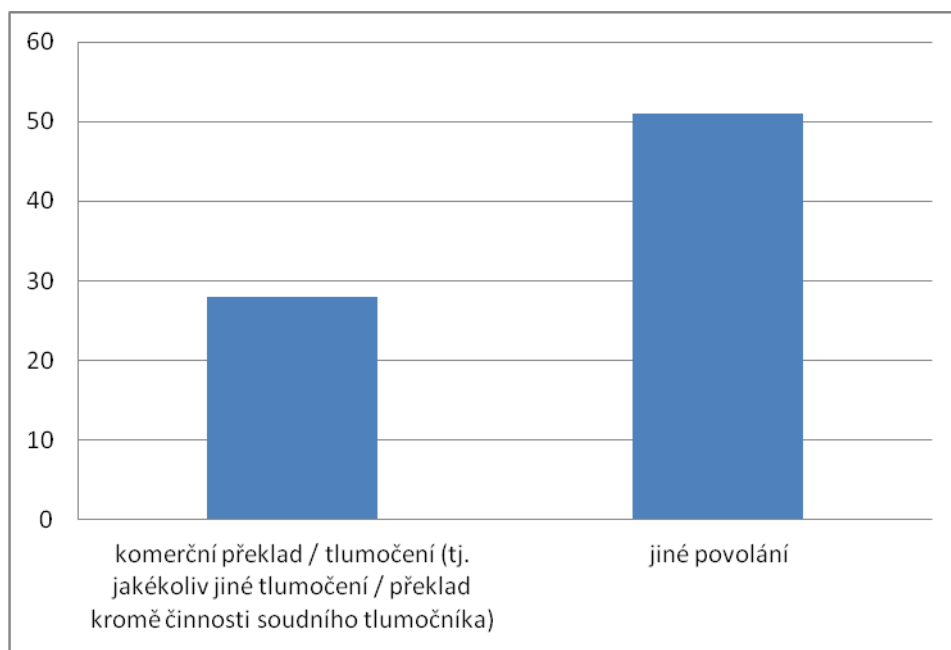
graf 13: specializace

Otázka 15: Na které?

Na tuto otázku odpovídali pouze tlumočníci, kteří v otázce 14 uvedli, že se specializují na určité obory, tedy 17 respondentů. Seznam možných oborů nebyl dán předem, tlumočníci odpovídali vlastními slovy. Někteří tlumočníci uvedli specializaci na více oborů. Sedm dotázaných jako obor specializace uvedlo právo. U soudního tlumočníka se však specializace na právní texty a tlumočení v právní oblasti předpokládá, proto výpovědní hodnotu této odpovědi nepovažujeme za významnou. Nejčastěji zmiňovaným oborem byla technika (7), ekonomika (5), medicína (5), stavebnictví (2), historie (1) a přírodní vědy (1), sociální služby (1), veřejná správa (1).

Otázka 16: Vykonáváte kromě činnosti soudního tlumočníka jiné povolání?

51 ze 79 oslovených tlumočnicků se kromě tlumočení věnuje jinému povolání. Z komentářů, které respondenti mohli zanechat na konci dotazníku, vyplývá, že se poměrně vysoký počet respondentů věnuje výuce cizích jazyků.

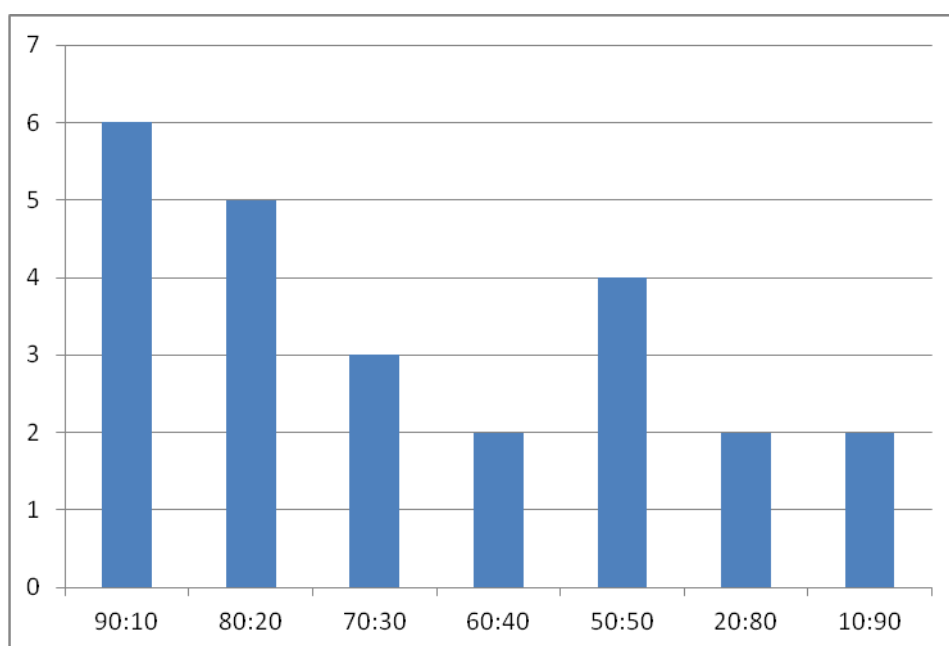

odpověď	počet respondentů	%
komerční překlad / tlumočení (tj. jakékoliv jiné tlumočení / překlad kromě činnosti soudního tlumočnicka)	28	35%
jiné povolání	51	65%

graf 14: jiné povolání

Otázka 17: Věnujete-li se komerčnímu překladu / tlumočení, jaký podíl má vzhledem k činnosti soudního tlumočníka?

Otázka byla určena pouze pro respondenty, kteří uvedli, že se kromě soudního tlumočení věnují i komerčnímu překladu nebo tlumočení. Otázka byla nepovinná, z 28 dotázaných na ni odpovědělo 24 respondentů. Respondenti měli uvést v procentech, kolik jejich veškeré překladatelské a tlumočnické činnosti tvoří soudní tlumočení. Ukázalo se, že komerční překlad a tlumočení zaměstnává tlumočníky více než činnost soudního tlumočníka. Pouze čtyři respondenti uvedli, že u nich soudní tlumočení převažuje. Dotázaní měli odpověď uvést v poměru *komerční překlad a tlumočení : soudní překlad a tlumočení*, tedy např. 80:20.

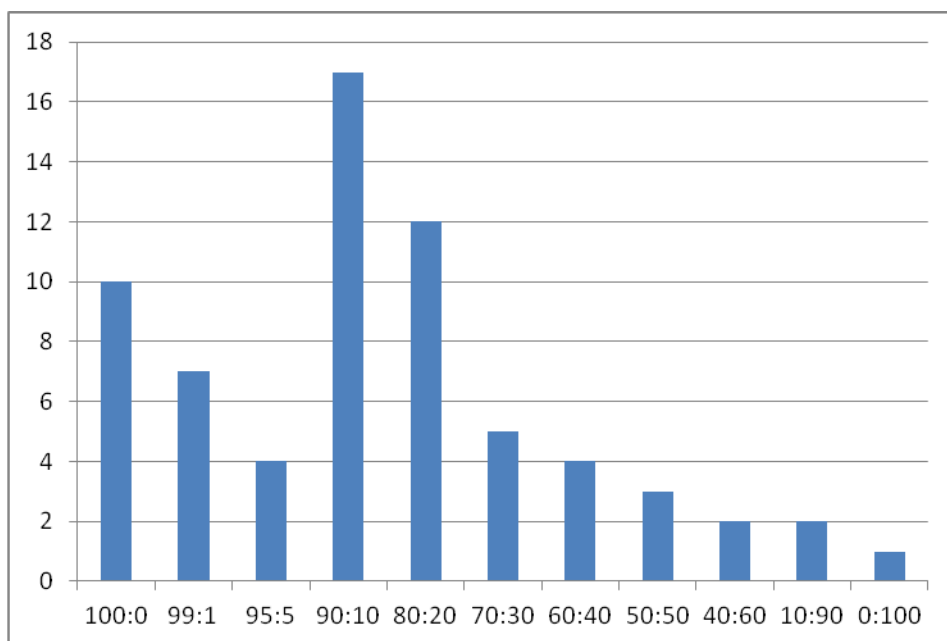

odpověď	počet respondentů	%
90:10	6	25%
80:20	5	21%
70:30	3	13%
60:40	2	8%
50:50	4	17%
20:80	2	8%
10:90	2	8%

graf 15: komerční vs. soudní tlumočení

Otázka 18: Odhadněte, zda se jako soudní tlumočník více věnujete soudním překladům či tlumočení:

Odpověď na tuto otázku byla rovněž nepovinná, ze všech 79 dotázaných tlumočníků na ni odpovědělo 67 respondentů. Respondenti měli uvést v procentech, jaký podíl jejich činnosti je tvořen tlumočením a jaký překladem. Dotázaní měli odpověď uvést v poměru *překlad : tlumočení*. Z výzkumu vyplývá, že se velká část soudních tlumočníků zabývá převážně překladem a z podstatně menší části tlumočením.

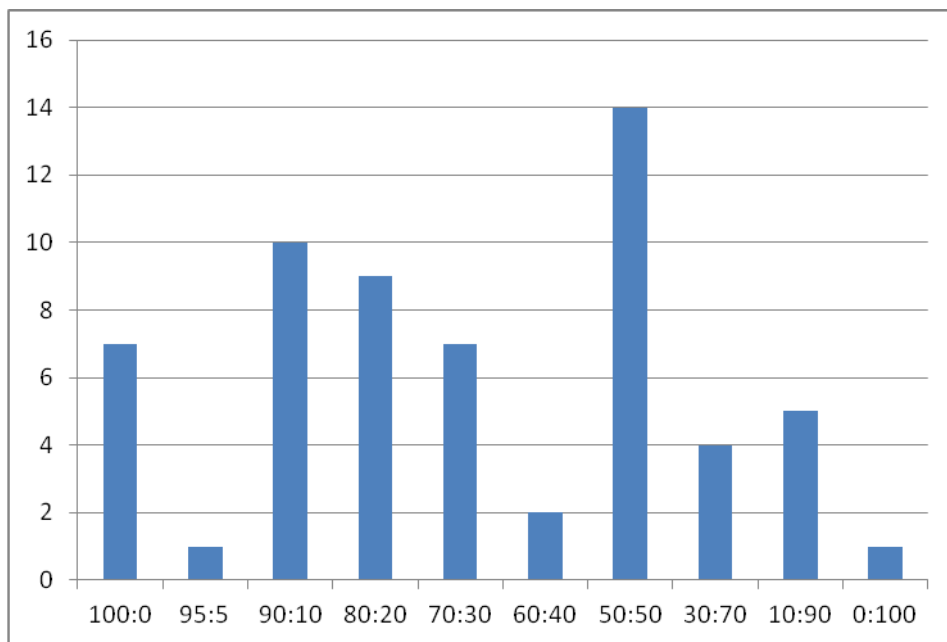

odpověď	počet respondentů	%
100:0	10	15%
99:1	7	11%
95:5	4	6%
90:10	17	25%
80:20	12	18%
70:30	5	8%
60:40	4	6%
50:50	3	4%
40:60	2	3%
10:90	2	3%
0:100	1	1%

graf 16: překlad vs. tlumočení

Otázka 19: Odhadněte, jak často tlumočíte nebo překládáte v civilním řízení a v trestním řízení:

Odpověď na tuto otázku byla nepovinná, ze 79 oslovených tlumočnicků na ni odpovědělo 66 respondentů. Respondenti odpovídali vlastními slovy a měli odpověď uvést v poměru *civilní: trestní*. Z uvedených odpovědí vyplývá, že tlumočení v civilním řízení je častější než v trestním řízení.

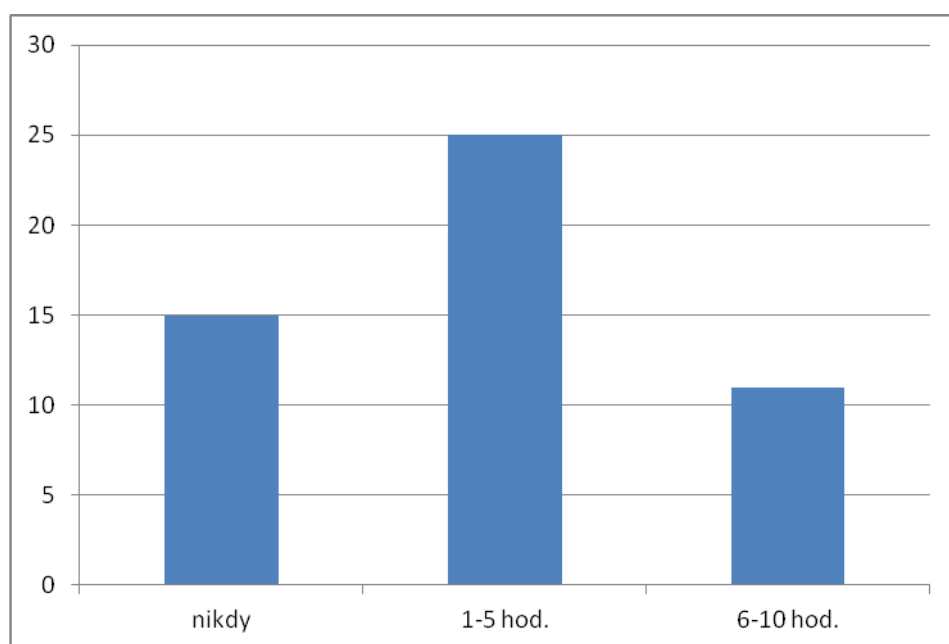

odpověď	počet respondentů	%
95:5	1	1%
90:10	10	15%
80:20	9	14%
70:30	7	11%
60:40	2	3%
50:50	14	21%
30:70	4	7%
100:0	7	11%
10:90	5	8%
0:100	1	1%
0:0	6	9%

graf 17: civilní vs. trestní řízení

Otázka 20: Odhadněte, jak často tlumočíte jako soudní tlumočník pro státní orgány v běžném měsíci:

Cílem otázky bylo zjistit, kolik tlumočnických zakázek soudní tlumočníci získávají od státních orgánů. Ukázalo se, že počet takto získaných zakázek je nízký. Respondenti měli udat počet odtlumočených hodin za měsíc, ale zároveň jim bylo umožněno odpovědět vlastními slovy. Možnost vlastní odpovědi jsme zvolili proto, že při přípravě dotazníku bylo obtížné odhadnout, jak vysoká čísla lze očekávat a zda nezvolit kratší či delší časové úseky než měsíc. Ukázalo se, že počet zakázek je u většiny tlumočnicků velmi nízký. Otázku zodpovědělo 51 respondentů, žádný z nich netlumočí pro státní orgány více než 10 hodin měsíčně.

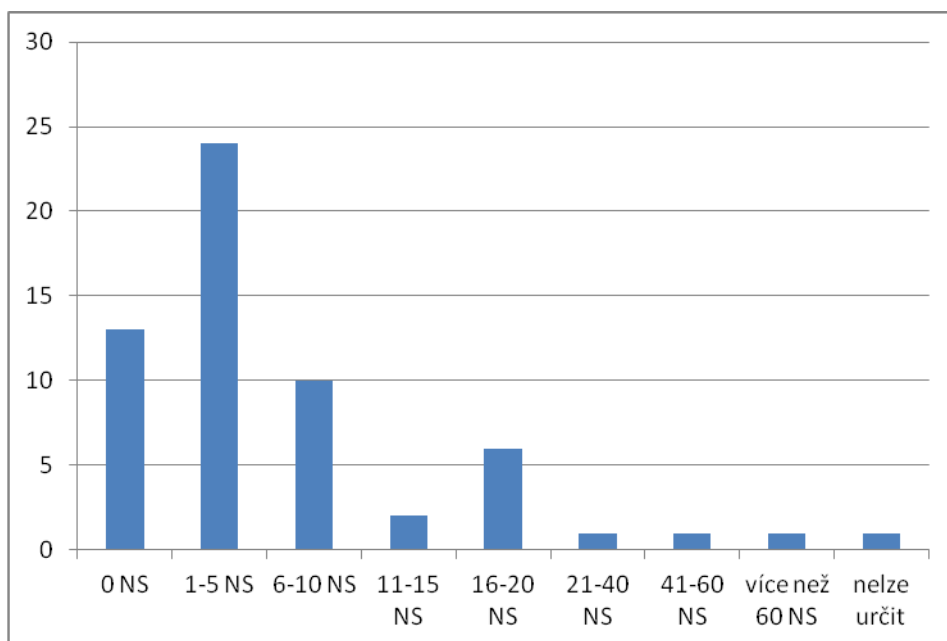

odpověď	počet respondentů	%
nikdy	15	29%
1-5 hod.	25	49%
6-10 hod.	11	22%

graf 18: počet odtlumočených hodin za měsíc – státní orgány

Otázka 21: Odhadněte, jak často překládáte jako soudní tlumočník pro státní orgány v běžném měsíci:

Cílem otázky bylo zjistit, kolik překladatelských zakázek soudní tlumočníci získávají od státních orgánů. Ukázalo se, že počet takto získaných zakázek je rovněž nízký. Respondenti měli udat počet přeložených normostran za měsíc a ze stejných důvodů jako u otázky č. 18 jim bylo umožněno odpovědět vlastními slovy. Otázka byla nepovinná a odpovědělo na ni 59 respondentů.

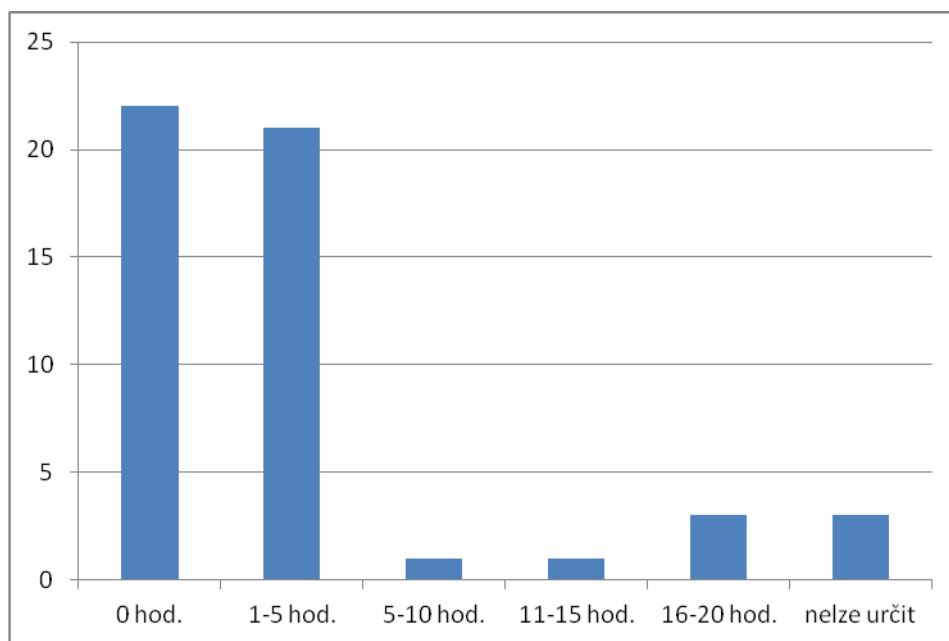

odpověď	počet respondentů	%
0 NS	13	22%
1-5 NS	24	40%
6-10 NS	10	17%
11-15 NS	2	3%
16-20 NS	6	10%
21-40 NS	1	2%
41-60 NS	1	2%
více než 60 NS	1	2%
nelze určit	1	2%

graf 19: počet přeložených normostran za měsíc – státní orgány

Otázka 22: Odhadněte, jak často tlumočíte jako soudní tlumočník pro soukromé fyzické nebo právnické osoby v běžném měsíci:

Cílem otázky bylo zjistit, jaké množství tlumočnických zakázek soudní tlumočníci získávají od soukromých fyzických a právnických osob za měsíc. Odpověď byla nepovinná a respondenti byli požádáni, aby uvedli počet odtlumočených hodin za měsíc. Na otázku odpovědělo 51 respondentů. I v tomto případě se našlo poměrně hodně respondentů, kteří netlumočí vůbec.

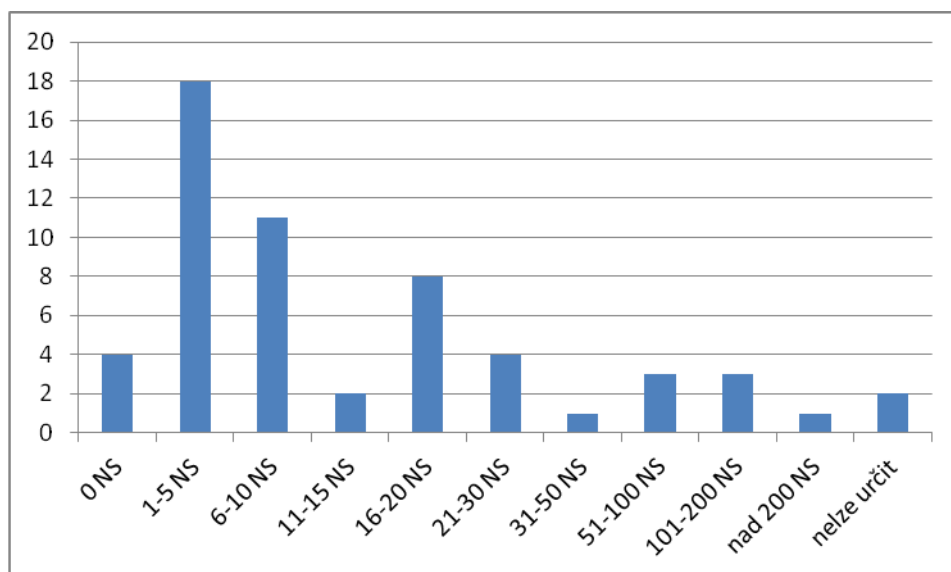

odpověď	počet respondentů	%
0 hod.	22	43%
1-5 hod.	21	41%
5-10 hod.	1	2%
11-15 hod.	1	2%
16-20 hod.	3	6%
nelze určit	3	6%

graf 20: počet odtlumočených hodin za měsíc – fyzické a právnické osoby

Otázka 23: Odhadněte, jak často překládáte jako soudní tlumočník pro soukromé fyzické nebo právnické osoby v běžném měsíci:

Cílem otázky bylo zjistit, jaké množství překladových zakázek soudní tlumočníci získávají od soukromých fyzických a právnických osob za měsíc. Odpověď byla nepovinná a respondenti byli požádáni, aby uvedli počet normostran za měsíc. Na otázku odpovědělo 57 respondentů. Ukázalo se, že zakázky od těchto klientů jsou nejčastější, i když je jich i v tomto případě relativně malý počet.

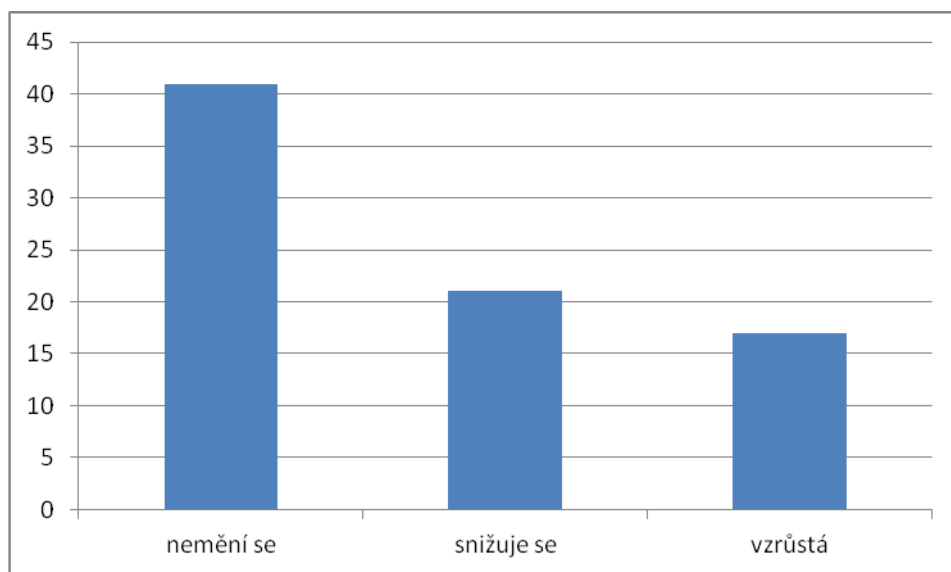

odpověď	počet respondentů	%
0 NS	4	7%
1-5 NS	18	32%
6-10 NS	11	19%
11-15 NS	2	3%
16-20 NS	8	14%
21-30 NS	4	7%
31-50 NS	1	2%
51-100 NS	3	5%
101-200 NS	3	5%
nad 200 NS	1	2%
nelze určit	2	3%

graf 21: počet přeložených normostran za měsíc – fyzické a právnické osoby

Otázka 24: Máte pocit, že se počet zakázek, které jako soudní tlumočník dostáváte od státních orgánů, mění?

Touto otázkou jsme zjišťovali, jaký je trend v množství udělených zakázek od státních orgánů – zda se jejich počet mění, případně zda zůstává stejný. V případě zakázek od státních orgánů se ukazuje, že přibližně polovina tlumočníků (41 ze 79 dotázaných) dostává stejný počet zakázek, 21 uvádí, že jich je spíše méně než dříve. Pouze 17 dotázaných získává od státních orgánů více zakázek než v minulosti.

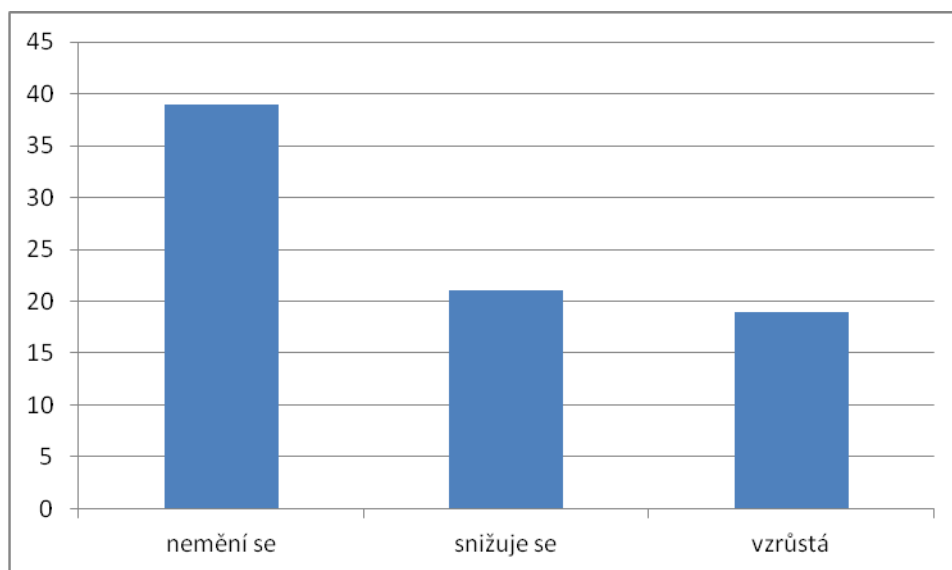

odpověď	počet respondentů	%
nemění se	41	52%
snižuje se	21	26%
vzrůstá	17	22%

graf 22: množství zakázek od státních orgánů

Otázka 25: Máte pocit, že se počet zakázek, které jako soudní tlumočník dostáváte od soukromých fyzických nebo právnických osob, mění?

Touto otázkou jsme zjišťovali, jaký je trend v množství udělených zakázek od soukromých fyzických nebo právnických osob – zda se jejich počet mění, případně zda zůstává stejný. Přibližně polovina tlumočnicků (39 ze 79 dotázaných) dostává stejný počet zakázek, 21 uvádí, že jich je spíše méně než dříve. 19 dotázaných získává od soukromých fyzických a právnických osob více zakázek než v minulosti.

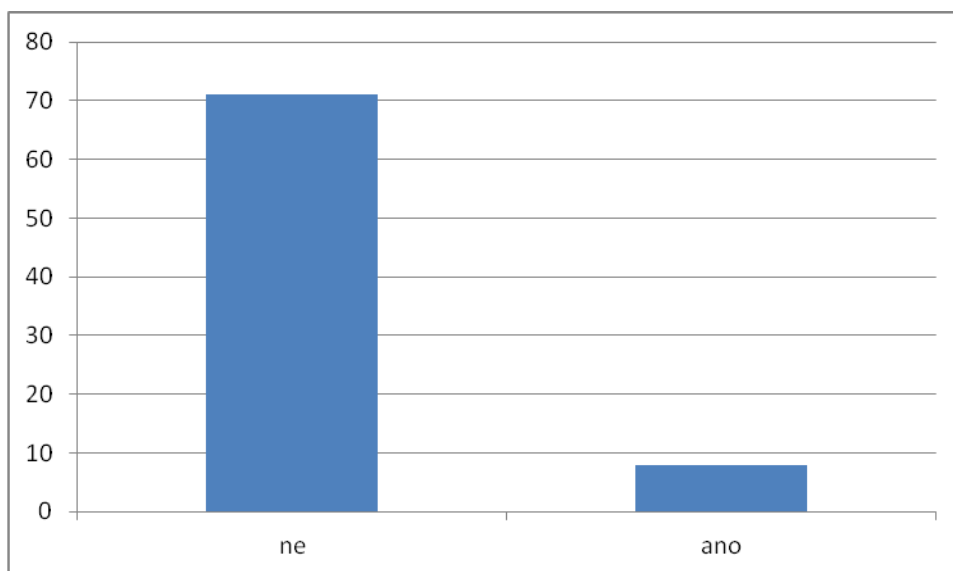

odpověď	počet respondentů	%
nemění se	39	49%
snižuje se	21	27%
vzrůstá	19	24%

graf 23: množství zakázek od fyzických a právnických osob

Otázka 26: Uzavřeli jste pojištění profesní odpovědnosti?

Pojištění profesní odpovědnosti za škodu má být v budoucnosti pro soudní tlumočníky povinné ze zákona. Z tohoto důvodu jsme se pokoušeli zjistit, kolik tlumočnicků toto pojištění již uzavřelo. Ukázalo se, že pojištěných tlumočnicků je zatím jen velmi malý počet. Pouze 8 tlumočnicků ze 79 dotázaných odpovědělo, že uzavřeli pojištění profesní odpovědnosti.

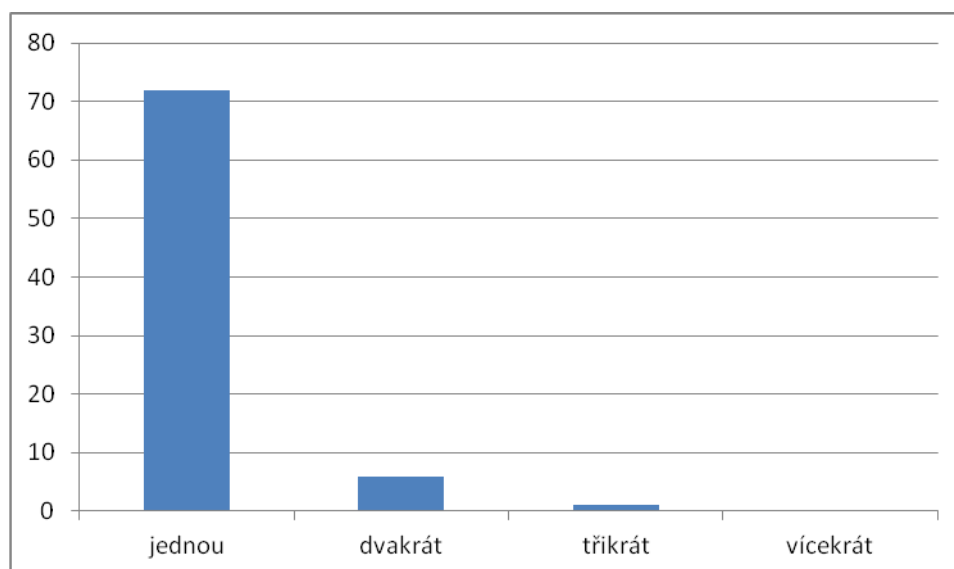

odpověď	počet respondentů	%
ne	71	90%
ano	8	10%

graf 24: pojištění odpovědnosti

Otázka 27: Kolikrát jste se ucházeli o jmenování tlumočnickem, než jste byli jmenováni?

Cílem této otázky bylo zjistit, jak obtížné je stát se soudním tlumočnickem, splňuje-li uchazeč podmínky jmenování. V současné době neexistuje nárok na jmenování soudním tlumočnickem, nový zákon toto má změnit. Z výzkumu však vyplývá, že převážná většina tlumočnicků (72 ze 79 dotázaných) se stala soudním tlumočnickem, když se o jmenování ucházeli poprvé.

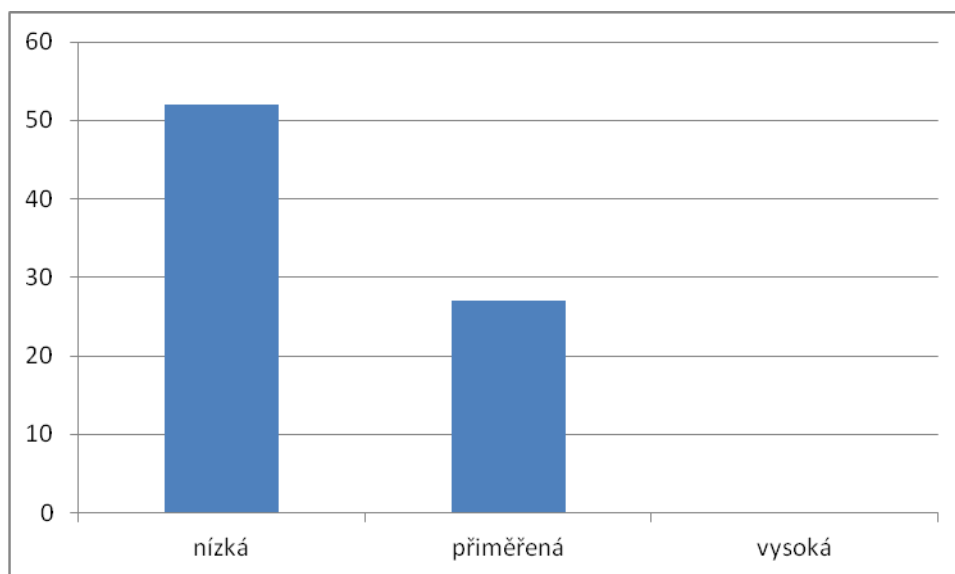

odpověď	počet respondentů	%
jednou	72	91%
dvakrát	6	8%
třikrát	1	1%
vícekrát	0	0%

graf 25: jmenování soudním tlumočnickem

Otázka 28: Jaká je podle Vás výše tlumočného pro státní orgány (max. 350 Kč / 1 hod. tlumočení)?

Otázka týkající se honoráře za jednu hodinu tlumočení byla povinná a respondenti vybírali ze tří odpovědí. Výši honoráře mohli zhodnotit jako vysokou, přiměřenou nebo nízkou. Žádný ze 79 oslovených tlumočnicků nepovažuje současnou maximální hranici 350 Kč za jednu hodinu tlumočení za vysokou částku. Naopak, více než dvě třetiny dotázaných (49) se shodují na tom, že je tlumočné nízké.

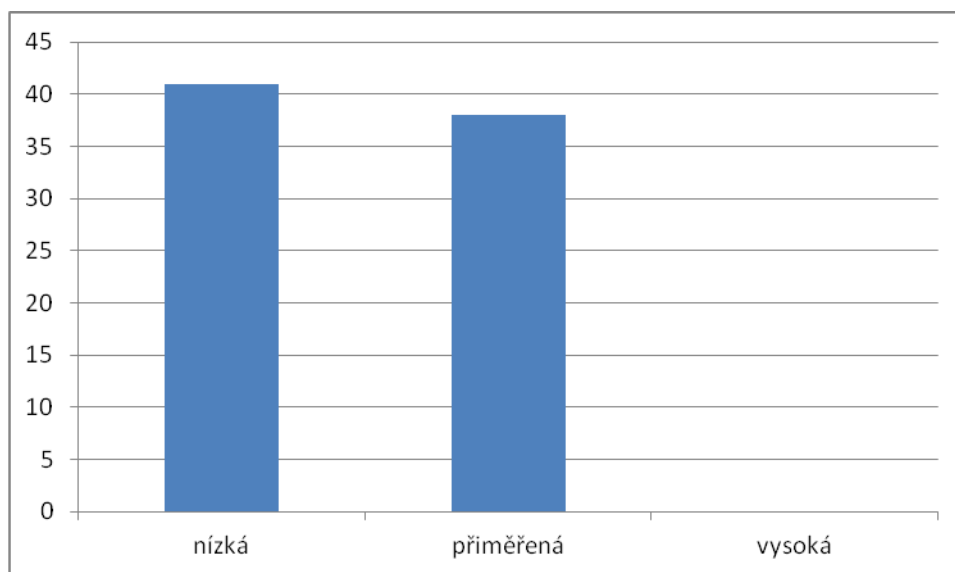

odpověď	počet respondentů	%
nízká	52	66%
přiměřená	27	34%
vysoká	0	0 %

graf 26: výše tlumočného za 1 hod. tlumočení

Otázka 29: Jaká je podle Vás výše tlumočného pro státní orgány (max. 350 Kč / 1 normostrana překladu)?

Otázka týkající se honoráře za přeloženou normostranu byla povinná a respondenti vybírali ze tří odpovědí. Výši honoráře mohli zhodnotit jako vysokou, průměrnou nebo nízkou. Žádný ze 79 oslovených tlumočnicků nepovažuje současnou maximální hranici 350 Kč za jednu normostranu překladu za vysokou částku. Naopak, více než polovina dotázaných (49) se shoduje, že je tlumočné nízké.

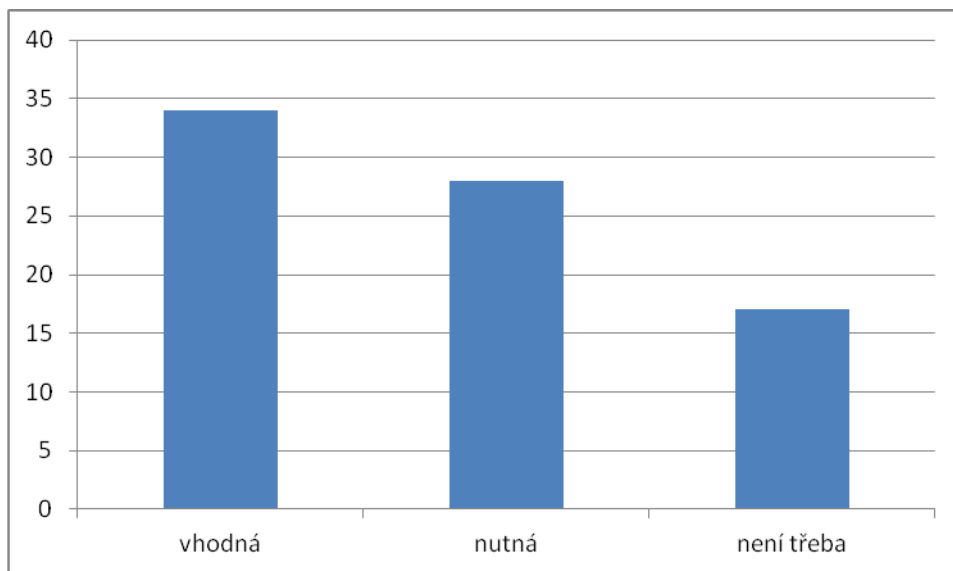

odpověď	počet respondentů	%
nízká	41	52%
průměrná	38	48%
vysoká	0	0 %

graf 27: výše tlumočného za 1 NS překladu

Otázka 30: Jak potřebná je podle Vás nová právní úprava činnosti soudního tlumočníka?

Z výzkumu vyplývá, že většina tlumočnicků považuje novou právní úpravu za nutnou (28) či vhodnou (34). Přibližně jedna pětina dotázaných nepovažuje novu právní úpravu tlumočnické činnosti za potřebnou.

odpověď	počet respondentů	%
vhodná	34	43%
nutná	28	35%
není třeba	17	22%

graf 28: nová právní úprava

4.2.2. Vyhodnocení dotazníku – soudci

Počet responsí: 50

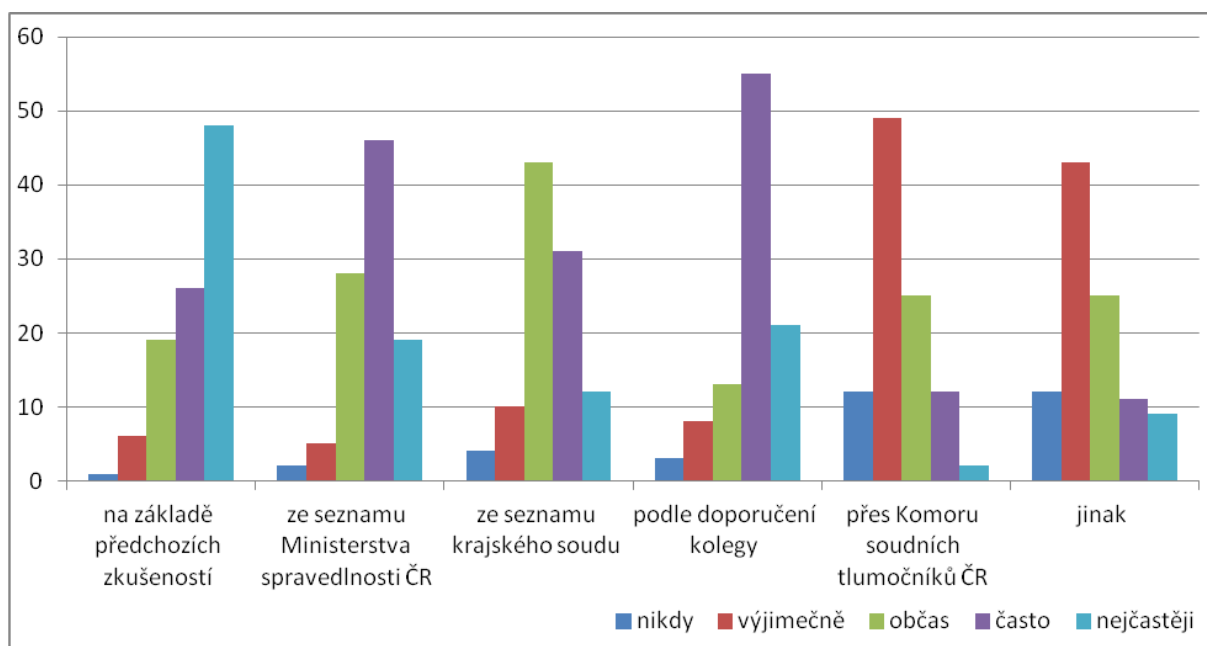
Počet otázek: 7

Průběh šetření 16. 1. 2012 – 22. 2. 2012 a 1. 4. – 30. 4. 2012

Způsob distribuce dotazníku: internet a papírové dotazníky

Otázka 1: Jak vybíráte tlumočníky?

Otázka byla povinná a skládala se z šesti podotázek. Respondenti se u každé podotázky rozhodovali mezi odpověďmi 1 - nikdy, 2 - výjimečně, 3 - občas, 4 - často, 5 – nejčastěji. Z výzkumu vyplývá, že soudci nejčastěji vybírají tlumočníky na základě předchozích zkušeností (48%), dále na doporučení kolegy. Seznam Ministerstva spravedlnosti ČR využívají častěji než seznamy krajských soudů. Méně často využívají Komoru soudních tlumočnicků České republiky či jiný způsob.

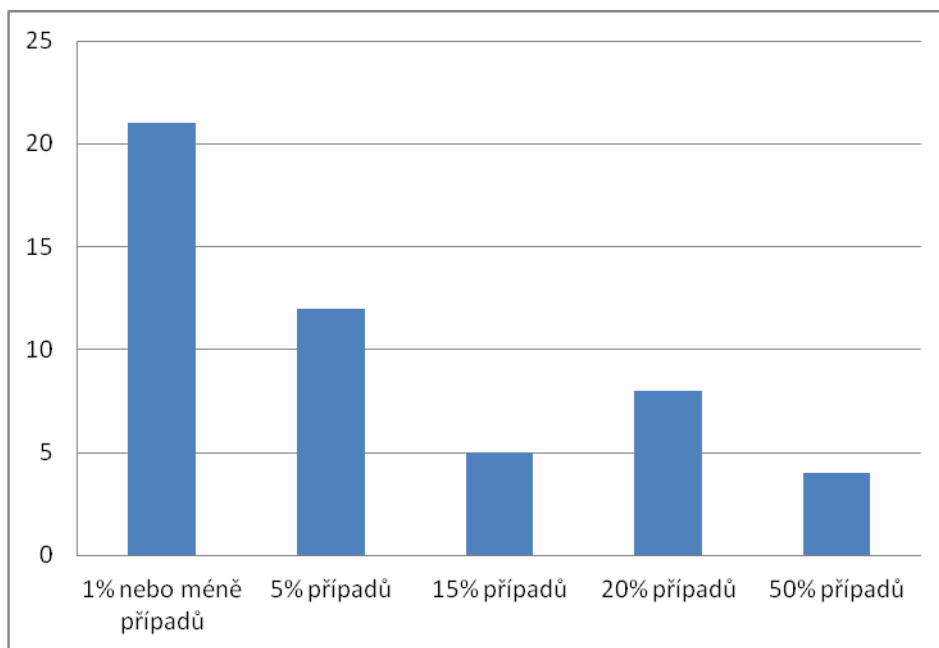

odpovědi v %	Nikdy	výjimečně	občas	často	nejčastěji
na základě předchozích zkušeností	1	6	19	26	48
ze seznamu Ministerstva spravedlnosti ČR	2	5	28	46	19
ze seznamu krajského soudu	4	10	43	31	12
podle doporučení kolegy	3	8	13	55	21
přes Komoru soudních tlumočnicků ČR	12	49	25	12	2
jinak	12	43	25	11	9

graf 29: výběr tlumočnicků – soudci

Otázka 2: Odhadněte, kolik % ze všech Vašich případů je s cizím prvkem:

Otázka byla povinná, soudci byli požádáni, aby odpověď uvedli celým číslem v procentech. Odpovědi je možné snadno shrnout do následujícího grafu. Číselné odpovědi byly zaokrouhleny a roztrženy do pěti skupin (např. odpověď 4-5% byla zaokrouhlena na 5%). Výsledky potvrzují, že tlumočených případů je malý počet. U více než poloviny všech dotázaných soudců tvoří tlumočené případy 5% případů nebo méně.

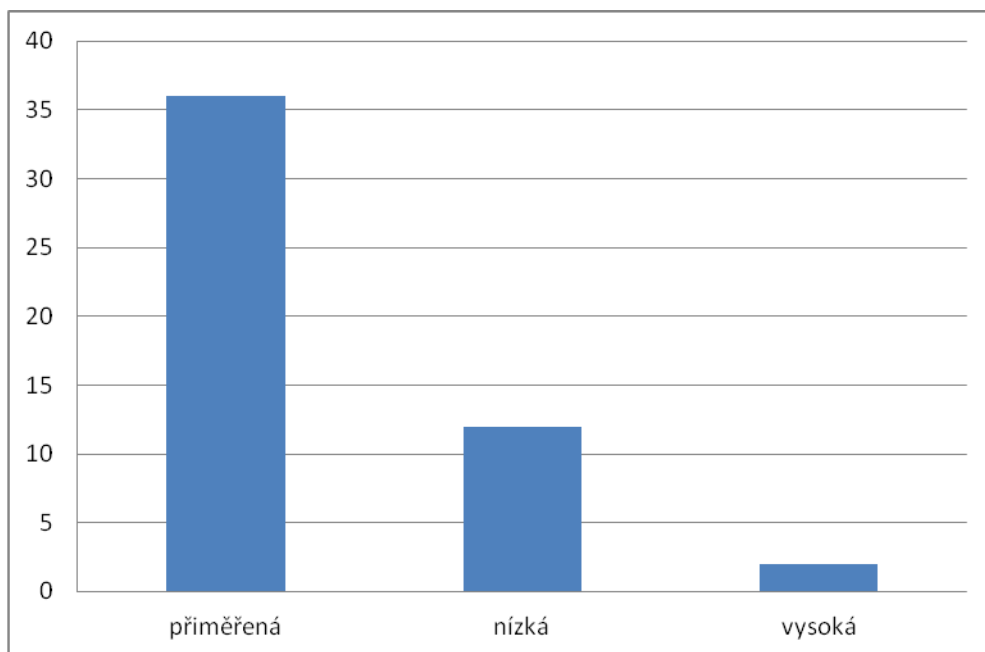

odpověď	počet respondentů	%
1% nebo méně	21	42%
5% případů	12	24%
15% případů	5	10%
20% případů	8	16%
50% případů	4	8%

graf 30: podíl případů s cizím prvkem - soudci

Otázka 3: Jaká je podle Vás výše tlumočného – max. 350 Kč / 1 hod. tlumočení?

Otázka byla povinná, respondenti vybírali jednu ze tří nabízených odpovědí (vysoká, přiměřená, nízká). Pouze dva z respondentů jsou názoru, že je částka 350 Kč za hodinu tlumočení vysoká. 36 z 50 soudců se domnívá, že se jedná o částku přiměřenou, 12 ji považuje za nízkou.

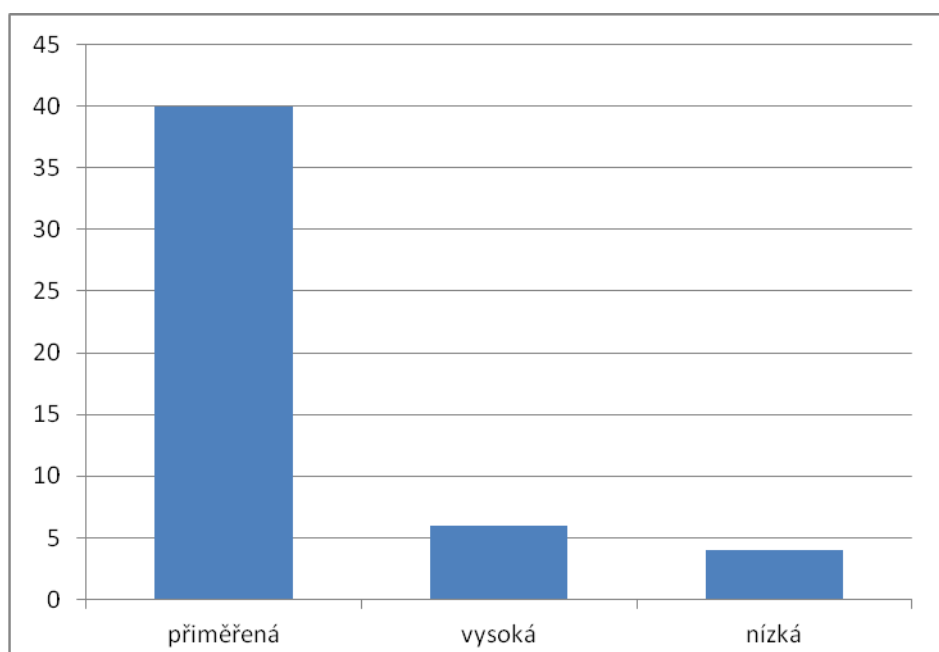

odpověď	počet respondentů	%
Přiměřená	36	72%
Nízká	12	24%
Vysoká	2	4%

graf 31: tlumočné za 1h tlumočení – soudci

Otázka 4: Jaká je podle Vás výše tlumočného – max. 350 Kč / 1 normostrana překladu?

Otázka byla povinná, respondenti rovněž vybírali jednu ze tří nabízených odpovědí (vysoká, přiměřená, nízká). Šest z respondentů zastává názor, že je částka 350 Kč za jednu normostranu překladu vysoká, 40 z 50 soudců se domnívá, že se jedná o částku přiměřenou, čtyři ji považují za nízkou.

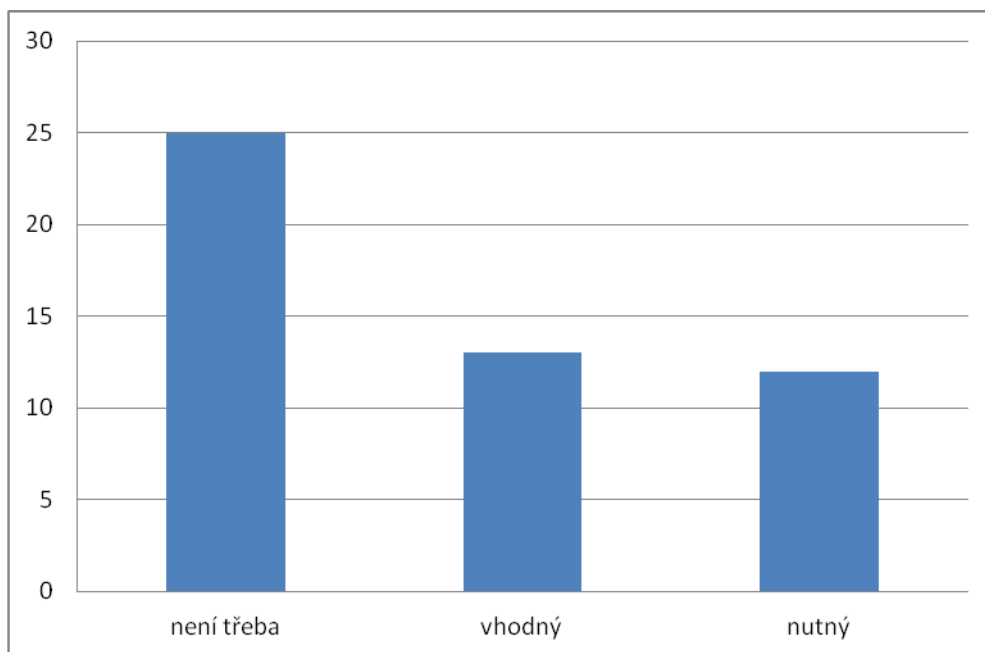

Odpověď	počet respondentů	%
Přiměřená	40	80%
Vysoká	6	12%
Nízká	4	8%

graf 32: tlumočné za 1NS překladu – soudci

Otázka 5: Jak potřebný je podle Vás nový zákon upravující tlumočnickou činnost?

Otázka týkající se nové právní úpravy byla povinná, respondenti volili jednu z nabízených odpovědí. Jedna polovina dotázaných soudců se domnívá, že nový zákon není nutný. Druhá polovina zastává názor, že je nový zákon vhodný či nutný.

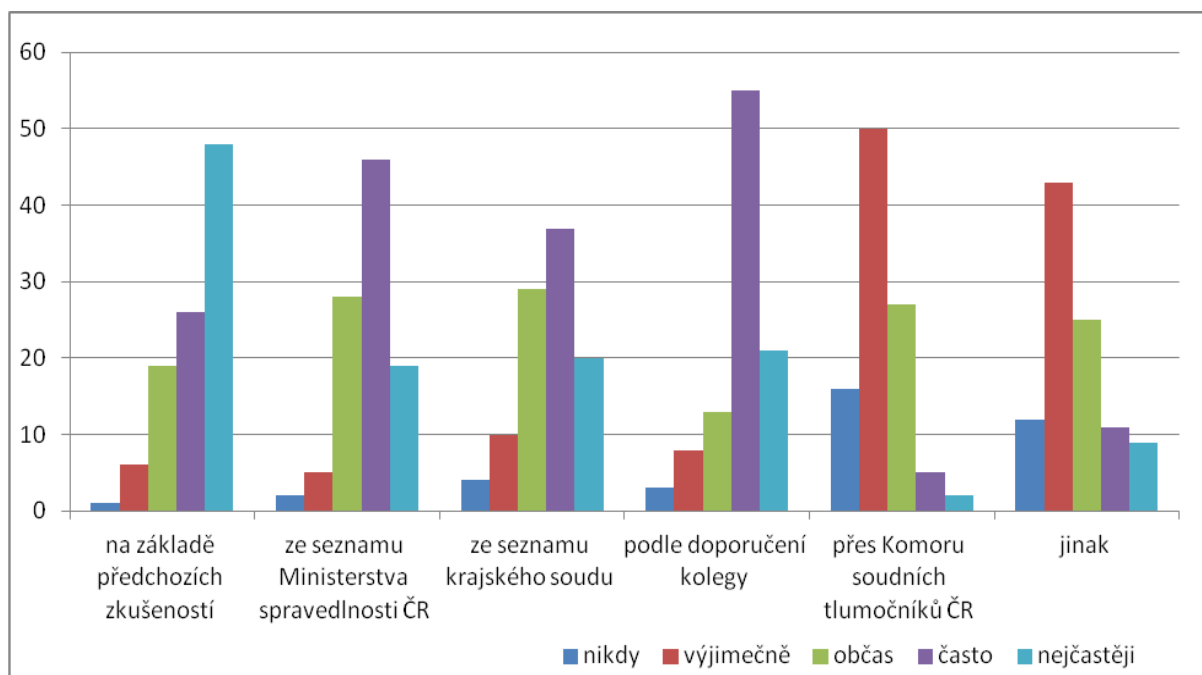

odpověď	počet respondentů	%
není třeba	25	50%
Vhodný	13	26%
Nutný	12	24%

graf 33: nový zákon – soudci

Otázka 6: Jak důležité jsou u soudního tlumočnicka následující schopnosti a vlastnosti?

Otázka byla povinná, respondenti u každé podotázky volili jednu z pěti odpovědí v rozpětí 1 - nejméně důležité, 5 – nejdůležitější. Ukázalo se, že soudci za nejdůležitější považují jazykové znalosti a tlumočnické dovednosti. Hodně důležitá je rovněž neutralita. Nejméně podstatná je pro ně naopak délka tlumočnických zkušeností.

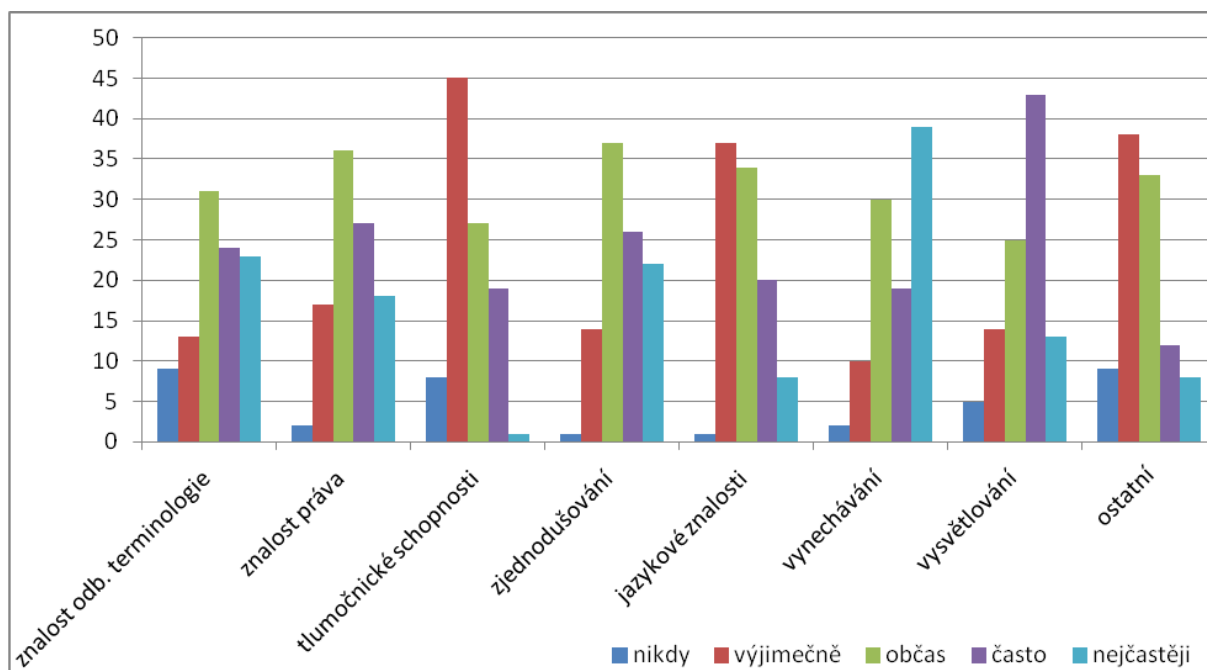

odpovědi v %	není důležité	částečně důležité	středně důležité	hodně důležité	Nejdůležitější
jazykové znalosti	0	5	6	30	59
tlumočnické dovednosti	3	9	21	47	20
právníkové znalosti	11	22	51	13	3
jisté vystupování	15	63	10	7	5
důvěryhodnost	4	8	44	32	12
neutralita	8	18	19	45	10
znalosti cílové a výchozí kultury	12	34	36	15	3
délka tlumočnických zkušeností	49	35	10	4	2

graf 34: tlumočnickovy schopnosti – soudci

Otázka 7: Jaké jsou nejčastější problémy související s prací soudních tlumočnicků?

Otázka byla povinná a skládala se z šesti podotázek. Respondenti se u každé podotázky rozhodovali mezi odpověďmi 1 - nikdy, 2 - výjimečně, 3 - občas, 4 - často, 5 – nejčastěji. Z odpovědí respondentů vyplývá, že za nejčastější problémy, se kterými se při spolupráci s tlumočníky setkávají, je vynechávání, zjednodušování a znalost odborné terminologie. Naopak spíše jako výjimečné hodnotí problémy způsobené nedostatečnými tlumočnickými schopnostmi a jazykovými znalostmi.

odpovědi v %	nikdy	výjimečně	občas	často	nejčastěji
znalost odborné terminologie	9	13	31	24	23
znalost práva	2	17	36	27	18
tlumočnické schopnosti	8	45	27	19	1
zjednodušování	1	14	37	26	22
jazykové znalosti	1	37	34	20	8
vynechávání	2	10	30	19	39
vysvětlování	5	14	25	43	13
ostatní	9	38	33	12	8

graf 35: problémy s tlumočníky - soudci

4.2.3. Vyhodnocení dotazníku – vyšetřovatelé

Počet responsí: 56

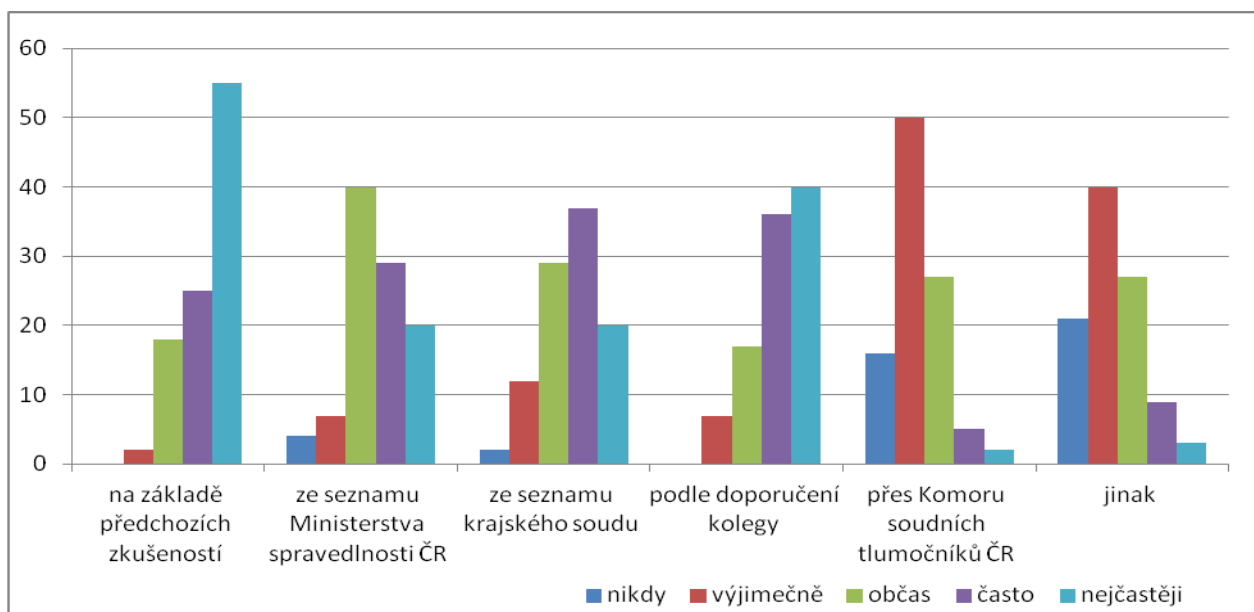
Počet otázek: 7

Průběh šetření 16. 1. 2012 – 22. 2. 2012 a 1. 4. 2012 – 30. 4. 2012

Způsob distribuce dotazníku: internet a papírové dotazníky

Otázka 1: Jak vybíráte tlumočníky?

Otázka byla povinná a skládala se z šesti podotázek. Respondenti se u každé podotázky rozhodovali mezi odpověďmi 1 - nikdy, 2 - výjimečně, 3 - občas, 4 - často, 5 – nejčastěji. Z výzkumu vyplývá, že vyšetřovatelé (stejně jako soudci) při výběru tlumočnicků nejčastěji spoléhají na své předchozí zkušenosti a na radu kolegy. Dále využívají spíše seznamů krajských soudů než seznamu Ministerstva spravedlnosti ČR. Pomocí KST ČR tlumočníky hledají spíše výjimečně.

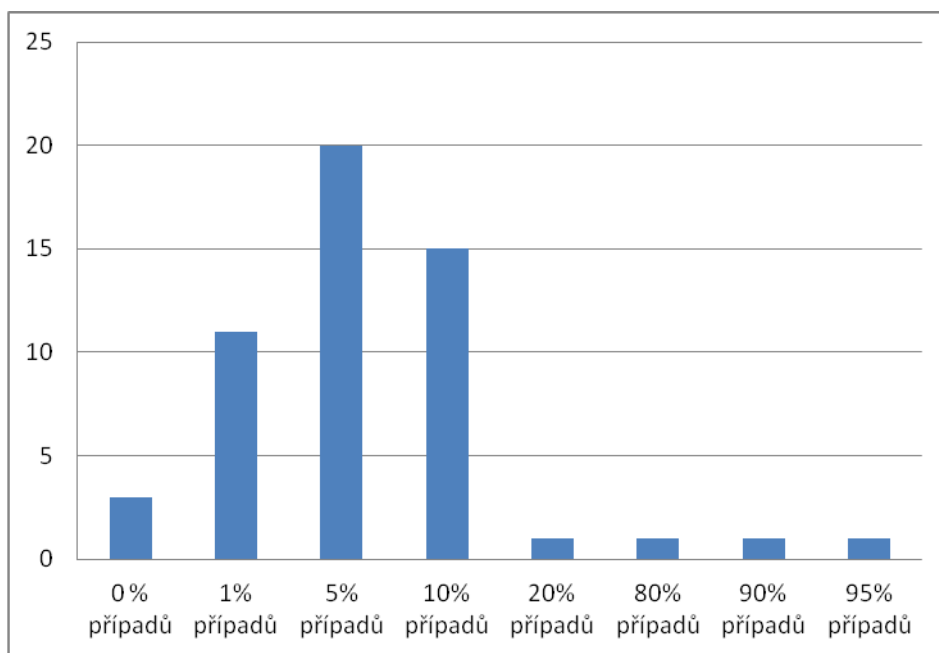

odpovědi v %	nikdy	výji- mečně	občas	často	nejčas- těji
na základě předchozích zkušeností	0	2	18	25	55
ze seznamu Ministerstva spravedlnosti ČR	4	7	40	29	20
ze seznamu krajského soudu	2	12	29	37	20
podle doporučení kolegy	0	7	17	36	40
přes Komoru soudních tlumočnicků ČR	16	50	27	5	2
jinak	21	40	27	9	3

graf 36: výběr tlumočnicků - vyšetřovatelé

Otázka 2: Odhadněte, kolik % ze všech Vašich případů je s cizím prvkem:

Otázka byla nepovinná, vyšetřovatelé odpovídali vlastními slovy. Otázku zodpovědělo 53 respondentů. Stejně jako v případě soudců se ukázalo, že tlumočených případů není velký počet. 38% vyšetřovatelů uvedlo, že se tlumočí pouhých 5% jejich případů. Odpovědi bylo možné snadno shrnout do následujícího grafu:

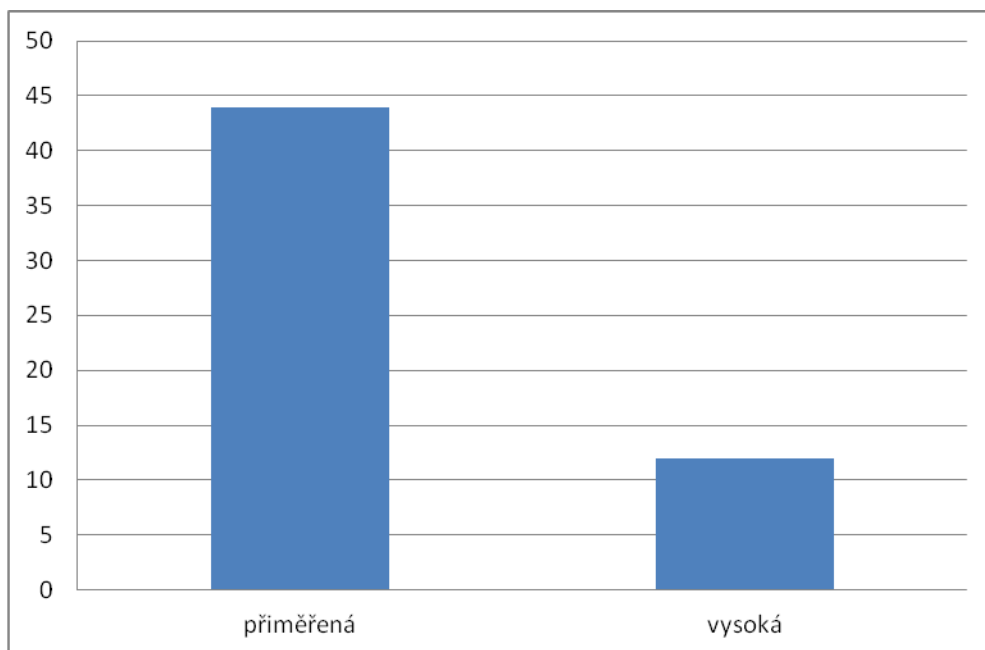

odpověď	počet respondentů	%
0% případů	3	6%
1% případů	11	21%
5% případů	20	38%
10% případů	15	28%
20% případů	1	2%
80% případů	1	2%
90% případů	1	2%
95% případů	1	2%

graf 37: podíl případů s cizím prvkem

Otázka 3: Jaká je podle Vás výše tlumočného (max. 350 Kč / 1 hod. tlumočení)?

Otázka byla povinná, respondenti vybírali jednu ze tří nabízených odpovědí (vysoká, přiměřená, nízká). Žádný z respondentů není názoru, že je částka 350 Kč za hodinu tlumočení nízká. 49 z 56 vyšetřovatelů se domnívá, že se jedná o částku přiměřenou, zbylých 12 ji považuje za vysokou.

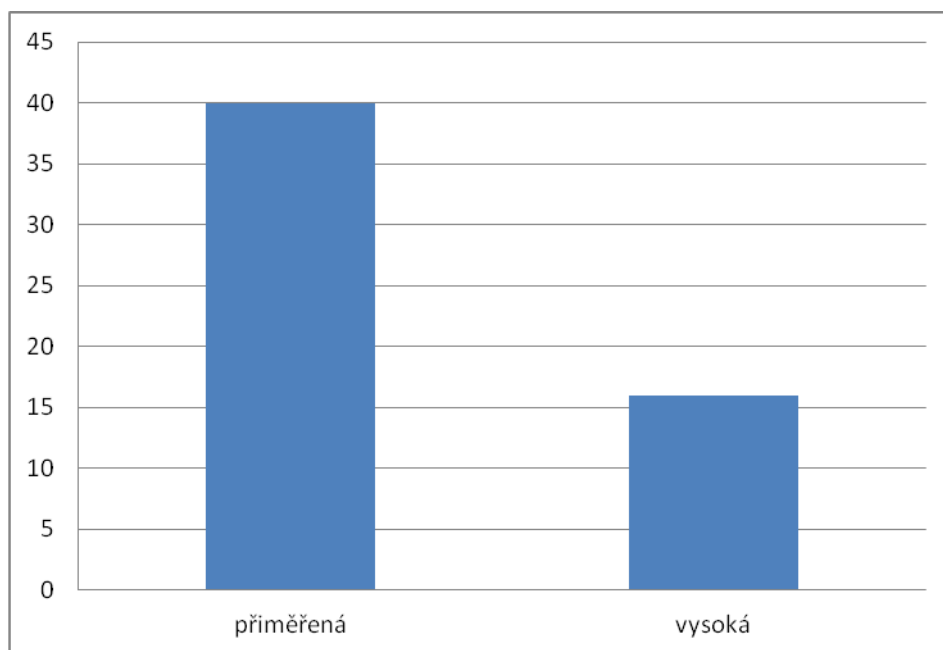

odpověď	počet respondentů	%
přiměřená	44	79%
vysoká	12	21%
nízká	0	0%

graf 38: tlumočné za 1hod. tlumočení - vyšetřovatelé

Otázka 4: Jaká je podle Vás výše tlumočného (max. 350 Kč / 1 normostrana překladu)?

Otázka byla povinná, respondenti rovněž vybírali jednu ze tří nabízených odpovědí (vysoká, průměřená, nízká). Žádný z dotázaných vyšetřovatelů si nemyslí, že by částka 350 Kč za jednu normostranu překladu byla nízká. 40 z 56 vyšetřovatelů se domnívá, že se jedná o částku průměřenou, 16 ji považuje za vysokou.

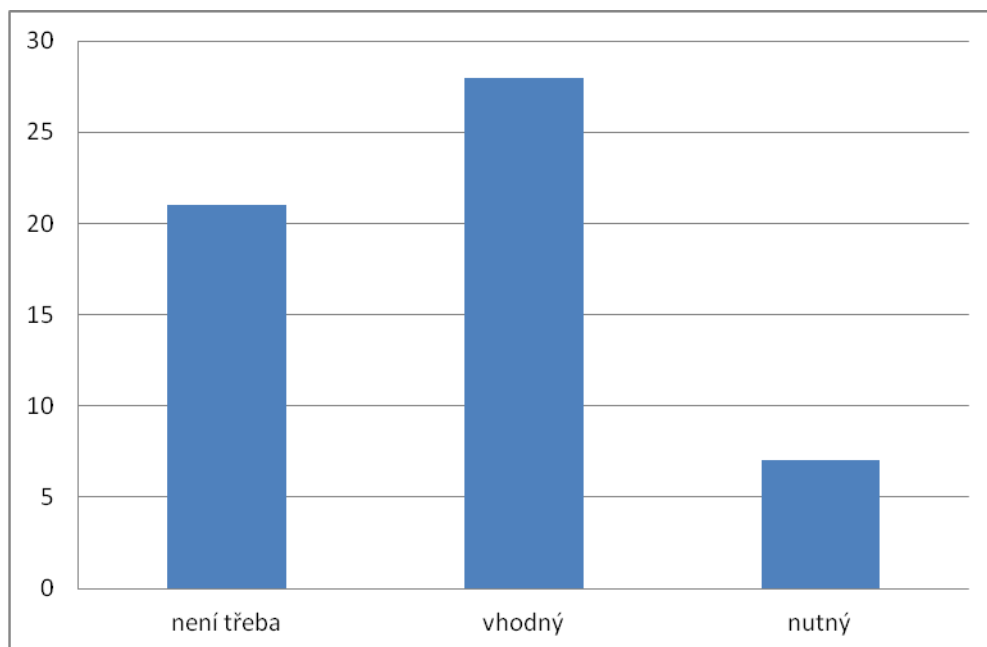

odpověď	počet respondentů	%
průměřená	40	71%
vysoká	16	29%
nízká	0	0%

graf 39: tlumočné za 1 NS překladu - vyšetřovatelé

Otázka 5: Jak potřebný je podle Vás nový zákon upravující tlumočnickou činnost?

Otázka týkající se nové právní úpravy byla povinná, respondenti volili jednu z nabízených odpovědí. Polovina vyšetřovatelů (28 z 56 dotázaných) se domnívá, že je nový zákon vhodný, 7 z nich říká, že je nutný.

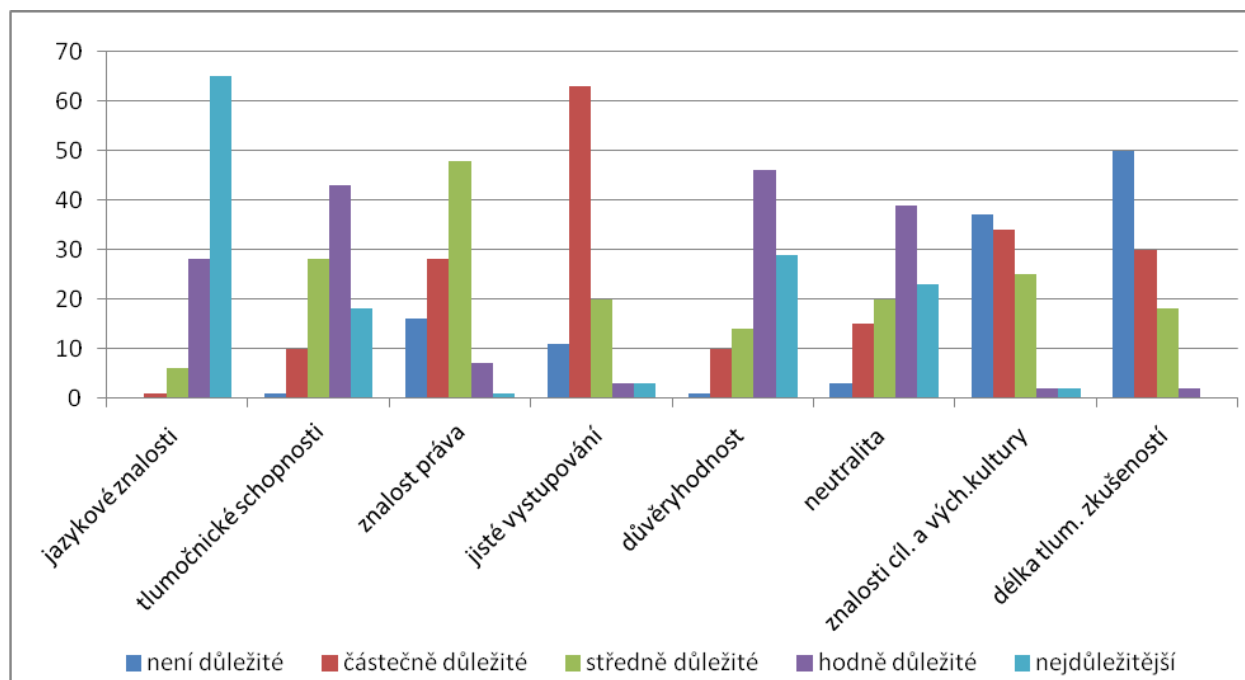

odpověď	počet respondentů	%
není třeba	21	37%
vhodný	28	50%
nutný	7	13%

graf 40: nový zákon – vyšetřovatelé

Otázka 6: Jak důležité jsou u soudního tlumočníka následující schopnosti a vlastnosti?

Otázka byla povinná, respondenti u každé podotázky volili jednu z pěti odpovědí v rozpětí 1 – nejméně důležité, 5 – nejdůležitější. Vyšetřovatelé považují za nejdůležitější jazykové znalosti, ale rovněž tlumočnické schopnosti, neutralita a důvěryhodnost jsou pro ně hodně důležité. Znalostem cílové a výchozí kultury a délce tlumočnických zkušeností naopak takový význam nepřikládají.

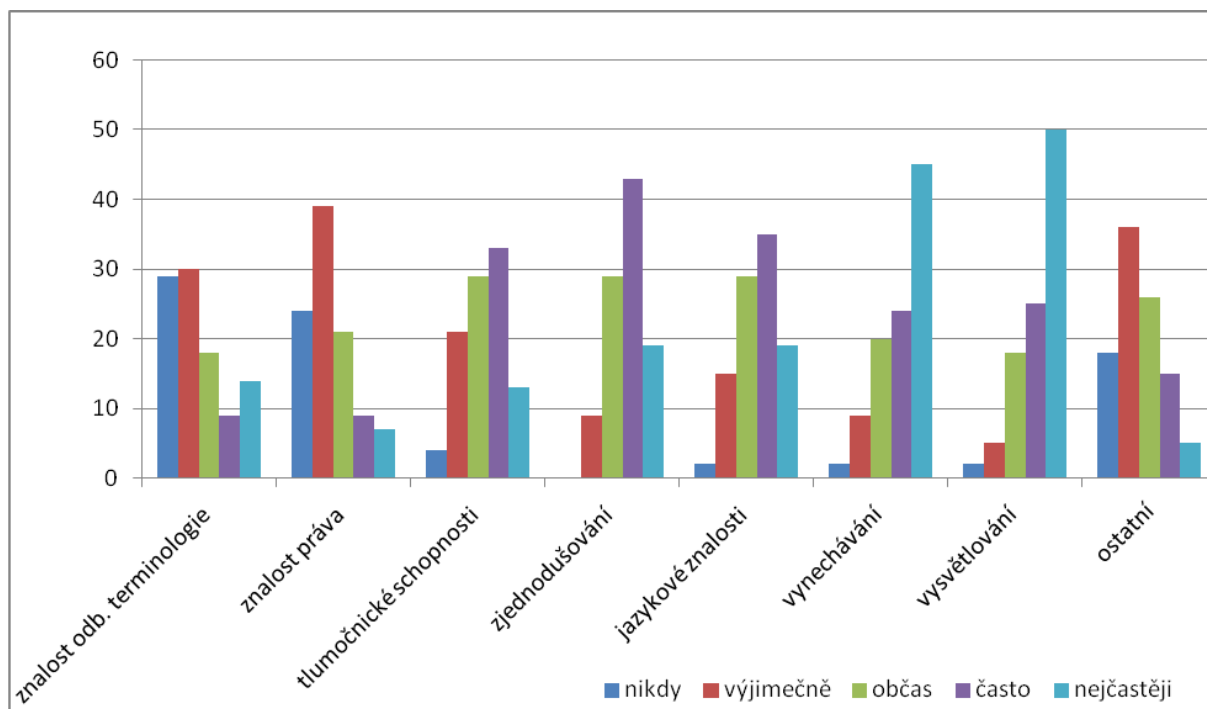

odpovědi v %	není důležité	částečně důležité	středně důležité	hodně důležité	nejdůležitější
jazykové znalosti	0	1	6	28	65
tlumočnické schopnosti	1	10	28	43	18
znalost práva	16	28	48	7	1
jisté vystupování	11	63	20	3	3
důvěryhodnost	1	10	14	46	29
neutralita	3	15	20	39	23
znalosti cílové a výchozí kultury	37	34	25	2	2
délka tlumočnických zkušeností	50	30	18	2	0

graf 41: tlumočnickovy schopnosti – vyšetřovatelé

Otázka 7: Jaké jsou nejčastější problémy související s prací soudních tlumočnicků?

Otázka byla povinná a skládala se z šesti podotázek. Respondenti se u každé podotázky rozhodovali mezi odpověďmi 1 - nikdy, 2 - výjimečně, 3 - občas, 4 - často, 5 – nejčastěji. Z výzkumu vyplývá, že vynechávání a přílišné vysvětlování jsou nejčastější problémy, se kterými se vyšetřovatelé spolupracující s tlumočníky setkávají. Naopak znalost odborné terminologie nebo práva tak často problémy nezpůsobuje.

odpovědi v %	nikdy	výjimečně	občas	často	nejčastěji
znalost odborné terminologie	29	30	18	9	14
znalost práva	24	39	21	9	7
tlumočnické schopnosti	4	21	29	33	13
zjednodušování	0	9	29	43	19
jazykové znalosti	2	15	29	35	19
vynechávání	2	9	20	24	45
vysvětlování	2	5	18	25	50
ostatní	18	36	26	15	5

graf 42: problémy s tlumočníky - vyšetřovatelé

4.3. Shrnutí empirické části a návrh na zlepšení dosavadní praxe

Na základě výzkumu lze určit profil typického soudního tlumočnicka v České republice. Typický soudní tlumočnick v České republice je žena, které je mezi 40 – 49 lety a je absolventkou magisterského studijního oboru filologie. O jmenování soudním tlumočnickem se ucházela jednou a hned napoprvé byla jmenována. Soudnímu tlumočení se věnuje 10 – 14 let. Jejím rodným jazykem je čeština, pracovním jazykem je některý z velkých evropských jazyků. Není absolventkou kurzu právníckého minima, ani nemá jiné právnícké vzdělání. Kurzy dalšího vzdělávání pravidelně nenavštěvuje, není členkou KST ČR a neuzavřela pojištění profesní odpovědnosti. Jako soudní tlumočnice se nespecializuje na žádné obory. Vedle činnosti soudního tlumočnicka se věnuje jinému povolání, než je překlad nebo tlumočení. Vykonává-li činnost soudního tlumočnicka, jedná se většinou o překlady, tlumočení je méně časté. Pro státní orgány měsíčně tlumočí nejvýše 1-5 hodin a přeloží 1-5 normostran za měsíc. Pro soukromé fyzické a právnícké osoby téměř netlumočí, překládá pro ně nejvýše kolem pěti normostran za měsíc. Počet získaných zakázek od všech subjektů zůstává neměnný. Výši tlumočného v případě překladu i tlumočení považuje za nízkou. Novou právní úpravu činnosti soudního tlumočnicka by uvítala.

Nyní přikročíme k vyhodnocení hypotéz, které jsme si stanovili na samém počátku výzkumu:

a) Soudní tlumočníci jsou dobře připraveni na chystanou změnu právní úpravy soudního tlumočení.

Jedním z cílů výzkumu bylo zjistit, jak jsou soudní tlumočníci připraveni na plánované změny v právní úpravě soudního tlumočení. KST ČR již několik let spolupracuje s Ministerstvem spravedlnosti ČR na úpravách stávajícího zákona 36/1967 Sb., do dnešního dne však vznikly pouze novely, které měly vyřešit nejzávažnější problémy do té doby, než bude připraven zákon nový. Nový zákon se několik let neustále odkládal, teprve v listopadu 2011 vydala vláda České republiky usnesení k návrhu věcného záměru zákona o zapsaných tlumočnicích a překladatelích a stanovila, že do 31. srpna 2012 má být návrh nového zákona předložen a nabýt účinnosti v březnu 2013.¹⁰¹ Pokud plánované změny vejdou v platnost, mnoho stávajících soudních tlumočnicků přestane splňovat podmínky jmenování. Jednou z nich má být například povinnost uzavřít profesní pojištění odpovědnosti za škodu. V současné době pojištění nemá 90% tlumočnicků. Jen malý počet tlumočnicků (přibližně 30%) navštěvuje kurzy dalšího vzdělávání,

¹⁰¹ viz kap. 3.1. Vývoj české právní úpravy týkající se soudního tlumočení

které mají být v budoucnosti povinné. Hypotézu „Soudní tlumočníci jsou dobře připraveni na chystanou změnu právní úpravy soudního tlumočení.“ jsme v našem výzkumu vyvrátili.

b) Soudní tlumočníci považují své finanční ohodnocení za neadekvátní.

Tlumočníci se ve velké většině případů shodli na tom, že je tlumočné nízké. 66% tlumočnicků si myslí, že je tlumočné za jednu hodinu tlumočení nízké. 55% tento názor zastává i v případě ohodnocení za jednu normostranu překladu. Žádný tlumočnick nepovažuje finanční ohodnocení tlumočnicků za vysoké. I vzhledem k minimálním doporučovaným tarifům JTP za překlad a tlumočení můžeme hypotézu „Soudní tlumočníci považují své finanční ohodnocení za neadekvátní.“ jednoznačně potvrdit. Nízké finanční ohodnocení soudních tlumočnicků zajisté bude jedním z důvodů, proč tlumočníci málo investují do dalšího vzdělávání či pojištění profesní odpovědnosti. Současná výše tlumočného neodpovídá náročnosti tlumočnických úkonů. Nízké ohodnocení může vést k tomu, že si tlumočníci opatřují tlumočnické razítko spíše za komerčními účely pro překlady a tlumočení pro soukromé fyzické a právnické osoby, kterým účtují ceny smluvní a nikoliv ceny stanovené vyhláškou.

c) Soudy a vyšetřovatelé tlumočnický neúměrně zatěžují, bylo by jich potřeba více.

Soudců a vyšetřovatelů jsme se ptali, jaký podíl všech jejich případů se tlumočí. Výzkum provedený mezi tlumočnický ukázal, že zakázek mnoho nemají a také z odpovědí soudců a vyšetřovatelů vyplývá, že počet případů s cizím prvkem je oproti případům vedeným pouze česky, nízký (u obou skupin respondentů z převážné části pod 5%). Obě skupiny respondentů navíc uvedly, že tlumočnick nejčastěji volí na základě předchozích zkušeností nebo se o výběru tlumočnicka poradí s kolegou. Z hlediska zajištění kvality tlumočení je to pochopitelné, soudci a vyšetřovatelé raději zvolí tlumočnicka, se kterým mají dobré zkušenosti a vědí, že se na něj mohou spolehnout. Pokud však budou tlumočníci vybírání především tímto způsobem, může mít část tlumočnicků obtíže se získáváním zakázek, a to především u velkých jazyků, pro které je jmenováno hodně tlumočnicků. Zastáváme však názor, že tato situace není bezvýchodná. Zvýšení počtu zakázek je podle nás možné například díky členství v KST ČR. Tuto skutečnost nám potvrdilo i několik tlumočnicků, kteří se kladně vyjádřili o členství v KST ČR v našem výzkumu. Komora v minulém roce začala připravovat dispečink tlumočnických služeb pro soudy, státní zastupitelství a policejní orgány ČR, který bude na telefonu nepřetržitě přijímat objednávky tlumočení a předávat je tlumočnickům, kteří v danou dobu budou k dispozici a projeví o zakázku zájem. Zakázky budou spravedlivě rozdělovány mezi všechny tlumočnický, kteří se projektu zúčastní. Pokud se fungování dispečinku osvědčí v praxi a rozšíří se povědomí o této službě

mezi soudy, státními zastupitelstvími a vyšetřovateli, stane se dispečink zajisté jednou z možností, jak tlumočníci mohou získat zakázek více.

d) Soudy a vyšetřovatelé rovněž považují finanční ohodnocení tlumočnicků za nízké.

Tlumočníci se v nadpoloviční většině shodli, že tlumočné považují za nízké (66% považuje sazbu za hodinu tlumočení za nízkou, 52% si myslí, že i sazba za 1 NS překladu není dostatečně vysoká, žádný tlumočník nepovažuje finanční ohodnocení za vysoké.) Podíváme-li se, jak odpověděli soudci, zjistíme, že názor tlumočnicků nesdílí. Většina soudců považuje výši tlumočného za přiměřenou (72% v případě tlumočení, 80% v případě překladu), objevily se i názory, že je tlumočné vysoké (4% v případě tlumočení, 12% v případě překladu). Jen malá část soudců si myslí, že je tlumočné nízké (24%, respektive 8%). Vyšetřovatelé sdílí podobný názor. Většina z nich odpověděla, že je tlumočné přiměřené (79% a 71%), žádný vyšetřovatel si nemyslí, že je tlumočné nízké. Hypotéza „Soudy a vyšetřovatelé rovněž považují finanční ohodnocení tlumočnicků za nízké.“ tedy musí vyznít v neprospěch tlumočnicků a být zamítnuta. Doufejme, že některé evropské projekty, instituce EULITA a KST ČR, kterými jsme se v této práci zabývali, splní svůj účel osvěty mezi soudci, vyšetřovateli i dalšími účastníky soudních řízení a přispějí ke zlepšení situace i v České republice. Jedině pokud se bude spolupráce mezi zmíněnými subjekty dále rozvíjet, můžeme dosáhnout zlepšení současného stavu.

V závěru našeho empirického výzkumu bychom chtěli zmínit obtíže, se kterými jsme se během výzkumu setkali. Jedním z problémů byla aktuálnost využívaných zdrojů. Oficiální server českého soudnictví obsahuje evidenci soudních tlumočnicků, která je zastaralá. Vzhledem k tomu, že se jedná o portál oficiální a databáze je každému veřejně přístupná, očekávali bychom, že bude aktuální a úplná. Při oslovování tlumočnicků se však ukázalo, že tomu tak není. Výzkum ukázal, že jsou v seznamu uvedeni i tlumočníci, kteří činnost soudního tlumočnicka již léta nevykonávají. V mnoha případech je navíc uvedeno pouze jméno tlumočnicka, ale chybí telefon nebo email, často profil tlumočnicka kromě jména a pracovních jazyků neobsahuje údaje žádné. V několika případech zveřejněné emailové adresy nefungují, jsou tedy buď chybně uvedeny, nebo již neexistují. Tento nedostatek by měl být napraven a seznam by měl obsahovat pouze jména tlumočnicků, kteří tlumočnickou činnost skutečně vykonávají. Úplná a aktuální databáze soudních tlumočnicků by usnadnila a urychlila hledání všem, kteří tlumočnické služby potřebují. Je samozřejmě nutné zvážit, jaké informace je vhodné zveřejnit v databázi, která je veřejně přístupná na internetu. O případech, kdy byly tlumočnickovy osobní údaje zneužity nebo bylo

tlumočnickovi vyhrožováno, informoval bulletin Soudní tlumočnické služby.¹⁰² Ochranu dat je možné zajistit například pomocí kontaktního formuláře, ve kterém by zadavatel překladu či tlumočení vyplnil potřebné údaje a odeslal je zvolenému tlumočnickovi, aniž by musel znát veškeré jeho kontaktní údaje. Dalším řešením by bylo uvádět pouze email. S novým zákonem upravujícím tlumočnickou činnost by měl vzniknout nový centrální registr tlumočnicků a překladatelů, se kterým očekáváme zlepšení stávajícího stavu.

Největším problémem, se kterým jsme se ve výzkumu setkali, bylo již zmíněné obtížné kontaktování soudců a vyšetřovatelů a následně velmi nízká návratnost dotazníků. Zde spatřujeme největší nedostatek provedeného výzkumu. Kontakty na tlumočnické služby jsou ve většině případů na internetu dostupné, u soudců a vyšetřovatelů tomu tak není. Soudce je možné oslovit pouze přes podatelny soudů a vyšetřovatele přes jednotlivé útvary Policie ČR. Výrazného nárůstu počtu respondentů mezi soudci a vyšetřovateli jsme dosáhli díky pomoci Mgr. Marie Cimrové a Mgr. Vratislava Cimra, kteří se v prostředí soudů a vyšetřovatelů pohybovali celý život a díky svým kontaktům a ochotě nám výzkum pomohli uskutečnit.

¹⁰² viz např. bulletin *Soudní tlumočnické služby* 2/2009, str. 8-9.

5. Závěr

V této diplomové práci jsme si nejprve představili nejdůležitější právní dokumenty EU, které zakotvují právo na rovný přístup ke spravedlnosti a právo na spravedlivý proces, se kterým je úzce spjato právo na tlumočníka. Dále jsme se zabývali evropskými projekty a institucí EULITA, jejichž cílem je zvyšovat kvalitu tlumočení v zemích Evropské unie, protože jediné kvalitní a kvalifikovaní tlumočníci mohou přispět k tomu, aby zmíněná práva zakotvená v závazných právních předpisech, mohla být skutečně zajištěna. Popsali jsme, jak funguje tlumočení na Soudním dvoře Evropské unie, jehož tlumočníci procházejí náročným výběrovým řízením. Dále jsme se věnovali hlavní oblasti našeho zájmu, tedy současnému stavu soudního tlumočení v České republice. Zabývali jsme se vývojem právní úpravy soudního tlumočení od úplných počátků až do současné doby a snažili jsme se zahrnout i vývoj, který očekáváme v blízké budoucnosti.

Soudní tlumočení je velmi aktuální téma, které lze zkoumat z mnoha perspektiv. O aktuálnosti tohoto tématu svědčí i skutečnost, že tato práce musela být několikrát upravována, aby obsahovala ve své konečné verzi pouze správné a aktuální informace o současném vývoji. Zejména česká právní úprava soudního tlumočení je záležitost velmi diskutovaná a opakovaně probíraná na mnoha akcích KST ČR. V současné době (srpen 2012) nejsou dostupné informace o tom, zda bude nová právní úprava skutečně platit od března 2013, jak se po dlouhou dobu očekávalo, případně zda bude termín opět odložen. Nyní se zákon o zapsaných tlumočnících a překladatelích stále nachází v podobě návrhu věcného záměru. Doufejme však, že se změn brzy dočkáme a více než 40 let starý zákon o znalcích a tlumočnících bude v dohledné době minulostí.

Výzkum ukázal, že stávající soudní tlumočníci na plánované změny zákona nejsou připraveni. Důvody mohou být různé. Může to být například skutečnost, že jako soudní tlumočníci mají málo zakázek, že se cítí být špatně finančně ohodnoceni, že je pro ně soudní tlumočení pouze okrajová činnost a více se věnují výkonu jiného povolání. Důvodů může být více, některé náš výzkum pravděpodobně ani nezohlednil. Doufejme však, že nový zákon v platnost brzy vstoupí, povede ke zvýšení kvality soudního tlumočení a tlumočnickou činnost tak budou vykonávat kvalifikovaní a zkušení tlumočníci, kteří se zároveň budou cítit adekvátně finančně ohodnoceni poté, co jednou z dalších změn bude snad i výše tlumočného. Takový „ideální“ stav by vedl ke spokojenosti nejen u tlumočnicků, ale i u soudců a vyšetřovatelů, kteří se bez tlumočnicků v některých případech neobejdou.

Na úplný závěr bychom chtěli říci, že provedení výzkumu mezi zmíněnými skupinami respondentů byl nelehký úkol. Uvědomujeme si, že především výzkum mezi soudci a vyšetřovateli má svá omezení. Získané informace nejsou tak podrobné, jak bychom si přáli. Závěry však můžeme vnímat jako naznačení určité tendence, kterou by bylo potřeba dále zkoumat. Abychom získali detailnější náhled do spolupráce soudců, vyšetřovatelů a tlumočnicků, potřebovali bychom provést rozsáhlejší výzkum mezi větším počtem respondentů. Toto bohužel nebylo v našich možnostech, ale mohlo by se jednat o velmi zajímavé téma některé z budoucích diplomových prací, které na Ústavu translatologie vzniknou. Úkol by to byl zajisté nelehký, leč velmi zajímavý a přínosný.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá současným stavem soudního tlumočení v České republice. Je rozdělena na část teoretickou a empirickou.

V teoretické části je nejprve pojednáno o soudním tlumočení na úrovni Evropské unie. Práce se věnuje legislativě upravující právo na tlumočníka, které je nedílnou součástí práva na rovný přístup ke spravedlnosti a musí být garantováno všemi státy EU. Aby však práva evropských občanů mohla být řádně zajištěna, je nutné, aby státy EU a jejich soudy, úřady a policie vzájemně spolupracovaly. Efektivní spolupráce se však neobejde bez kvalifikovaných tlumočnicků. Právě zvyšování kvality soudního tlumočení je cílem mnoha evropských projektů, jejichž přehled je v této kapitole uveden. Dále následuje vývoj české právní úpravy soudního tlumočení od jejich počátků do současnosti. Zmíněn je rovněž očekávaný vývoj v blízké budoucnosti a významné instituce, EULITA a KST ČR, které se v oblasti soudního tlumočení aktivně angažují a zasazují se o profesionalizaci soudního tlumočení v celé Evropské unii, respektive v České republice.

Empirickou část tvoří výzkum provedený formou dotazníkového šetření mezi soudními tlumočníky, soudci a vyšetřovateli. Jedním z cílů výzkumu bylo nalézt odpověď na otázku, kdo současní čeští soudní tlumočníci jsou. Na základě zjištěných poznatků byl sestaven profil typického českého soudního tlumočníka. Výzkum ukázal, že dnešní čeští tlumočníci nejsou připraveni na přísnější požadavky, které s sebou přinese změna stávajícího zákona. Dalším zjištěním bylo, že soudní tlumočníci mají málo zakázek a finanční ohodnocení nepovažují za dostatečné. Toto může být důvodem, proč nejsou motivováni k dalšímu vzdělávání, k členství v Komoře či k uzavření pojištění profesní odpovědnosti za škodu. Tyto a další podmínky však budou muset splňovat, až pravděpodobně v roce 2013 vstoupí v platnost nový zákon. I z výzkumu mezi soudci a vyšetřovateli vyplynulo, že počet případů s cizím prvkem není ve srovnání s netlumočenými případy vysoký. Nabízí se tedy zamyšlení nad tím, jak soudním tlumočnickům zajistit větší počet zakázek a motivovat je ke zvyšování kvalifikace.

Summary

This thesis deals with the current state of court interpretation in the Czech Republic. It is divided into a theoretical and an empirical part.

First of all in the theoretical part court interpretation at European Union level is discussed. The work deals with the legislation governing the right to an interpreter, which is an integral part of the right to equal access to justice and must be guaranteed by all EU countries. However, the rights of European citizens can be properly secured, only if the EU Member States and their courts, offices and police cooperate. Effective cooperation cannot exist without qualified interpreters. Improving the quality of court interpretation is precisely the goal of many European projects, whose overview is given in this chapter. This is followed by the development of Czech law on court interpretation from its early beginnings to the present. Mentioned are also the expected developments in the near future and important institutions, EULITA and KST ČR, which are involved in the area of court interpretation very actively and are committed to the professionalization of court interpretation throughout the European Union and in the Czech Republic respectively.

The empirical part consists of research conducted through a questionnaire survey among court interpreters, judges and investigators. One of the aims of the research was to answer the question of who the present Czech court interpreters are. Based on the survey findings, the profile of a typical Czech court interpreter was compiled. It turned out that today's interpreters are not ready for the tougher requirements that will be brought with the change to the existing law. Another finding was that court interpreters only have a few contracts and the financial rewards are not considered sufficient. This may be the reason why they are not motivated to seek further education, to seek membership in the Chamber of court appointed interpreters or to pay for the professional liability insurance. However, these and other conditions will have to be met, when the new law enters into force probably in 2013. Even the survey among judges and investigators showed that the number of interpreted cases, compared to cases where no interpreters are needed, is not high. It would be suitable to reflect this Issue on how interpreters could be ensured a greater number of contracts and how they can be motivated to improve their skills.

Bibliografie

ANGELELLI, Claudia. *Revisiting the interpreter's role: a study of conference, court, and medical interpreters in Canada, Mexico, and the United States*. Philadelphia: John Benjamins Pub., 2004, 125 s. ISBN 90-272-1671-1.

ALCARAZ VARÓ, Enrique a Brian HUGHES. *Legal translation explained*. Northampton, MA: St. Jerome Pub., 2002, 204 s. ISBN 19-006-5046-0.

BDÜ: *Fachzeitschrift für Dolmetscher und Übersetzer MDÜ*, Gerichtsdolmetscher - 1/2011, 57. Jahrgang, Berlin: BDÜ, 2011, ISSN 1618-5595.

BERK-SELIGSON, Susan. *The bilingual courtroom: court interpreters in the judicial process : with a new chapter*. Chicago: University of Chicago Press, 2002, 323 s. ISBN 02-260-4378-9.

ČEŇKOVÁ, Ivana. *Teorie a didaktika tlumočení*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2001, 176 s. ISBN 80-85899-62-0.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1993, 374 s. ISBN 80-718-4141-2.

EDWARDS, Alicia Betsy a Brian HUGHES. *The practice of court interpreting*. Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co., 1995, 192 s. ISBN 15-561-9684-9.

GONZÁLEZ, Roseann Dueñas, Victoria F VÁSQUEZ a Holly MIKKELSON. *Fundamentals of court interpretation: theory, policy, and practice*. Durham, NC: Carolina Academic Press, 1991, 645 s. ISBN 08-908-9414-0.

HALE, Sandra Beatriz. *The discourse of court interpreting: discourse practices of the law, the witness, and the interpreter*. Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co., 2004, 265 s. ISBN 90-272-1658-4.

HERTOG, Erik. Victoria F VÁSQUEZ a Holly MIKKELSON. *Aequitas: access to justice across language and culture in the EU*. Antwerpen: Lessius Hogeschool, Departement Vertaler-Tolk, 2001, 222 s. ISBN 90-804-4388-3.

HERTOG, Erik. *Aequalitas: equal access to justice across language and culture in the EU : Grotius project 2001/GRP/015*. Antwerpen: Lessius Hogeschool, Departement Vertaler-Tolk, 2003, 223 s. ISBN 978-908-0697-928.

HERTOG, Erik, Jan van GUCHT a Holly MIKKELSON. *Status quaestionis: questionnaire on the provision of legal interpreting and translation in the EU*. Portland: Distribution for the USA and Canada, International Specialized Book Services, 2008, 254 s. ISBN 90-509-5804-4.

HOCHKOFER, Daniela. *Gerichtsdolmetschen in Italien von der Ausbildung zur Praxis*. Diplomová práce. Wien: Universität Wien, 2010. 177 s. Vedoucí práce Ao. Univ.-Prof. Dr. Franz Pöchhacker.

CHLÁDKOVÁ, Kateřina. *Tlumočník v trestním řízení*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 43 s. Vedoucí práce JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.

CHOVANEC, Jan, Miroslav BÁZLIK a Teodor HREHOVČÍK. *Soudní překlad a tlumočení*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 407 s. ISBN 978-80-7357-684-4.

KADRIC, Mira. *Dolmetschen bei Gericht: Erwartungen, Anforderungen, Kompetenzen*. Wien: WUV-Universitätsverlag, 2001, 244 s. ISBN 3-85114-573-9.

KEIJER-LAMBOOY, Heleen, Willem Jan GASILLE. *Aequilibrium: instruments for lifting language barriers in intercultural legal proceedings*. Utrecht: ITV Hogeschool voor Tolken en Vertalen, 2005, 222 s. ISBN 90-809-5091-2.

KOTAŠOVÁ, Dita. *Komunitní tlumočení pro státní správu ve styku s cizinci*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. 70 s. Vedoucí práce Ivana Čeňková.

KSTČR - *Soudní tlumočení v teorii a praxi*, Praha: Prospektum, 2009, 35 s. ISBN 978-80-7175-147-2.

KSTČR. *Soudní tlumočník*. Praha 2011, 1/2011. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/bulletin-soudni-tlumocnik>

KSTČR. *Soudní tlumočník*. Praha 2011, 2/2010. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/bulletin-soudni-tlumocnik>

KSTČR. *Soudní tlumočník*. Praha 2010, 1/2010. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/bulletin-soudni-tlumocnik>

KSTČR. *Soudní tlumočník*. Praha 2010, 2/2009. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/bulletin-soudni-tlumocnik>

KSTČR. *Soudní tlumočník*. Praha 2009, 1/2009. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/bulletin-soudni-tlumocnik>

MIKKELSON, Holly. *Introduction to court interpreting*: Northampton, MA: St. Jerome, 2000, 106 s. ISBN 19-006-5030-4.

PÖCHHACKER, Franz. *Introducing interpreting studies*. 1st publ. London: Routledge, 2004, 252 s. ISBN 04-152-6887-7.

SCHELLE, Karel, Jana ČUHELOVÁ. *Staatsanwaltschaft in der Tschechischen Republik (Geschichte, Gegenwart und Perspektiven)*. Norderstedt: Grin Verlag, 2009, 387 s. ISBN 978-3-640-41762-9.

SINÁPÍ, František Ignác Jus. *Práva městská Království českého a Markrabství moravského*. 1701.

SOJÁKOVÁ, Jana. *Postavení soudního tlumočníka v České republice (teoreticko-empirická studie)*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. 103 s. Vedoucí práce Ivana Čeňková.

SURYNEK, Alois. *Základy sociologického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Management Press, 2001, 160 s. ISBN 80-726-1038-4.

VYKOUPILOVÁ, Helena. 2001. *Soudní tlumočníci v ČR – kdo jsme a kam směřujeme*. TOP. č. XII, 60. s. 6.

WADENSJÖ, Cecilia, Birgitta ENGLUND DIMITROVA a Anna-Lena NILSSON. *The critical link 4: professionalisation of interpreting in the community : selected papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings, Stockholm, Sweden, 20-23 May 2004*. 1st publ. Philadelphia: John Benjamins Pub. Co., 2004, xii, 252 s. ISBN 90-272-1678-9.

Internetové zdroje

Aequitas: <http://www.agisproject.com>

Building Mutual Trust Project: <http://www.lr.mdx.ac.uk/mutual-trust>

EU zaručí právo na překlad a tlumočení v trestním řízení:
<http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?articleid=320&zoneid=4>

EULITA: <http://eulita.eu>

Evropská komise - Budování evropského prostoru práva: http://ec.europa.eu/justice/index_cs.htm

Evropský parlament: Prostor svobody, bezpečnosti a práva - obecné aspekty:
http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/freedom/article_7305_cs.htm

Generální ředitelství Evropské komise pro spravedlnost: http://ec.europa.eu/justice/index_cs.htm

Generátor citací: <http://www.generatorcisel.zaridi.to/>

Justice Forum: https://e-justice.europa.eu/content_justice_forum-24-cs.do?init=true

Komora soudních tlumočnicků ČR: <http://www.kstcr.cz>

Legal interpreting in the European union: http://ec.europa.eu/dgs/scic/docs/4_presentation_sur_interpretation_aupres_des_tribunaux_.pdf

Listina základních práv a svobod:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Listina_z%C3%A1kladn%C3%ADch_pr%C3%A1v_a_svobod

Ministr spravedlnosti představuje reformu znalecké a tlumočnické činnosti:
<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5130&d=318074>

Návrh věcného záměru o zapsaných tlumočnících a překladatelích: <http://www.cktjz.com/navrh-vecneho-zameru-o-zapsanych-tlumocnicich-a-prekladatelich>

Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0596:FIN:CS:HTML>

Oficiální server českého soudnictví: <http://portal.justice.cz>

Policie ČR: <http://www.policie.cz>

Právní postavení znalců a tlumočnicků: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-38730880-pravni-postaveni-znalcu-a-tlumocniku>

Rok 2012 a novela zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících: http://www.znaleckyportal.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=182:rok-2012-a-novela-zakona-c-361967-sb-o-znalcich-a-tlumocnicich&catid=204:znalectvi-obecne&Itemid=306

SDEU: <http://curia.europa.eu>

Svoboda, bezpečnost a spravedlnost pro všechny - Spravedlnost a vnitřní záležitosti v Evropské unii: http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/42/index_cs.htm

Tlumočnickům a znalcům bude za špatnou práci hrozit pokuta, schválili poslanci: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-53021360-tlumocnikum-a-znalcum-bude-za-spatnou-praci-hrozit-pokuta-schvalili-poslanci>

Zákon o soudních znalcích a tlumočnících: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-soudnich-znalcich-a-soudnich-tlumocnicich-vecny-zamer-nove-pravni-upravy-20821.html?mail>

(všechny odkazy jsou aktuální k 23.8.2012)

Legislativa

Doporučení Rady Evropy R (81)7

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Listina základních práv a svobod České republiky, ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Listina základních práv Evropské unie

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení KOM(2010) 82 v konečném znění

Návrh věcného záměru o zapsaných tlumočnících a překladatelích

Rezoluce výboru ministrů Rady Evropy R (78)8 o právní pomoci a poradenství

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU, o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení

Smlouva o fungování Evropské unie

Usnesení vlády České republiky ze dne 16. listopadu 2011, č. 835

Ústava České republiky, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Věcný záměr zákona o zapsaných tlumočnících a překladatelích z 16. 11. 2011

Všeobecná deklarace lidských práv

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů/sněmovní tisk 322/ - první čtení

Vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 629/2004 Sb., o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie

Zelená kniha Komise KOM(2003)0075 o procesních zárukách pro podezřelé a obžalované osoby v trestním řízení v celé Evropské unii

Jiné zdroje

Přednáška tlumočnice SDEU Angely Rogner, Jeronýmovy dny, Praha, 5.11.2011

Přednáška o historii soudního tlumočení Evy Gorgolové, předsedkyně představenstva KST ČR, kurz pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem, Praha, 30. 4. 2011.

Obecný seminář pro překladatele a tlumočníky, KST ČR, Praha, 9.12.2011

Seznam příloh

Příloha I: Etický kodex soudního tlumočníka

Příloha II: Dotazník pro soudní tlumočníky

Příloha III: Dotazník pro soudce a vyšetřovatele

Příloha I: Etický kodex soudního tlumočníka

Postavení soudního tlumočníka se vyznačuje zvýšenou společenskou, právní a morální odpovědností. Připojením úřední pečeti ke svému úkonu se soudní tlumočník přímo podílí na odpovědnosti v souvislosti s prováděním úředních úkonů včetně vystavování veřejných listin. Soudní tlumočník se dále závazným způsobem podílí na právních úkonech fyzických a právnických osob.

S ohledem na tyto skutečnosti soudní tlumočník - člen KST ČR - přísně a přesně dodržuje platné zákony a nařízení a zavazuje se dodržovat i zásady uvedené v tomto kodexu:

1. **Úměrnost** převzatých závazků z hlediska odborných znalostí, rozsahu a termínů, které je soudní tlumočník schopen splnit podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Soudní tlumočník neprodleně upozorní zadávající orgán, že není schopen požadovaný termín splnit v plné kvalitě a rozsahu, a dohodne s ním přijatelný termín. Pozdější odmítnutí úkonu je možné pouze ze závažných důvodů (nemoc, úraz apod.). V takovém případě se tlumočník neprodleně omluví, popř. zajistí za sebe náhradního soudního tlumočníka, ale pouze se souhlasem zadávajícího úřadu.
2. Požadovaný úkon je soudní tlumočník povinen provést **sám** a jeho zadání dalším tlumočníkům, ať již z jakéhokoliv důvodu, je nepřípustné. Od toho je třeba odlišit případ, kdy soudní tlumočník provede na požádání revizi překladu provedeného jiným tlumočníkem (soudním či obecným).
3. Soudní tlumočník provádí úkon v nejvyšší možné **kvalitě**, a to jak z hlediska odborného, tak i jazykového. Tlumočnický úkon či překlad musí přesně odpovídat tlumočenému projevu či překládanému textu. Není přípustné cokoliv vynechávat či svémocně doplňovat s výjimkou tzv. poznámek překladatele (připojených v závorce), které jsou nutné pro správné pochopení významu překládaného textu.
4. Soudní tlumočník je **spolehlivý** při dodržování dohodnutých termínů a **dochvilný**, pokud se týče dohodnutých časů při tlumočení.
5. Převzetí úkolů, ke kterým není soudní tlumočník oprávněn (úkon do jazyka či z jazyka, pro který není tlumočník zapsán u příslušného soudu, ověření kopie listiny či podpisu atd.) nebo které jsou v rozporu se zákonem a dobrými mravy, je **nepřípustné**.
6. K zajištění kvality tlumočnického úkonu či překladu je nutná řádná **příprava** soudního tlumočníka, která spočívá v nahlédnutí do spisů či v získání informací o projednávané věci, v prostudování podkladů k jednání, obstarání přehledu odborných výrazů po případné konzultaci s odborníkem atd.
7. **Ústní projev** tlumočníka v cílové řeči je srozumitelný, bez komplikovaných vazeb a vlastních novotvarů, ale také plynulý, bez zbytečného zadržování a opakování již vyřčených výrazů. Tlumočník mluví spisovným jazykem.
8. Tlumočník se v průběhu tlumočení průběžně přesvědčuje, zda osoba, které tlumočí, rozumí tomu, co je jí tlumočeno. Je-li zjevné, že klient nechápe např. dané souvislosti, smysl právních norem apod., je na tlumočnickovi,

aby soudce či vyšetřovatele na tuto okolnost upozornil. Povinností státního orgánu je věc objasnit a vysvětlit, a to i včetně skutkových souvislostí.

9. Tlumočník dodržuje zásadu **nezávislosti a nestrannosti** a nepřipustí, aby mu někdo určoval, jakým způsobem má přednesený výrok tlumočit či překládat. Z projevu tlumočníka nesmí vyznívat, že je na straně některého z účastníků řízení. Vstupovat do rozhovoru s klientem při úředním tlumočení může tlumočník pouze na pokyn osoby, která řízení vede.

10. K **důstojnému vystupování** při tlumočnickém výkonu patří vhodné oblečení a upravený zevnějšek. Jakékoliv výstřednosti jak v projevu tak i ve vnější úpravě a oblečení jsou nepřipustné. Stejně nepřipustné je zasahovat do jednání vlastními myšlenkami či skákáním do řeči, tlumočník má však právo požadovat při konsekutivním tlumočení, aby mu byla dána možnost tlumočit po kratších úsecích předneseného projevu.

11. Tlumočník dodržuje zásadu **diskrétnosti a mlčenlivosti**. O průběhu a obsahu jednání nesmí tlumočník informovat třetí osoby a nesmí využít ve svůj prospěch informace, které při tlumočení získá.

12. Písemný projev má **vzornou úpravu** pokud možno odpovídající úpravě překládaného dokumentu, nejsou v něm překlepy ani gramatické chyby, použité výrazové prostředky odpovídají právní terminologii cílového jazyka a jsou obecně srozumitelné v souladu s logikou.

13. Na chyby a **nedostatky v překládaných podkladech** - zejména úředního charakteru - upozorní tlumočník příslušný orgán a nebude je sám opravovat.

14. Soudní tlumočník je **solidární s ostatními soudními tlumočníky** a neznevažuje jejich osobnost.

15. Vůči svým kolegům soudní tlumočník **nepoužívá nekalé soutěže**, např. nabízením úkonů za neúměrně nízké honoráře za účelem získání klientely.

16. Při **stanovení smluvní odměny** postupuje tlumočník na základě sazeb obvyklých v místě a čase.

17. Soudní tlumočník neustále zvyšuje svoji **kvalifikaci**, a to nejen v příslušné jazykové oblasti, ale i pokud se týče všeobecného vzdělání a rozhledu. Jen vysoce vzdělaný a dobře informovaný tlumočník může podat perfektní tlumočnický či překladatelský úkon.

18. Soudní tlumočník věnuje zvýšenou péči **ochraně dokumentů**, které mu byly svěřeny k provedení ověřeného překladu, zvláště pokud se týče jejich ztráty, resp. poškození. Dále dbá, aby se tyto dokumenty nedostaly do cizích rukou a aby nebyly jakýmkoliv způsobem zneužity.

Schváleno na VI. valné hromadě KST ČR v Praze dne 03.03.2000

Příloha II: Dotazník pro soudní tlumočnický

1) Jste

- muž ● žena

2) Věk

- do 25 let
- 25 - 29 let
- 30 - 39 let
- 40 - 49 let
- 50 - 59 let
- 60 - 69 let
- nad 70 let

3) Jaké je Vaše vzdělání, které Vás opravňuje vykonávat tlumočnickou činnost?

- magisterský titul v oboru translatologie
- magisterský titul v oboru filologie
- jiné vzdělání + státní jazyková zkouška (překladačská, tlumočnická)
- ostatní

4) Jak dlouho jste jmenováni soudním tlumočnickem?

- 1-4 roky
- 5-9 let
- 10 -14 let
- 15-20 let
- 20 a více let

5) Jaký je Váš rodný jazyk?

- čeština
- jiný:

6) Pro jaké jazyky jste jmenováni?

7) Absolvovali jste kurz právnického minima na právnické fakultě?

- ano ● ne

8) Máte jiné právnické vzdělání?

- ano ● ne

9) Účastníte se pravidelně kurzů celoživotního vzdělávání, které pořádá např. KST ČR?

- ano ● ne

10) Jak často takové kurzy navštěvujete?

- 1 ročně
- 2-3 ročně
- 4-5 ročně
- častěji než 5x ročně

11) Máte pocit, že pro některý z Vašich pracovních jazyků není dostatek možností dalšího vzdělávání?

- ano ● ne

12) Jste členem Komory soudních tlumočnicků ČR?

- ano ● ne

13) Uved'te hlavní důvody, proč členem jste, popř. nejste:

14) Specializujete se jako soudní tlumočník na určité obory (např. medicína, technika...)?

- ano
- ne

15) Na které?

16) Vykonáváte vedle činnosti soudního tlumočníka jiné povolání?

- komerční překlad / tlumočení *(tj. jakékoliv jiné tlumočení / překlad kromě činnosti soudního tlumočníka)*
- jiné povolání

17) Věnujete-li se komerčnímu překladu / tlumočení, jaký podíl má vzhledem k činnosti soudního tlumočníka? (Odhadněte prosím tak, aby výsledek dával 100%)

- komerční%
- soudní%

18) Odhadněte, zda se jako soudní tlumočník více věnujete soudním překladům či tlumočení: (Odhadněte prosím tak, aby výsledek dával 100%)

- překlady%
- tlumočení%

19) Odhadněte, jak často tlumočíte nebo překládáte v civilním řízení a v trestním řízení: (Odhadněte prosím tak, aby výsledek dával 100%)

- civilní: %
- trestní: %

20) Odhadněte, jak často tlumočíte jako soudní tlumočník pro státní orgány v běžném měsíci:

- počet hodin/měsíc:

21) Odhadněte, jak často překládáte jako soudní tlumočník pro státní orgány v běžném měsíci:

- počet normostran/měsíc:

22) Odhadněte, jak často tlumočíte jako soudní tlumočník pro soukromé fyzické nebo právnické osoby v běžném měsíci:

- počet hodin/měsíc:

23) Odhadněte, jak často překládáte jako soudní tlumočník pro soukromé fyzické nebo právnické osoby v běžném měsíci:

- počet normostran/měsíc:

24) Máte pocit, že počet zakázek, které jako soudní tlumočník dostáváte od státních orgánů:

- vzrůstá
- snižuje se
- nemění se

25) Máte pocit, že počet zakázek, které jako soudní tlumočník dostáváte od soukromých fyzických nebo právnických osob:

- vzrůstá
- snižuje se
- nemění se

26) Uzavřeli jste pojištění profesní odpovědnosti za škodu?

- ano
- ne

27) Kolikrát jste se ucházeli o jmenování tlumočnickem, než jste byli jmenováni?

- jednou
- dvakrát
- třikrát
- více

28) Výše tlumočného za tlumočení (max 350 Kč/1 hod.) je podle Vás:

- vysoká
- přiměřená
- nízká

29) Výše tlumočného za překlad (max. 350 Kč/1 NS) je podle Vás

- vysoká
- přiměřená
- nízká

30) Nová právní úprava činnosti soudního tlumočníka je podle Vás:

- nutná
- vhodná
- není třeba

Příloha III: Dotazník pro soudce a vyšetřovatele

1) Jak vybíráte tlumočníky?

(1-nikdy, 2-výjimečně, 3-občas, 4-často, 5-nejčastěji)

- na základě předchozích zkušeností
- ze seznamu Ministerstva spravedlnosti
- ze seznamu krajského soudu
- podle doporučení kolegy
- přes Komoru soudních tlumočnicků České republiky
- jinak

2) Odhadněte, kolik % ze všech Vašich případů je s cizím prvkem:

- S cizím prvkem.....%

3) Výše tlumočného za tlumočení (max. 350 Kč/1 hod.) je podle Vás:

- vysoká
- přiměřená
- nízká

4) Výše tlumočného za překlad (max. 350 Kč/1 normostrana) je podle Vás:

- vysoká
- přiměřená
- nízká

5) Nový zákon upravující tlumočnickou činnost je podle Vás:

- nutný
- vhodný
- není třeba

6) Jak důležité jsou u soudního tlumočnicka následující schopnosti a vlastnosti?

(1-není důležité, 2-částečně důležité, 3-středně důležité, 4-hodně důležité, 5-nejdůležitější)

- jazykové znalosti
- tlumočnické dovednosti
- právníkové znalosti
- jisté vystupování
- důvěryhodnost
- neutralita
- znalosti cílové i výchozí kultury
- délka tlumočnických zkušeností

7) Nejčastější problémy související s prací soudních tlumočnicků jsou:

(1-nikdy, 2-výjimečně, 3-občas, 4-často, 5-nejčastěji)

- nedostatečná znalost odborné terminologie
- nedostatečná znalost práva
- tlumočnické schopnosti
- zjednodušování
- vynechávání
- vysvětlování